

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

NU'Ä RÁ KOHIT'OT'ÄSE'Ä RÄ HÑU DÄNGÄ NGU GÁ NSUKÄTS'UTHUI HA RÄ NGU'TÄHAI HÑUNTHE.

RÄ MUDI THUHU MA XOGE'U YÄ M'EPÄT'OT'E

YÄ MUDI MUT'ÄNT'OFO GA'THO'U

M'epi 1. Yä M'epät'ot'e ha nuna Kohit'ot'e ge'ü rí 'ñepi gal'tho dä theti ha nu'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

Petsi'ü nu'ä rá nthomi ge dä nt'ot'äkohi'ä rä t'üi ne rä mpefise nu'ä rä Hñu Nzaya, njaby nehe nu'ü yä sekuäte ha nu'ü'ä yä mut'ämfats'i di 'bepäbi'ä rä T'ükohi gá M'epäte gá Ngu'tähai Hñunthe, rä Kohits'uthui gá nt'uit'ot'el'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe, rä T'ükohi gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe ne nu'ü ma 'ra yä m'epät'ot'e gá ts'uthui ri 'ñepi.

M'epi 2. Dä gu'ä yá ts'edi nuna kohit'ot'e, dä fädi'ä ge:

- a) Rá T'ükohi: Rá T'ükohi gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe
- b) Rá Hmunts'ä Hyokäkohi Ts'uthui: Rá Hmunts'ä Hyokäkohi Ts'uthui gá Ngu'tähai gá thegise ne t'ot'äse ha Hñunthe.
- c) Rá Nt'ükohi: Rá Nt'ükohi gá M'epäbi'ü yá Mut'ähaise ne juas'ëä Hñunthe.
- d) Rá M'emansu: Rá M'emansu gá Nsukäts'uthui gá Ngu'tähai Hñunthe.
- e) Rá Kohits'uthui: Rá Kohits'uthui nt'uit'ot'e gá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.
- f) Rá Dänzaya: Rá Dänzaya gá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.
- g) Rá Hmunts'i ma Xo'tho: Rá hmunts'i ma Xo'tho rä gá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.
- h) Rá Kohit'ot'e: Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.
- i) Rá Maxäts'uthui ma Xo'tho: Rá Maxäts'uthui ma Xo'tho rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe
- j) Rá Maxädäts'uthui: Rá Maxädäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e.
- k) Nu'ä rá Däts'uthui: Nu'ä rá Däts'uthui gá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.
- l) Rá Hñu Nzaya: Rá Hñu Nzaya gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 3. Dä za dä 'yot'ä yá sekuäte'u, rá Hñu Nzaya dä mfäts'i'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho; rá Mut'ä Nsupätese'ä; rá Ndä ngu gá Su 'Betsi; rá 'Utämfeni ha rá Ndäts'uthui; rá M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsukäte ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai; rá Xeni'ä gá thandä ma juäni; rá Ngu't'äxeni gá Bämhña Bojä, rá Ngu't'äxeni gá Metsä He'mi; yä Potä'ba'i gá Ngu Ndä, yä ngu't'äxeni ne yä xeni nu'ä dä mal'ña rá nt'ekuäbojä, njabu nehe ngu ma 'ra yä mefi gá mut'äkohi, gá bät'ot'e ne gá su gá 'betsi ma hyoni ge ri 'ñepi dä mpefi xä hño.

M'epi 4. Drä feni to'ol'u yä mefi gá ndäme'fi gal'tho nu'l'u ya di mpefi hä rá Hñu Nzaya

Rä hmunts'i dä ma'ä ma gal'tho 'tengu'u ma xo'tho nu'ä ge yäa mefi ge'u dä ungä yä mfats'i, njabu nehe ngu yá nseki n'het'i'u gá m'ui 'uene rá me'e ne rá taa gal'tho nu'l'u yä mefi xä gohi nzän'tho ha nuna mut'i ngu't'äts'uthui.

M'epi 5. Gatho'ä yä ya'ä da 'yot'ä yä 'befi'u, yä mefi gá ndäme'fi ha rá Hñu Nzaya, hinda za'u ngu'ä, da hñäni ne dä mefi'ä n'a rá nsu, rá 'befi ha nu'bu hina n'al'ä rá mut'am'ehni ma xo'tho m'onda, rá ngu'tähai ha nu'bu'ä ha yä hyodi gá mut'ä hnini, yä mut'i gá ñähni ha nu'bu'ä dä 'yot'ä yá mfädi ngu ri 'ñepi'ä ha rá 't'ot'ä ñähni gá nsukäts'uthui.

Kohi mote ha nuna m'epät'ot'e, nu'l'u yä 'befi gá 'ñutäte, nse nu'bu ma hyegiui rá 't'ot'ä 'befi nu'ä rá nsu ngu nja ha rá Hñu Nzaya.

M'epi 6. Rá mpote ri 'ñel'ä dä mefi rá 't'ukä ya'ätho gá nseki nu'l'u yä mefi, dä thoki ngu ma'ä rá mfengät'ot'e nu rá ndä gá Hñuxäm'feni, rá mut'i ha nu'bu hina rá ngu't'äxeni nsu gäl'betsi ri 'ñel'pi'ä.

M'epi 7. Nu'l'u yä ya'a gá nsukäts'uthui'u, gal'tho yä pa ne yä ya'ä dä 'befi'u.

Sti thogil'ä yä ya'ä gá nsukäts'uthui di 'mets'ä uenda ge hingäm'efi yä pa nsabdo, ndomingo ne yä pa má ngo, 'bet'o dä 't'udi rá he'mi ge njabu.

M'epi 8. Rá m'ede pa majuäni ne rá ya'ä gá m'efi'u ha rá Hñu Nzaya, ri 'nel'ä dä hmää ha rá Hmunts'i.

Rä ya'ä gá m'efi'u dä za dä patise nu'ä rá Hmunts'ä nkohise, ngu nu'ä ma hyonibi'u dä m'efi, nse'u ha yä pa gá nsukä ts'uthui'u.

M'epi 9. Yä Dänzaya ne yä mefi'u rá Hñu Nzaya, rá 'befi gá mfädi ne rá Nsugät'ot'e ngu mal'ña rá T'ukohi gá M'epäte, rá T'ukohi, nu'ä rá Kohits'uthui, Kohit'ot'e, njabu nehe ha yä nt'ofogá nt'uit'ot'e, yä ngu't'änt'ot'e, thotsähe'mi, ne nu'l'u ma 'raa yä m'epät'ot'e dä bo'ä ha rá Hmunts'i ma Xo'tho.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 10. Rá mefi rá Hñu Nzaya hidä za dä juki, gá he'mi ha nu'bu hina gá ku ha yä bämhña bojä, yä 'bets'ä mfixhe'mi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä ha ra ngu gá Hñu Nzaya, nse nu'bu'ä dri ja n'a rá t'adi mahyoni di ge'ä.

Nixi hindä za da 'yotui mfädi nu yä ngaste ha nu'bu hina ma n'al'ä rá jä'i te ngu feni 'ral'ä yä fengät'ot'e.

Ne'ä njabu, häkäte'ä dä t'uni ha nu'bu hina dä thotsui na'ä rá jä'i hingi petsi rá thoni ha rá Hñu Nzaya nu'u yä fengät'ot'e gá kochi nu'bu hina yä nsekuäts'uthui ha nu'ä yä 'bede xä fädi ha nuna maxä ngut'äts'uthui.

Njabu nehe, hidä za dä juki, ha ra ngu gá Hñu Nzaya yä mfixhe'mi ngu'ä yä nsu gá 'betsi, nse'u nu'bu dri ja r'a yä seki, ma nt'ofu, ri 'ñepi'ä rá ndä ha rá xeni ha nu'bu hina ha rá ngut'äxeni rá hyodi.

Rä mefi'ä ge hindä 'yot'e nu yä m'epät'ot'e dä t'umbil'ä n'a rá nts'itsäte ngu nu'u xä gohi ha yä m'epät'ot'e.

M'epi 11. Rá mefi'ä gá Hñu Nzaya dä hñäni rá njut'i na'ä ri 'ñepi xä gohi ha rá nt'uit'ot'e habu su nu'u yä Njut'i t'umbi yä Mefi ma Xo'tho ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe, nixi dä thogil'ä rá nt'ekuäbojä gá Njukä bojä ha rá Ngu'tähai Hñunthe nu'ä xä ungä rá Hñu Nzaya, ngu nu'ä rá t'ot'e ri 'ñepi.

Njabu nehe, 'bet'o dä sekuäbil'ä rá Hmunts'i ha rá Hñu Nzaya, dä nja'ä rá nt'epi gá njut'ä'baha nu'bu dä thogi yä ya'ä gá 'befi. Nuna njut'ä'baha dä t'umbä yä mefi ma xo'tho rá jä'i nu'u di mpefi nzäntho ha yä ngut'äxeni rá Hñu Nzaya, nge'tho bi mfaste dä uati yä 'befi mi kochi njabu nehe yä 'befise bi 'ñutsi ne yä nzäntho ya'ä, ha t'ot'ä nsükäts'uthui'u, habu ja yä 'befi di ndee ne di nxui, njabu nehe yä 'befi nsabdo ne ndomingo ne yä pa ma ngo.

Nu'ä rá mfaxänjut'i dä t'unil'ä nu sti uadi rá t'ot'ä nsükä ts'uthui'u di ge'ä ne dä za mahyegi dä zoxä yo nzäna rá thähä ngu nja nu'ä mäa yä 'befi kuu .

Yä mefi ma xo'tho rá jä'i xä yuhü ha rá Hñu Nzaya nixi hindä thogi rá müdi pa rá müdi zäna rá jeya gá t'ot'ä njut'i ri 'ñepäbi dä t'umbi nu'ä rá mfaxänjut'i, dä hñäni'ä gal'tho nu'ä di muhuibil'ä ne, ha nu'bu rá ñuhü mbe'fa nu'ä rá pa bi thogi, nse dä hñäni n'a rá theke'tho.

Ha nehe'ä, rá mefi dä metsil'ä rá nt'epi ha n'a ngu n'a'u yä thähä gá hogä'befi nu'ä dä hmal'ä rá Hmunts'i, ngu nu'ä rá hogä 'befi ri 'ñepäbi'u, ngu rá tsogh 'ni'tho ne rá ndun'thi t'ot'ä'befi.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

Rä nt'lungä njut'äl'baha njeya ri ñel'ä yä 'befi xä 'befi ma ts'uyü rä ya'ä ha nu'by hina ngu n'a di ge'ä ma n'a rá thähä gá hogä'befi pëtsi ma hyoni dä sekuäbil'ä nu ri ñe'ä rá Hmunts'i ma Xo'tho gá Hñu Nzaya, ne ma hyoni'ä, dä za dä t'ungä nseki yä nthotsi ha nu'by'ä rá t'ot'ä nthotsi gá theke ne yä mpatä nt'ëkuäbojä, ha yä hyodise'ä rá nt'ëkuäbojä xä t'umbäbi rá Hñu Nzaya, nu'by'ä ge hindä tsokuäbi rá zoXã t'ot'e'ü ne yä ntho'mi gá m'emänsu, ne di ja'ä ma hyoni ha rá Nt'ëkuäbojä xä t'uni.

**RÄ YO THUHU
NU'Ä RÄ NGU'T'ÄXENI NT'UIT'OT'E RÄ HÑU NZAYA,**

**RÄ MUDI MUT'ÄNT'OFO
NU'Ä RÄ HMUNTS'I**

M'ëpi 12. Rä Hmunts'i dä nxogel'ä gá hñuu yä Dänzaya; dige'ü dä syki rä ndä gá Ndäts'uthui, habü ge dä m'ui'ä ha rá nsu hñu njeya, ha nixi hindä za dä yopä'ä rá nsu.

Ha ge nu'ä rá Hmunts'i dä za dä munts'i ngu ri nehe ma hyonibi dä m'ui madi yoho yä Dänzaya, habü n'ä dige'ü di m'ui to'o dä me'ä rá Ndä gá Ndäts'uthui ha rá Hñu Nzaya. Ha nu'by di jo'o nu'ä to'o pëfi'ä rá nsu gá Ndä gá Ndäts'uthui, dä t'ot'e nu'ä di m'epätebi'ä rá m'ëpi 19 ha nuna Kohit'ot'e.

Ha nu'by dä njo'o 'ra yä pa n'a rá Dänzaya, ge di ndä ha nu'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho ge'ä dä yut'il'ä ha rá Hmunts'i ha dä mpefi ngu gá Dänzaya ngu nu'ä mä'ä rá kohits'uthui.

Yä gäts'i'ü ma dä thänibi'ü gá nkohi ma xo'tho ha nu'by'ä ngu'ä ga'tho yä nsyki.

To'o dä mefil'ä rá nsu gá Ndä gá Ndäts'uthui, dä za dä zohni n'a rá hmunts'i sehe gá Hmunts'i habü dä ña'ü yä hmää ri ñe'ä gá ngu'tänts'uthui ha nu'by'ä gá su gá 'bëtsi

M'ëpi 13. Ma xogel'ä rá Hmunts'i dä 'yot'e'ä yä hmunts'i nu'ä ma hyoni ri ñel'ä dä bädi ne dä gäts'i nu'ä ri ñepäbi'ä yä hno'tuä rá kohi'ä; njabü nehe ri ñe'ä nu'ä hänja dä ño, rá 'befi ne rá njuts'i rá Hñu Nzaya.

M'ëpi 14. Ma xogel'ä rá Hmunts'i dä hñeti ne dä huati'ü yä 'bede ri ñepi, ha yä hmunts'i ge'ü dä njaua:

I.- Ga'tho to'o da ne dä 'mahni ha nu'by hina to'o da ne da nuu ha rá nthet'ä nxii gá 'ñot'i.

II.- Ga'tho to'o dä ne dä 'mahni ma däma t'ek'ei.

III.- Xa nu'yuse.

Dä theti te ngu'ä rá 'bede, Ma xogel'ä rá Hmunts'i dä hmää te ri ñepi'ä rá hmunts'i dä nja

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 15. Yä t'ot'ä hmunts'i gal'tho'ly ma xoge'ä rá Hmunts'i ma dä hnu'ä ngu'ä ri nehe ha yä xä kohi ne yä nt'ompä'nñuu:

I.- Dä xani'ä ha yä hnute gá he'mi nxii ne ha yä nthet'ä nxii gá 'ñot'i ha rá Hñu Nzaya, dä 'bet'obi mädi ngu'ä n'ate ma goho ya'ä, rá nt'uit'ot'ofu gá 'bede'ly ge ma dä thandi ha n'a ngu n'a'ä rá hmunts'i. Ha nu'by ma hyoni, nge'ä xä ma thoni ha ngu'ä dä hne'ä, Ma xoge yä hmunts'i dä za dä ungä rá noya ge dä xani nu'ä rá zohnate hindä thogi näte ma goho ya'ä;

II.- Di xogil'ä rá hmunts'i ri 'ñe'ä nu'ä to'o hña rá nsu ndä gá Ndäts'uthui, rá ndä gá Maxäts'uthui ma Xo'tho ge'ä dä hyandi rá ntini nu'ly yä Dänzaya ha ge'ä nehe dä hyandi ge di xoge'ä ngu ri 'ñe'ä rá ts'uthui.

III.- To'ö di hña rá nsu gá Ndäts'uthui ha rá Hñu Nzaya go dä zix'ä ne dä ungä ya'ä rá ña yä 'bede.

IV.- rá Dänzaya gá thotsämfädi dä mudi dä 'ñudi'ä, njaby di sehe n'a di ge'ly yä Maxädäts'uthui gá Mfädi ne gá Fengät'ot'e nu'ä pefi rá nsu, n'a ngu n'a'ly yä 'bede ngu'ä bi nt'uit'ot'ofu'ly, dä meui ngu nu'ä mahyoni dä t'ot'e ne njaby ngu nu'ä rá kohits'uthui gá mut'äkohi'ly xä gohi'ly, njaby nehe ngu nu'ly yä feni nu'ly ya gäts'i di hma'ñu.

V.- Yä noya'ly yä Dänzaya hinto dä za dä k'atsuäbil'ly nse nu'ä to'ö di hña rá nsu gá ndä Ndäts'uthui ge'ä dä ungä rá nseki to'o dä ñä, ha nu'by dä 'yodebi ndunthi ge'ä nu'ä xä pahñää, dä 'yot'ä rá nsuki;

VI.- Nu'by ngu'ä gal'tho yä Dänzaya dä mäa ge di nkohi ma hyegi'ly ri 'ñe'ä rá fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui, rá Dänzaya hindi thädi'ä rá nkohi ma hyegi dä za dä hyoki ma n'a rá nsuki sehe, gá hmunts'i ha nu'by hina nu'ä xä beni ge xä hño, ge'ä dä thuts'il'ä ha rá nsekuäts'uthui;

VII.- Ha nu'by rá fengät'ot'e rá Dänzaya 'yot'ä thotsämfädi ngu'ä hingä gal'tho dä ho'ly, nu'ä to'o di hña rá nsu gá Ndä gá Ndäts'uthui dä xipä ma xoge'ä rá Hmunts'i rá Dänzaya nu'ä to'o dä 'ñepi njaby dä 'yot'e'ä rá nsekuäts'uthui nu'ä majuäni, to'o dä hyoki'ä rá nsekuäts'uthui di 'ñoui yä nt'ofu nu'ä t'ot'ä majuäni'ly xä hmää, dä thutsuäbil'ä rá nsuki sehe nu'ä rá fengät'ot'e himbi thäni, ha nu'by njaby dä ne'ä rá Dänzaya 'yot'ä thotsämfädi; ne

VIII.- Ha yä hmunts'i gal'tho nsehe'ä dä za dä 'muhni ne dä ungä rá noya yä Dänzaya, ha ne nu'by dä thogi, yä Maxädäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e di mefini ha yä hñuxämfeni ne rá ndä gá Maxädäts'uthui ma Xo'tho, ge'ä dä 'yofo rá he'mi ngu ri 'ñepi.

M'epi 16. Ha yä hmunts'i gal'tho ma däma t'ek'ei, dä t'ot'e'ä nu'ä ri nehe, ngu nu'ä mä'ä rá m'epi ge ja bi thogi

M'epi 17. Ge'ly yä sekuäbi Ma xoge'ä rá Hmunts'i, nehe xä 'bet'ofeni'ly ha rá m'epi 13 ha nuna Kohits'uthui, nu'ly ri nehe:

I.- Dä hyoki ha nu'by hina ne dä poni'ä rá Kohit'ot'e se, yä Nt'uit'ot'e Hänja dä 'Ño ne ngu'ä gá Nt'ompä'nñuu'ly, njaby nehe ngu ma 'ra yä Mut'ä kohi ts'uthui ma thoni dä mpefi xa hño rá Hñu Nzaya.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- II.-** Dä hmal'ñä rá pa, rá ya'ä ne te ma hmunts'iy;
- III.-** Dä sekuí habu'ä dä nja yä hmunts'i gá t'ükä ya'ä pa ha njabu dä t'ot'e'ä yä hmunts'i xä ma thoni, ha nixi rá nge'ä mahyoni dä mpatä rá ndo'mi rá Hñu Nzaya ha xä gohi.
- IV.-** Dä hmä'ä, da uni rá noya to'o hña rá ndä ha rá Ndäts'uthui, rgá maxädäts'uthui ma xo'tho ;
- V.-** Dä thuts'i r gá Nsükämfädi ne Fengät'ot'e, ge da pote yä njo'o nu'ä rá maxädäts'uthui ma xo'tho.
- VI.-** Ge dä za dä to'te, dä poni ha nu'bu hina'ä, hinda zogi rá ts'edi rá nhetänt'ot'e ngu ri nehe rá kohits'uthui ne yä 'befi gá 'betät'ot'e ma n'a jal'ä yä ts'editho, nu'u dä bohö ha yä nsekuäts'uthui gá Hñu Nzaya
- VII.-** Dä muhui ri nehe ne dä gäts'i nu'ä hindä za dä nuu Dänzaya;
- VIII.-** Dä hmä'ä rá kohi, ha nu'bu'ä, yä hmunts'ui ha nu'bu hina'ä yä 'uege nu'u yä 'bede di thuts'i'ä gá mfädi;
- IX.-** Dä thäki, hinadä t'ot'e'ä, dä me'ts'a himbi 'yot'ä ra ngaste ha nu'bu hina ge himbi hñuts'i, nu'bu'ä sti t'ot'e, nu yä nzits'i gá hno'tuä rá kohi'ä, yä nt'ofolu ma 'raa di ne'u nu'bu hina yä maste;
- X.-** Dä ungä rá noya dä nsoki'ä rá t'ot'ä thoni ne ra 'mede gá nsuki ha nu'ä yä 'bede bi t'umbi'ä yä mfädi, ha nu'ul'ä yä nt'uiimfeni'u eni'ä ha nu'ä rá T'ukohi;
- XI.-** Dä thuts'i rá jä'i ma hyoni ri 'ñepi, da hyandi yä xuñhaa da nja ha rá 'mede yä nsuki;
- XII.-** Dä t'umbä rá nsu yä mefi ri 'ñepi'ä dä guts'i yä hel'mi gá njuahni ha nu'a yä nzi'xa 'befi nu'ä rá Hñu Nzaya;
- XIII.-** Dä bädi ne da dä huati'u yä t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä ne rá T'omp'añuu gá Nts'litsäte gá thai ha yä hmunts'i, ri 'ñe'ä ha rá T'ukohi, nehe ngu ha rá Nthanhña gá Nsükäte;
- XIV.-** Dä hmä'ä ngu'ä ma xo'tho nu'ä ri ñehe rá 'befi nu'ä dä 'bepät'ot'e, ha dä me'tsä uenda rá boots'e'ä rá nt'ui gá nsükäts'uthui gá ts'uthui ne ri 'ñeä yä njut'i, yä hmihi, yä njut'i gá nxuñhaa ne yä gatsi'ä gá njut'i ngu manga rá nkohits'uthui gá b'efi ri 'ñe'ä;
- XV.-** Dä bädi ne dä huati'u, ri 'ñe'ä ha rá Mut'ähmunts'i gá Nt'utate, yä xuñhaa gá 'befi ja'u ha rá Hñu Nzaya ne nu'u yä maxo'tho yä mefi;
- XVI.-** Ge dä za dä t'ot'e rá fengät'ot'e ne rá Nt'ekuäbojä gá njukä bojä ha rá Hñu Nzaya, da mä'ña nua to'o hña rá ndä ha rá Ndäts'uthui;
- XVII.-** Dä sekuí'u yä nthotsi ha nu'bu hina rá t'ot'ä rats'i gá theke ne yä mpatä nt'ekuäbojä ha nu'bu ma hyoni, ha yä hyodise'ä rá ts'uthuise gá nt'ekuäbojä xä 'ñubäbi rá Nt'uiukohi ne rá Kohits'uthui gá Nt'ekuäbojä ne 'Bedebojä rá Tsuithui ha rá Ngu'tähai Hñunthe, ha rá Hñu Nzaya;
- XVIII.-** Dä za dä 'yot'e rá nt'ungä njut'ä'baha njeya ri 'ñe'ä yä 'befi xä 'befi ma ts'uu rá ya'ä ha nu'bu hina ngu n'a di ge'ä ma n'a rá thähä gá hogä'befi ha nu'bu hina ma n'a rá njut'i, nse hindä dotsuäbi rá t'ot'e'ä rá nsqxähño ne yä nthomte gá memansu, ne dri jal'ä ma hyoni rá nt'ekuäbojä.
- XIX.-** Dä za dä t'ot'e rá nt'ui'befi gá njeyä nu'u yä t'ot'e gá ngut'äxeni'u ha rá Hñu Nzaya, ha nu'u hina nu yä ngut'äts'uthui'u;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- XX.-** Dä za dä t'ot'e'ü yä nt'üi mfeni ne yä nt'üi'befi ha rá M'ëmansu rá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsukäte ne rá t'ot'e gá mfaste'ä rá jä'i;
- XXI.-** Dä thutsli ne dä sekuil'ä rá t'ungä tode gá hogä 'befi gá mut'äkohi gá nsukäts'uthui;
- XXII.-** Dä thäni yä nt'üi'befi ne yä hmängänt'ot'e gá Mut'ä nsupätesel'ä, njabu nehe yä 'bede nu'ä ma hyoni dä hyandi;
- XXIII.-** Dä mäa gel'ä xä hño yä ngut'änt'ot'e ma xo'tho yä 'betsi, tengulä, gá uekäte nel'ä yä nkut'li yä mfixhe'mi, ne gá 'betsähem' gá ngum'ëmänsu;
- XXIV.-** Dä fädi xä hño te mä'nä ha nuna Kohit'ot'e nu'ä rá pa'ä dä thä; ne
- XXV.-** nu'ü ma 'ra'ä ge 'bepi'ü rá Nt'üikohi gá Ngut'ähai, rá T'ükohi gá nsukäte, rá Kohits'uthui ne nuna Kohit'ot'e.

RÄ YO MUT'ÄNT'OFO NU'Ä RÄ NDÄTS'ÜTHUI NE NU'Ü YÄ DÄNZAYA

M'ëpi 18. Nu'ü ky ha rá Hmuntsli ma Xo'tho dä xuki'ü, nu'ä rá Dänzaya, ge go gel'ä dä me'ä rá ndä ha rá nsu ha rá Hñu Nzaya.

M'ëpi 19. Nu'bü dä njo'o rá ndä ha rá Ndäts'uthui, ja'ä dä pöte rá 'bai nu'ä rá Dänzaya nu'ä tsixä nduthi yä jeya gá 'befi ha nu'bü nu'ä pëtsi ndunthi rá jeya. Rá t'ungä nsu ha nu'bü hina dä hñani'ä rá nsu habü ge di gel'ä se nu'ä yä pa ma hyoni.

M'ëpi 20. To'o di jal'ä rá nsu rá ndä ha rá Ndäts'uthui ja'ä, ngu ma 'ra xa feni ha rá m'ëpi 15 ha nuna kohits'uthui, nuya ma 'ra yä seku'ü:

I.- Dä zohni ne go dä 'yoni ma xo'tho'ü yä Hmuntsli, dä gut'äl'ñuu tsa nsuki ne dä su ge dä thogi te ra entho ha nu'ü yä hmuntsli'ü;

II.- Dä nsihni, mahyeguiuil'ä rá ndä ha rá Maxäts'uthui ma Xo'tho yä nkohi di boh'ä;

III.- Dä m'ëmpäbi'ü yä Dänzaya, yä he'mi gá hno'tuä rá kohi'ä, yä nts'itsäte gá nt'ompäl'ñuu se'ü ne yä nthanthñä gá sukäte, njabu dä t'ot'e'ü rá nthuxähem' gá nthanthña ne dä thoki'ü yä fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui, dä zitsli yä kohi nu'ü ri l'ñepi ge xä thutsli ha rá Hmuntsli ma Xo'tho gá Hñu Nzaya;

IV.- Dä pötuäbi rá 'bai'ä rá Hñu Nzaya ha gatho'ü yä ts'uthui, dä l'ñuni ne dä hñäki'ä yä nsu gá ts'uthui ha 'ot'e rá ts'ëdi, gá Su gá 'Betsi, habü dá pötuäbi rá 'bai'ä ha n'a ngu n'a'ü yä ts'uthui gá Su gá 'Betsi nu'bü hina gá ts'uthui, ne dä 'yot'e yä 'befi gá ts'uthui ne yä Su gá 'Betsi nu'ä ma hyoni njabu dä mpefi xä hño'ä;

V.- Dä hmäa ha rá Hmuntsli ma Xo'tho to'o ma dä mpefi n'a rá t'ükä ya'ätho nu'ä gá ndä ha nu'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho, ha nu'bü xä 'yadi nseki, ha nu'bü di tsaya ha nu'bü hina ma ts'ëdi hinxä za xä mpefi.

Rá t'ungä nsu go dä 'yot'e'ä rá ndä gá Maxädäts'uthui gá Nsukäm'fädi ne Fengät'ot'e nu'ä to'o xä mpefi ndunthi yä njeja.

VI.- Dä su'ä ge dä t'ot'e nu'ä xä mä'ä rá Hñu Nzaya ne ha nu'bü'ä, dä t'ot'e'ü yä kohi nu'ä mahyoni gá däha ne dä hñäkuil'ä rá nts'ot'ot'e'ü, ngu nu'ä ma'nä rá Kohits'uthui;

Nu'a rá Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

VII.- Dä su ge hindä thogi yä ya'ä gá nsipäte gá gäts'i habu dä hmal'ña nu'u yä t'ot'ä hno'tuä rá kohl'ä ge di pädil'ä rä Hñu Nzaya nu'u yä ngu'täts'uthui gá ngu'tähai gá nsukäts'uthui, yä mut'i gá ñähni ne to'o ri 'ñepi;

VIII.- Dä sipäbi ha rä Hmunts'i ma Xo'tho, nu'ä hindä za dä nuu bi hñuts'i yä Dänzaya;

IX.- Dä sipä ha rä Dängä ngu gá Hyëkuäkohi ts'uthui nu'u yä Däts'uthui nu'bu hinxä mpefi, nu'u ma hyoni rä ts'uthui dä 'yot'e'u;

X.- Dä thoki'ä rä Fengät'ot'e gá Nt'uxbojä gá Njukä Bojä'ä rä Hñu Nzaya;

XI.- Dä nju'l'ä rä bojä gá Nt'ëkuäbojä gá njukä bojä'ä rä Hñu Nzaya nu'ä bi t'umbäbil'ä ha Ma Xo'tho rá Hmunts'ä Ts'uthui, ne dä t' adi rä nseki ge dä 'behni yä nthotsi ha nu'bu hina yä t'ot'ä nthotsi ha nu'bu ge dä nja ha n'a rä 'befise ha nu'bu hina ma n'a'ä rä jut'i, njabu nehe ngu nu'ä bi hmää ge dä t'umbä ma 'ra ya njut'i, ha hindä thogil'ä rä Nt'uxbojä xä theke ha nu'ä gá t'ot'ä njut'i ri 'ñepäbi.

XII.- Dä hmää ha rä Hmunts'i ma Xo'tho rä nt'ot'ä kohit'ot'e, yä nt'ui gá t'ofe ne yä nt'uit'ot'e ge dä nja ha rä jeya nu'bu hina gá mfädi, ha nehe ma 'ra yä nt'ot'e gá nt'ompäñuu ha rä M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rä T'et'ä Mfädi gá Nsukäte, rä nxangänt'udi gá nsukäte ne gá mfastel'ä rä jäl'i;

XIII.- Dä xeni yä m'ehni gá Hñu Nzaya;

XIV.- Dä uni rä nt'uiienda gá 'befil'ä rä jeya ha rä Hmunts'i ma Xo'tho, nu'ä rä gu'to zäna rä jeya, habu dä mäa hanja m'ui rä bojä ha rä Hñu Nzaya ne dä mehna rá nxani'ä ha rä mut'i majuänil'ä gá nxangänt'udi;

XV.- Dä ngu'täl'ñubi rä nt'udi ma xo'tho ha yä Nthuxä Nxangänt'udi gá Hñu Nzaya.

XVI.- Dä hmää ha rä Hmunts'i ma Xo'tho yä ngu'tänt'ot'e rá nsuki, rä t'ungä nsu, rä t'ungä mfädi, rä nt'uimfadi, rä dängä mfädi ne rä boxänsul'ä yä mefi gá Hñu Nzaya;

XVII.- Dä hmää ha rä Hmunts'i ma Xo'tho rä t'ungä su ne rä nthäkäte'u yä ndä gá Maxäts'uthui ma Xo'tho ne rä Ngu gá Ndä gá Su gá 'Betsi;

XVIII.- Dä umbä rá nsu nu'u to'o dä mpefi gá Ndä gá Maxädäts'uthui se'ä rä ndä ha rä Ndäts'uthui, gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e, nu yä 'Betsä Mfixhe'mi, ne nu'u ma 'ra yä mefi gá mut'äkohi, njabu nehe ha yä Ngu Ndä, yä Potä Ngu Ndä ne yä Ndä ha n'a ngu n'a'u yä xeni, t'uxeni ne'u yä mefi gá Su gá 'Betsi nu'u dä hyoni rä Hñu Nzaya. Ha nu'ä ngu di ge rä mefi gá mut'äkohi di mpefini ha yä hñuxämfeni, rä nt'ungä nsu dä t'ot'el'ä 'bet'o ri 'ñel'ä dä uni rä yä Hñu Nzaya nu'ä rä Hñuxämfeni ri 'ñepil'ä;

XIX.- Dä t'uni nu'bu hina dä 'ñangi yä nseki nu'u yä mefi gá mut'äkohi ne yä su gá 'betsi, di ja'ä ha di otho'ä rá njut'i, dä za dä zo'ä n'a nzäna;

XX.- Dä hnu'ä ge rä Hñu Nzaya dri pet'si yä mefi, yä mpefi ne rä bojä ha dä japi dä mpefi xä hño;

XXI.- Dä kohlui rä ndä gá Maxäts'uthui ma Xo'tho ne ma 'rä'ä yä Ngu gá Ndä, yä 'bede ri 'ñepäbil'ä;

XXII.- Dä hnu'ä rá hogä 'befi ne rä t'ot'ä 'befi ha nu'ä yä xeni gá ngu'täts'uthui'u ne gá su gá 'betsi ha rä Hñu Nzaya;

Nu'a rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

XXIII.- Dä hnu'ä xä hño ge di gel'ä yä 'bëfi gá 'betät'ot'e ma n'a huxä yä 'bai ne yá muhui gá Nhetänt'ot'e ngu ri ñehe rá kohits'uthui gá Hñu Nzaya, dä thoki'u ne dä xani'u ngu ri 'ñe'ä rá ya'ä ne ngu nu ma'u yä m'ëpät'ot'e gá T'ukohi;

XXIV.- Dä ja'ä rá Nsihnathuhu ha yä t'ungä nsu gá mëfi ha rá Hñu Nzaya;

XXV.- Dä hnu'ä ge dä t'ot'e nu'ä xä mä'ä ha Ma Mōtho rá Hmunts'i;

XXVI.- Dä mëhni ge dä thutsli'ä ha yä hnute, dä 'bet'obi mädi ngu'ä n'ate ma goho ya'ä ha nu'by hina'ä nixi dä zox'ä nu'ä rá ya'ä nge'tho xä ma hyoni dä gäts'i, nu'u yä nt'ui't'ofu gá 'bede'u ge ma dä thandi ha n'a ngu n'a'ä rá hmunts'i ha nu'by hina, nu'by di gel'ä, dä thotsä ma n'a rá pa'ä rá hmunts'i.

XXVII.- Dä t'api'ä yä ts'uthui Ma Xōtho M'onda ne dä api ha yä Ngu'tähai nu'by hina yá hyodi gá ñaxu hnini, ngu'ä ngu ma n'a'ä rá jä'i, rá 'ñudi yá hmangänt'ot'e'u ha nu'by hina yä hē'mi, ge, na'ä di pëtsi'ä, ge'u dä za dä thoni ha rá nthuxähē'mi gá nthanthña nu yä t'ot'e gá hno'tuä rá kohi'ä, njuabu nel'ä rá mfats'i ha yä t'ot'ä thoni ge hindi gel'ä rá m'ui rá Hñu Nzaya;

XXVIII.- Habu dä boni'u hinde gel'ä, dä mëhni ge dä 'yot'e n'a rá t'ot'ä thoni ha nu'by hina dä thoki'ä xä hño n'a rá njuänant'ot'e, dä thandi ge hindi gel'ä n'ä rá nthotse ri 'ñe'ä dä huati yä t'ot'e gá hno'tuä rá kohi'ä ha di gel'ä yä ya'ä gá ts'uthui;

XXIX.- Dä hnu'ä rá t'ot'e yä m'ëpät'ot'e gá mut'äkohi'u ne yä su gá 'bëtsi ge tsits'i'u hánja dä 'ño ne hánja dä mpefi'ä rá Hñu Nzaya;

XXX.- Dä uni'ä yá nsekui ne yá 'bëfi nu'ä rá ndä gá Maxäts'uthui ma Xōtho, njabu nehe nu'ä to'o di pëtsi rá nda ha rá ngu gá ndä ga su gá 'bëtsi, ha njabu dä za dä hogibi'ä rá t'ot'ä thoni ne yä zixä 'bëfi nt'uni ha rá Hñu Nzaya, hindä za dä 'ñuni'u yä nsekui habu ge rá ts'uthui xipi da ja se;

XXXI.- Dä t'otuä nt'anibi yä nthädi nu'ä Ma Xōtho rá Hmunts'i nu'ä rá mut'ä nt'ui gá Hñu Nzaya, ne yá nt'uit'ot'e ne rá mut'ä kahi ts'uthui gá su gá 'bëtsi;

XXXII.- Dä nt'udi'ä rá t'ot'ä 'bëfi gá thokä hño gá su gá 'bëtsi, gá thokä hño'ä gá kohit'ot'e ne rá hogä t'ot'ä thoni ha yä 'bëfi nu'ä uni rá Hñu Nzaya;

XXXIII.- Dä mfaste dä gūhni yá 'bëfi ha n'a ngu n'a yä Ngu Ndä ne yä Ngu'täxeni gá Hñu Nzaya, njabu nehe dä 'ñuni nu'ä ma hyoni ge dä japi'u dä 'ño xä hño;

XXXIV.- Dä hnu'ä ge yä xeni gá su gá 'bëtsi ha rá Hñu Nzaya dri 'yo ma hyegy'u, njabu dä zoxä nu'ä rá t'ot'e nthomte ne rá hogä 'bëfi.

XXXV.- Dä ngastebi'u yä t'ot'e hingä ge'u ha rá Ngu gá Hmunts'äts'uthui di gehni Toluca t'embi hñämfo ne ha rá Ngu gá Hmunts'äts'uthui gá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ts'edi gá Ts'uthui ma Xōtho M'onda, nu'by 'ra yä 'miki rá Hñu Nzaya dri pëtsi'ä rá nzitsi ngu gá Ts'uthui; ne

XXXVI.- Nu'u ma 'ra ma hyoni gel'ä dä japi dä 'ño xä hño'ä rá Hñu Nzaya ne nu'u dä 'ñumbani'ä yä m'ëpät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'u.

M'ëpi 21.- Yä Däts'uthui dä nja'u yá sëkuäte, ngu nu'u ma 'ra huxä ha rá m'ëpi 16 ha nuna Kohits'uthui, nuyä xä 'nekua;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- I.-** Dä 'yadi ha gal'tho yá ngut'äxeni rá Hñu Nzaya, nse nu'ä xä sekuäbi'ü, rá mfats'li nu'ä ma hyoni njabu dä 'yot'e xä hño'ä rá nthuxähe'mi gá nthanthña yä 'bede ge dä 'tumbäbi'ü;
- II.-** Dä mal'ña rá hmunts'li ha nu'by hina rá ntheke'ü yä 'betsähe'mi;
- III.-** Dä 't'otüä nt'anibi yä nthädi ha Ma Xot'ho rá Hmunts'li nu'ü yä fengät'ot'e gá juati dä hyoki;
- IV.-** Dä 'ñudi yä nsuki se 'ra, nu'ü ndunthi ha nu'by hina nu'ü xä feni xä hño;
- V.-** Dä thoki yä nt'ofu nu'ü majuäni ge dä mal'ña nu'ä rá Hmunts'li ma Xot'ho, dä mfats'li'ui'ä rá Maxäts'uthui ma Xot'ho;
- VI.-** Dä mfats'li'ui 'radu'ä rá Maxäts'uthui ma Xot'ho, nu'by ma hyoni, habü dä hyoki yä hmängänt'ot'e gá nt'ot'e;
- VII.-** Dä hmää ha rá Hmunts'li ma Xot'ho, nu'ä rá ngaste'ä nu yä 't'ot'e hingä ge'ü ha rá Ngu gá Hmunts'äts'uthui di gehni Toluca t'embi hñämfo ne ha rá Ngu gá Hmunts'äts'uthui gá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ts'edi gá Ts'uthui ma Xot'ho M'onda, nu'by 'ra yä 'miki rá Hñu Nzaya dri petsi'ä rá nzitsi ngu gá Ts'uthui;
- VIII.-** Dä gut'ä'ñu'ü yä 't'ot'ä thoni gá yopä 'bede gá nsuki xä 'yot'ä nkohi'ä rá rá Dänzaya gá gunte, dä mfaxui'ü yä mefi xä sipi ge dä njabu;
- IX.-** Dä sihni'ü, dä mfaxui gá Maxädäts'uthui gá Nsükämfädi ne Fengät'ot'e nu'ä ri 'ñepi, yä nt'ofu gá 't'ot'e yä 't'ot'ä thoni gá yopä 'bede gá nsuki;
- X.-** Dä hñuts'li'ü yä mefi gá thotsämfädi ge dä yut'i ne dä mfaste ha yä mut'i ne ha yä 'mehni gá 'befi xä hyoki'ä rá Hmunts'li ma Xot'ho;
- XI.-** Dä seku'ü rá nt'ot'ä kohit'ot'e, yä nt'ui gá 't'ofu ne yä nt'uit'ot'e ge dä nja ha rá jeya gá 't'ot'ä nt'ani nu'by hina gá mfädi, ha nehe ma 'ra yä nt'ot'e gá nt'ompä'ñuu ha rá M'emansu gá 't'ot'ä Nt'ani, T'ungä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsükäts'uthui;
- XII.-** Dä mfaste'ä ha yä 'befi ri nepi ha rá 't'ot'ä nt'ani, rá dängä mfädi, rá t'et'ä Mfädi, rá nt'üimfadi, ne rá nxangänt'udi nu'ä gá nsükäts'uthui ne gá mfaste'ä rá jäli, go dä 'yot'äse ha nu'by hina dä mehna yä mefi ge di fats'i;
- XIII.-** Dä mä yä padil'ä ha rá fengät'ot'e gá nt'uxbojä gá njukä bojä ge dä ungä rá Ndäts'uthui;
- XIV.-** Dä mä ha rá Hmunts'li ma Xot'ho nu'ä rá mut'ä kohi ts'uthui ma hyoni gel'ä dä japi dä 'ño xä hño ha rá Hñu Nzaya;
- XV.-** Dä ntini nu'ä rá ya'ä ne ngu ri 'ñe'ä ha yä hmunts'li'ü ha rá Hmunts'li ma Xot'ho ne dä hñani ngu ri 'ñepi'ä dä ja, rá he'mi ma hyoni ge dä hnu xä hño yä 'bede dä nja nu'ä rá pa'ä:
- XVI.-** Dä 'yadi'ä dä thuts'li'ü ma 'ra yä 'bede ge dä nja nu'ä rá pa'ä ha dige'ä yä hmunts'li'ü ha rá Hmunts'li ma Xot'ho;
- XVII.-** Dä 'yadi'ä ha rá Ndäts'uthui ge dä thoki n'a rá ts'ofu ge ma dä nja'ä yä hmunts'li'ü ha rá Hmunts'li ma Xot'ho;
- XVIII.-** Dä 'yadi hindä nu'ü yä mfädi yä 'bede, habü dä mal'ä nu hingi hopi ngu ri 'ñepi;
- XIX.-** Dä mää ha ra Mut'ä Nsupätese'ä nu'ü yä 'befi gá su gá 'betsi'ü yä mefi'ü ma xot'ho rá jäli ha rá Hñu Nzaya nu'ü dri fädi, njabu dä müdi 'ä nu'ä rá nt'ompä'ñu;
- XX.-** Dä badi nzantho nu'ü yä 'befi xä 't'ot'e ha yä ngut'äxeni gá Hñu Nzaya;

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

XXI.- Dä meñni ge dä thokä yä t'ot'ä thoni'u ge dä nja xä hño'a habu dä hyandi ge ma thoni, ha yä nzits'i gá hno'tuä rá kohi'a nu'u dä t'ot'e ha rá hñuxämfeni;

XXII.- Dä gäts'i'ä rá nt'etsi ha yä t'ot'e gá kohits'uthui habu ngastebi rá ts'uthui, yä nthanthñä hñetsakohi, yä nthanthñä gá nsu'u yä nt'epä hñahni-nsukäts'uthui'u rá jäli ne dä meñni, nu'bu di ge'ä, rá 'betsähē'mi nu'u yä 'bede xä jäts'i;

XXIII.- Dä mä to'lo'u yä jäli ma dä m'upu ha rá hñuxämfeni rí hñepi dä 'yot'e;

XXIV.- Dä seku'i yä nthotsi ha nu'bu'a rá t'ot'ä nthotsi gá theke ne yä mpatä nt'ekuäbojä nu'u dä hñungä rá Ndäts'uthui;

XXV.- Dä seku'i ge za rá nt'ungä njut'ä'baha njeja ri hñe'ä yä 'befi xä 'befi ma ts'uu rá ya'ä ha nu'bu hina ngu n'a di ge'ä ma n'a rá thähä gá hogä'befi ha nu'bu hina ma n'a rá njut'i, nse hindä dotsuäbi rá t'ot'e'ä rá gäxä tsoni ne yä nthomte gá ts'uthui'u, ne dri ja'ä ma hyoni rá nt'ekuäbojä; ne

XXVI.- Ma 'ra'u yä m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'u xä t'lumbi'u ri hñe'ä mahyegi.

M'epi 22. N'a ngu n'a'ä rá Dänzaya gá Hñu Nzaya dä ja rá nsu gá Hñuxämfeni ne dä meñsi'ä hñuu yä ndä gá Maxädäts'uthui gá Nsukäm'fädi ne Fengät'ot'e, n'a di ge'u ma dä meñsi rá nsu gá Gu't'ä'nñuu gá Hñuxämfeni, njabu nehe rá Maste gá Hñuxämfeni ne rá Maste gá Su gá 'Betsi; ha rá ya'ä gá nsukä ts'uthui dä dä mfäts'i'ä yä meñi gá t'ukä ya'ä ge nu'ä rá Hmunts'i ma Xo'tho dä ungä nseki ngu nu'ä mä ha rá Nt'ekuäbojä gá Njukä Bojä xä t'luni.

Yä meñi gä maste gá Su gá 'Betsi di mpeñini ha n'a ngu n'a yä Hñuxämfeni, dä 'yot'ä yä 'befi nu'ä dä xipi'ä n'a dige'u rá Dänzaya.

RÄ HÑUU THUU

NU YÄ MAXÄ NGU'TÄTS'UTHUI NE NSU gá 'BETS'I Gá Hñu Nzaya

M'epi 23.- Rá Hñu Nzaya dä meñsi'ä nu yä mut'ä gu'tänts'uthui'u ne nsugä'betsi, manga ha rá kohitsuthui, ri hñe rá 'befi'ä.

Rá Maxäts'uthui ma Xo'tho, yä mfats'iui'ä gá Hñuxämfeni, Maxädäts'uthui gá Nsukäm'fädi, 'Betsä Mfixhe'mi, Ngu gá hñangä nt'ofu, ne yä xeni gä mfats'i, dä meñsi ri hñeä gá maxä ngu'täts'uthui. Hindä za dä meñsä rá Ndä nsu ha di ge'a ma n'aä rá maxä ngu'täts'uthui, nu'u yä jäli ge xa za tähä ga hñexansu ha nu'bu xä meñi n'a rá nsu gá nsukate ge nu'bu xä Ngu't'ä nñuu gä mut'ä mfeni gä t'ot'ä hñahni, ha ma xo'tho M'onda, rá Ngu't'ähai ha nu'bu'ä ha yä hñaxu hnini, ha na'ä k'ut'ä njeja bi t'lumbä rá nsu.

Rá Maxädäts'uthui se'ä ne rá Mfatsi Mut'äkohi'u, gá Ndäts'uthui; rá Ngu gä Nsu'betsi, rá xeni gá hias't'ot'e ne rá M'emansu gá T'ot'ä nt'ani, T'ungä M'fädi ne rá T'et'ä M'fädi gá Nsukäts'uthui, nzixä'befihui ha yä mut'ä nsugä'betsi gä Hñu Nzaya.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 24.- Rá Maxädäts'uthui, rá Xeni gá Hias'tot'e ne rá M'emansu T'ot'ä nt'ani, T'ungä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsukäte, dä mpefini ha rá Hmunts'li ma Xo'tho.

Rá Ngu gá Nsu'betsi, yä ngutäxeni gá Mfatsi Mut'äkohi'u ne rá Maxädäts'uthui se'ä, gá Ndäts'uthui, dä mpefini ri ñe'äbi ha rá Ngu gá Ndäts'uthui rá Hñu Nzaya

RÄ MUDI NTHEKE NU YÄ MAXÄ NGUT'ÄTS'UTHUI

M'epi 25.- 'Bu ge da Maxäts'uthui ma Xo'tho, ma hyoni:

- I.- Nda njäli gá Me'manda, habu di ge'ä yä nt'epi gá njäli ne gá ñahni;
- II.- ma dä'ä n'ate ma kut'a njeya, nu'ä rá pa rá t'umbä rá nsu;
- III.- Di pets'i rá rá he'mi gá sekuämfädi xä 'yohni ne gá ñante ha nu 'bu hina gá ñangä nt'epi, di mpefil'ä ma di ngu k'ut'ä njeya;
- IV.- Hinxä me'a gá ngut'äñuu ma xo'tho m'onda, gá Ngut'ähai ha nu'bu hina ga ñaxu hnini ha n'a di ge'ä mut'ä mfeni gá t'ot'ä ñahni, ha ni xi'ä nehe mefi n'a rá nsu gá nsukate nu'ä xa thogi 'ku'ta njeya; ne
- V.- Di pets'i rá he'mi gá nsyka k'oi ts'uthui di ja rá muhui.

M'epi 26.- Rá Maxäts'uthui ma Xo'tho dä 'yompä 'ñuu yä 'befise ha rá xeni'ä ne yä 'befi yä mefi gá mut'äkohi ne rá su 'betsi di mpefini ha di gehni; ha rá t'ote nu'ä yä 'befi da juäni nu ri 'ñepi ne dä mets'i'ä yä sekuäte'u xä 'ñekua:

- I.- Dä uñä'u, dä hñani'ä yä nsukate yä Dänzaya ne dä t'ofu rá nkohi ri ñe'ä ha ma xo'tho'u yä Hmunts'li;
- II.- Dä seku'i'u di 'ñe'ä rá nsini yä nzi'xa 'befi 'ñepäbi'ä;
- III.- Dä hyoki nu yä njuänä he'mi nu'u dä hne;
- IV.- Dä zits'i nsupäte rá ya'ä nu yä Dänzaya pets'i'ä yä nsu dä ot'ä mfadibi rá Hmunts'li ma Xo'tho yä Fengät'ot'e gá gäts'i ri 'ñe'pä'ä;
- V.- Dä zits'i rá hnute xä hño'ä yä mfist'ofu gá nsupäte ha nu'ä yä xeni di mpefini;
- VI.- Dä 'yompä 'ñuu ne dä hnu'ä xä hño rá 'befi gá Ngu gá Hñängä Nt'ofu ne rá 'Betsä Mfixhe'mi;
- VII.- Dä hnu'ä xä hño ge dä t'ot'e'u ngu ri nehe nu'u yä nsipäte.
- VIII.- Dä sipäbi rá Hmunts'li ma Xo'tho ne to'o hña rá Ndä gá Ndäts'uthui, habu dä gäts'i'u yä 'bede nu'u ri 'ñepi;
- IX.- Dä xipi, dä njä 'met'o'u rá kohi ha ma Xo'tho rá Hmunts'li ne rá ndä gá Ndäts'uthui, nu'u yä ngut'änt'ot'e ma xo'tho ne yä mfäts'li gá nsupäte ne thongä 'betsähe'mi, dä hoki, hänja dä 'ño, dä zots'e, dá nuu, rá muhui ne njabu nehe dä mpets'i yä 'bets'ähmfixhe'mi nu'ä bi t'umbä rá 'ño, dä mä'ña nua to'o hña rá ndä gá ngut'äxeni gá Metsä He'mi gá Hñu Nzaya;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

X.- Dä xani'ä ri 'ñepi'ä rá ya'ä ha yä hnute ha rá Hñu Nzaya, nu'yü yä nt'ui't'ofu gá 'bede'yü ge ma dä thandi ha yä hmunts'i gal'tho;

XI.- Dä hnu'ä ne dä hma'ä ge 'bui'ni ma xot'ho ha rá hmunts'i gal'tho gá rá Hmunts'i ma Xot'ho.

XII.- Dä mfats'i ha nu'yüni ma hyoni dä hoki yä hñuxämfeni, gá njuänant'ot'e nu'yü ma hyoni ngu ri 'ñepi, ha yä 'bede'yü ri 'ñepi'ä;

XIII.- Dä thoki yä hmängät'ot'e ne yä nt'ofu gá nt'ui'l'bede ha yä t'ot'ä gu'tänts'uthui, nu'ä xä t'adi rá Ndä gá Däts'uthui ha nu'byü hina rá Hmunts'i ma Xot'ho:

XIV.- Dä sipä ha rá rá Hmunts'i ma Xot'ho di jo'o thogi yoto pa n'a ngu na'ä yä Dänzaya;

XV.- Dä 'yompä 'ñuu ha yä ngut'äxeni to'o ja rá nsu gá nthe't'ä nxii gá 'ñot'i gá 'betsähe'mi ngut'äts'uthui ne dä t'ot'e na'ä ma hyoni ri 'ñepi;

XVI.- Dä 'yot'ä yä 'befi nu'ä dä xipi'ä rá rá Hmunts'i ma Xot'ho ne rá Ndäts'uthui, nse nu'ä xä sekuäbi'yü;

XVII.- Ge dä pote yä njo'o n'a rá t'ukä ya'ätho nua rá Dänzaya ge dä ma'ña nu'ä rá Hmunts'i ma Xot'ho.

XVIII.- Dä t'ot'e'ä ngu rá ngut'ä'ñubi dä 'yompä 'ñuu gá Metsä He'mi, ngu mä ha rá kohitsuthui gá Metsä He'mi ha rá Ngu'tähai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä mfats'i mut'äkohi ne yä nt'ompä'ñuu gá ts'uthui ri 'ñepi;

XIX.- Dä 'yompä 'ñuu rá hogä kut'i, uekäte, gá nsupäte ne gá 'betsi yä mfixhe'mi kut'ä ha rá 'betsähe'mi ja hoki nu ra Maxäts'uthui ma Xot'ho;

XX.- Dä t'ot'ä nthotsi yä he'mi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, nu'byü dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bet'ofeni'yü ha rá kohitsuthui gá Metsä He'mi (ha rá) Ngu'tähai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä Mut'ä kohi ts'uthui ri 'ñepi: ne

XXI.- Ma 'ra'yü yä m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'yü xä t'umbi'yü ri 'ñe'ä ma hyegi. (Xeni. XXVI M'epi. 21)

M'epi 27.- Ha ri 'ñe'ä 'byü dä Ndä gá Maxäts'uthui gá Nsukäm'fädi ne gá Fengät'ot'e ne gá 'Betsä Mfixhe'mi, ma hyoni:

I.- Drä njäli gá Me'manda, habü di ge'ä yä nt'epi gá njäli ne gá ñahni;

II.- Ma dä'ä n'ate ma hñuu njeja, nu'ä rá pa rá t'umbä rá nsu; ne

III.- Di pets'i rá he'mi gá sekuäm'fädi xä nt'ofu gá ñante ha nu 'byü hina gá ñangä nt'epi ne rá 'bede sekuäm'fädi

M'epi 28.- Yä Ndä gá Maxäts'uthui gá Nsukäm'fädi ne gá Fengät'ot'e ha ma xot'ho ha rá t'ot'e nu'ä yä 'befi dä juäni nu ri 'ñepi ne da mets'i'ä yä sekuäbi ngu'ä'yü ri 'ñe'ä:

I.- Dä 'yot'ä yä 'befi nu'ä dä xipi'ä rá rá Hmunts'i ma Xot'ho ha nu'byü hina rá Dänzaya gá hñuxämfeni habü di mpefini;

II.- Dä hnu'ä di 'ñe'ä rá nsini yä nzi'xa 'befi gá Dänzaya, nu'byü mpefi yä nt'utäte:

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- III.-** Dä hnu'ä nu'ü mäthoni ne yä nt'luxbojä tsuthui yä t'ot'e gá hno'tuä rá kohil'ä rá nt'ompä'nü;
- IV.-** Dä nsukämfädi, dä thandi ne dä hmunts'li yä 'betsähe'mi xä t'uni ngu rá ya'ä ge ri 'ñepäbil'ä.
- V.-** Dä hmää rá fengät'ot'e ngu nu'ä rá nt'epi dä 'yot'e'ü;
- VI.-** Dä thokä yä futä fengät'ot'e'ü gá juati ne dä t'ot'ä nt'ani da 'yot'uä rá thandil'ä rá Dänzaya nu'ä di ungä rá 'yot'ä thotsämfädi;
- VII.-** Dä t'ot'e yä fengät'ot'e gá nt'ofolu' nu'ü majuäni gá gäts'li'ü nu'bü dä 'yädi rá Dänzaya nu'ä to'lo xä t'embidä hyoki'ü;
- VIII.-** Dä mfats'ihuil'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho, ne da nuu xä hño ge dä t'ot'e'ü ngu ri nehe nu'ü yä nsipäte;
- IX.-** Dä 'yapäbil'ü rá Dänzaya 'yot'ä thotsämfädi, nu'ü yä he'mi mangä ma juäni'ü ha ma thoni nu'bü dä thändi ge ma thoni'ü;
- X.-** Dä hyoki yä njuäna he'mi xä xihna rá ts'uthui nu 'bü ma thoni'ü;
- XI.-** Dä thoki ne dä gäts'li'ü yä t'ot'ä thoni ne yä 'lode' hmunts'li ma thoni dä 'yompä 'ñuu yä 'bede'ü xä t'uni.
- XII.-** Dä nu'ä ne dä hyoki'ä yä theti'ü ha yä fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui ha yä t'ükä m'epät'ot'e mä'ra yä Hñuxämfeni;
- XIII.-** Dä hyoki yä t'ot'e ri nepi ha rá t'ot'ä nt'ani, rá dängä mfädi, rá t'et'ä Mfädi, rá nt'üimfadi, ne rá nxangänt'udi nu'ä gá nsukäts'uthui;
- XIV.-** Dä su'ä ne dä mfats'li'ü rá hogä hmunts'li, gä uekäte, gä nsu ne gä 'betsi yä mfixhe'mi ku'ä ha rá 'betsähe'mi ja nthoki di ge ra hñuxämfeni; ne
- XV.-** Ma 'ra'ü yä m'epäte'ü ne yä sekuäte'ü manga ha rá Kohitsuthui, nuna Kohit'ot'e ne yä m'epät'ot'e ri 'ñepi.

M'epi 29.- Yä 'Yompä 'ñuu gá Hñuxämfeni dä hñuts'li'ü rá Dänzaya ge ja rá nsu gá Hñuxämfeni di mpefini ne dä me'ts'li'ä yä sekuäbi ngu'ä'ü ri 'ñal'ä:

- I.-** Dä nt'ofu ha rá mfist'ofu gá thotsämfädi, yä t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä, yä nthanthñä gá Nsukäts'uthui ne yä t'omp'äñuu gá nts'litsäte, ge dä t'umbäbil'ü nuni se'ü;
- II.-** Dä nxani ha yä Ndä gá Maxädäts'uthui gá nsukämfädi ne Fengät'ot'e di mpefini ha yä thotsämfädi, yä 'bede bi hmal'ä ha rá xeni bi thogi ngu bi mäa ha rá m'epi 58 rá xeni II ha nuna Kohit'ot'e;
- III.-** Dä 'yompä 'ñuu ne dä nul'ä ge yä nsipäte gá 'bede bi pehni ha rá thotsämfädi dä hyoki ngu ri 'ñe'ä;
- IV.-** Dä t'umbäbil'ä rá t'ükä m'epät'ot'e yä fengät'ot'e gä gäts'li ri 'ñepil'ä ha rá thotsämfädi;
- V.-** Dä 'betsil'ä yä mfixähe'mi gä gäts'li di gel'ä ha rá Thotsänt'udi;
- VI.-** Dä 'yompä'ñuu rá Ndä gá Ngu't'äxeni gá Bämhña Bojä ge yä nsekuäts'uthui bi t'ot'e ha rá Hmunts'li ma Xo'tho, dä xanil'ä ha rá nxii majuänil'ä rá rá Hmunts'li ma Xo'tho;
- VII.-** Dä 'yompä 'ñuu rá hogä nkuti, ä uekäte, gä nsu ne gä 'betsi yä mfixhe'mi ku'ä ah rá 'betsähe'mi ja nthoki nu ra Hñuxämfeni; ne

Nu'á rá Kohit'ot'áse'á rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'táhai Hñunthe.

VIII.- Dä t'ot'á nthotsi yä he'mi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, nu'bu dä kot'á yä ya'ä ne yä hma'ä 'be'tofeni'u ha rá kohitsuthui gá 'betsähe'mi ha rá Ngu'táhai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä nt'ompä'ñuu gá ts'uthui ri 'ñepi.

M'epi 30.- Yä ndä gá 'Betsä Mfixhe'mi, dä pe'fina ma 'ra'u Thotsänt'ludi ne dä nja yä sekuä'u ngu'á ri 'ñepi.

I.- Dä hñänibi rá Maxädäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e gá hñuxämfeni na'ä ri 'ñepäbil'ä, yä nkohi dä t'ot'e'u yä nsipäte ne yä t'ot'á thoni;

II.- Dä juäni ha rá t'ot'e nu'ä yä 'be'fi ngu'ä nu'ä ri 'ñepäbil'ä;

III.- Dä hyoki'u yä nsipäte ngu ri 'ñehe, ge'ä dä 'yofa ha rá he'mi hanja njabu nu'ä ri 'ñepäbi;

IV.- Dä hyoki'u yä t'ot'á thoni nu'ä dä xipil'ä, ge'ä dä güt'si yä nt'ofa he'mi ngu ri 'ñepi.

V.- Dä uñä'u gá he'mi xä t'uni, njabu nehe nu'u yä nzi'xa 'be'fi gá Maxäts'uthui ma Xot'ho;

VI.- Dä hyoki'u yä t'ot'e nu'ä ma hyoni dä nthetä nxii gá 'ñot'i yä 'be'fi ngu'täts'uthui habu di mfaste'u;

VII.- Dä thoki yä 'be'fi nu'ä dä xipil'ä, rá mfats'i gá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne gá Ndäts'uthui; ne

VIII.- Dä zits'i rá nt'onhni gá nsipäte dä hyoki'u, ha rá mfistofa gá nsupäte nu'ä ri 'ñepi'u ha rá Maxäts'uthui ma Xot'ho.

M'epi 31.- Yä mfaste gá Hñuxämfeni, pe'tsi ma 'ra yä sekuä'u:

I. Dä hyoki'u yä t'ot'e nu'ä ma hyoni dä nthetä nxii gá 'ñot'i yä 'be'fi ngu'täts'uthui habu di mfaste nu'ä rá hñuxämfenihabu xä m'ehni'u;

II.- Dä thuts'i ha yä 'betsähe'mi nu'ä bi t'umbä rá 'ño'u nu ya njuäna he'mi ge'u dä thäni ha yä rá nthuxähe'mi gá nthanthña nu'u yä he'mi.

III.- Dä pu'ni'ä ne dä hñutuä rá 'bede yä mut'ä nt'otä ha rá ts'uthui nu'u dä me'ui ha ya 'betsähe'mi gá thotsämfädi ngu ri 'ñepi;

IV.- Dä mfaste'ä ha rá thotsämfädi ngu ri 'ñepi, habu dä hnu'ä nu'u mathoni ne yä Nt'ekuäbojä ts'uthui yä t'ot'e gá hno'tuä rá kohi'ä rá nt'ompä'ñuu njabu dä thogi'ä;

V.- Dä mfaste'ä dá thokä yä fengät'ot'e gá gäts'i nu'u dä t'ubäbi'u, ge'ä rá mfats'i'ä ha yä Maxädäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e ri 'ñepi'u;

VI.- Dä t'ot'e rá hogä k'uti, uekäte, nsu ne'ä gá 'betsi yä mfixhe'mi ge di pe'ui rá 'betsähe'mi já thoki nu ra thotsämfädi; ne

VII.- Dä zits'i nu'u ma 'ra yä 'be'fi ge dä t'umbäbi rá ndä gá Thotsänt'ludi habu xä m'ehni'u.

M'epi 32. Rá Hñängä Nt'ofa ma dä me'tsi nuya yä sekuäte'u:

I.- Dä hñäni'ä ga'tho yä he'mi ge dä 'bentui yä Hñu Nzaya, nu'bu hina 'ra yä ngütäxeni nu'u di 'ñoui;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- II.-** Dä mäa 'bes'tho ha rá ngutäxeni ri 'ñepi dä yä he'mi xä hñaäni;
- III.-** Nu'bu rá he'mi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohl'ä, ma hyoni dä sipä rá ndä gá Maxädäts'uthui ma Xo'tho nu'ä rá thänngä he'mi;
- IV.-** Dä 'yot'e nu'ä yä t'ot'e ma hyoni'u ge dä thotsi yä he'mi ha yä bähmiä bojä nu'u peui yä t'ot'ä hno'tuä rá kohl'ä nu'u dä hñani'u;
- V.-** Dä 'ñuni rá he'mi dä hñani ngutäxeni ri nehe;
- VI.-** Dä zit'l'ä rá nt'ofu nu'ä rá he'mi ge dä thuts'i ha rá mfist'ofu gá nsupäte ri 'ñepi'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho; ne
- VII.-** Dä 'yot'e yä 'befi ge dä t'umbäbi'u njabu dä mats'l'ä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho; ne
- VIII.-** Ma 'ra'u yä m'epäte'u ne yä sekuäte'u manga ha rá Kohitsuthui, nuna Kohit'ot'e ne yä m'epät'ot'e ri 'ñepi

M'epi 33.- Yä Mfixhe'mi ne yä ngutäxeni gá Ngu gá Hñängä Nt'ofu dä 'yetuilä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho

RÁ YOHO NTHEKE NU YÄ MUT'Ä NSU GÁ 'BĒTSI

M'epi 34.- Rá Dänzaya gá ndä ha rá Ndäts'uthui dä me'tsi'ä n'a rá Maxädäts'uthui se'ä, ne n'a rá xeni gá Mfatsi Mut'äkohl'u, ne dä mpefi'u ngu'ä gá mfaxä 'befi ri 'ñepi'uä. Rá xeni'ä gá Tetänoya gä Hmunts'i jäli ne'ä gä ratsi nehe dä mpefi'ä ha rá Ndäts'uthui ne dä 'befi ma hyegi ngu gä mut'ä mfatsi ha ma 'ra'ä yä 'befi ha nu'ä yä xeni nu rá Hñu Nzaya.

M'epi 35.- Rá ndä gá Maxäts'uthui se ha rá Ndäts'uthui, dä me'tsi nuya yä sekuäte'u:

- I.-** Dä sipäbil'ä nu'ä to'o hñä'ä rá nsu Ndäts'uthui, nu'ä di ge'ä yä nt'apate ha nu'bu hina yä nt'adi ge, di ge'ä yä 'befi, hoki nu'ä yä xeni'ä rá Hñu Nzaya.
- II.-** Dä häni ne dä ot'e yä m'ehni ri 'ñepi'ä nu dä 'bepabi rá Ndäts'uthui;
- III.-** Dä su'ä ge dä t'ot'e yä m'epät'ot'e ne yä nkohl'ä boho ha rá Ngu gä Ndäts'uthui rá Hñu Nzaya.
- IV.-** Dä ngut'ä'nubi rá nt'ofu'befi nu to'o pefi'ä rá ndä gá Ndäts'uthui.
- V.-** Dä nzixät'ot'e ngu ri 'ñehe kuti, uekäte, nsu ne yä 'betsi nu rá nfixhe'mi ge kuti ha rá 'betsähe'mi ge ja t'ot'e ha rá Ndäts'uthui.
- VI.-** Dä t'ot'ä nthotsi yä nfixhe'mi ha rá nt'ui 'betsähe'mi gá ntini, nu'ä dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bet'ofeni'u ha rá kohitsuthui gá 'Betsä He'mi ri ma'ä, Ngu'tähai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä mut'ä kohi ts'uthui t'ot'e; ne
- VII.-** Nu'u ma 'ra dä 'bepäbi rá ndä gá Ndäts'uthui.

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 36.- Rá 'utämfeni gá mut'äkohi di ge'ä rá Dänzaya da mets'i'ä yä sekuäbi ngu'ä'ü ri 'ñe'ä:

I.- Dä 'ñuni rá mfats'i gá mut'änkohi nu'ä rá Dänzaya ne nu'ü ma 'raä yä mut'ämfatsi, yä xeni ne yä ngut'äxeni'ü ha rá Hñu Nzaya;

II.- Dä thoki yä 'tadi nkohi, nkohi ne n'a'ü di ge'ä yä mpefi gá mut'änkohi ge rá Hñu Dängä Nguts'uthu, mahyonibi ha di ne dä t'ot'e yä 'befi;

III.- Dä t'ot'e rá thoni ts'uthui ne gá su gá 'betsi nu'ä yä nt'ompäñu dri 'ñepi ha di ge'ä yä t'ot'e huts'i ha rá xeni II, ha n'a di ge'ä yä ts'uthui ma xot'ho m'ondä, gá ngu'tä hai, gá hyodi gá ñaxu hnini n'a'ü mut'i gá ts'uthuise.

IV.- Dä thoni rá nsani'ä gá nt'uit'ot'e yä nt'uikohi, yä nkohi, ha nu'by hina yä mpefi gá mut'änkohi ha nu'by hina yä nsu 'betsi, nu'ä dä hma'ä rá Hmunts'i ha rá Mfisnt'ohni rá Ts'uthui rá Mut'ähai'ä Hñunthe;

V.- Dä küt'i ne dä zitsi yä nt'ini di ge'ä rá

Muntsi gá Nthandi gá Feni ne nthe't'ät'ot'e ngu ri nehel'ä rá kohits'uthui ne nu'by'ä dä sipä'ä rá Hmunts'i yä nthe't'ät'ot'e ngu ri nehe rá kohits'uthui ne yä feni'ä ja'ä rá ts'editho nu'ü'ä dä nthandi ge dä za, ge dä hnuu ge dä za ne'ä ng'tsi rá nsani;

VI.- Dä yopä hnuu ge nu rá kohits'uthui ne mut'äkohi nsukäts'uthui ,nt'uikohi se'ü ne yä nt'uit'ot'e gá nt'ompä'ñuu ha rá Hñu Nzaya, ja get'ä dä ot'ä yä boo mfädi , ne njabu nehe hoki ne ma'ñä rá mpati'ä.

VII.- Dä Thant'ä rá kohits'uthui gá nsukäte ne rá mut'ä kohi ts'uthui gá nsu 'bets'i ha rá Ma Xot'ho M'onda ne nu'ä yä Ngu'tähai ri 'ñepi'ä dä hneki ntengu'ä ne dä thuts'i'ü nu'ä xä hño yä hogä t'ot'e ne yä hño ñehe;

VIII.- Dä yopähnuu, dä hnuu ne ja get'ä dä ot'ä yä boo mfadi rá mut'ä kohi gá nsekuats'uthui rá Ma Xot'ho M'onda ne nu'ä yä Ngu'tähai ha rá ñot'ä nxii bojä web ha rá Hñu Nzaya;

IX.- Dä T'üi, dä ngut'äl'ñuu ne su rá T'omp'äl'ñuu di 'ñepä rá nzohna 'befi gá thotsä nt'ofu ha nu'by hina yä 'rats'a noyä ri 'ñe'ä yä 'bede ngut'äts'uthui'ü ha nu'by hina yä nsu 'betsi ha ma thoni xä xeni'ä rá Hñu Nzaya;

X.- Dä t'ot'e xä hño yä kuti, yä uekäte, yä nsu ne gá 'betsi yä nfixhe'mi ge di hnetsi ha rá 'betsähe'mi ge thoki ha nu'ä rá xeni;

XII.- Dä t'ot'ä nthotsi yä he'mi ha rá nt'üi 'betsähe'mi, nu'by dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bet'ofeni'ü ha rá kohitsuthui gá Metsä He'mi ha rá Ngu'thai Hñunthe ne ngu ma 'ra mut'ä kohi ts'uthui gá ts'uthui ri 'ñepi; ne

XIII.- Nu'ü ma 'ra dä 'bepäbi rá Dänzaya gá ndä ha rá Ndäts'uthui.

M'epi 37.- Rá xeni'ä gá 'Ratsänoya gá Hmunts'i jäli ne'ä gá ratsi dä mets'iä yä sekuäbi ri 'ñe'ä:

I.- Dä ngut'äl'ñubi yä nts'itsi hä rá rá Hñu Nzaya ne nu'ü'ä yä mefi, ko yä Tetänoya ne gá Hmunts'i di nzitsi ko nu'ä rá 'befi gá nsukäts'uthui;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- II.-** Dä sani ngu'ä riñel'ä 'besto yä nt'ui'befi ne yä 'befi ha rá Hñu Nzaya;
- III.-** Dä sipä nu'äl'u yä mefi rá Hmunts'i yä nt'ofogä mfädi ge nu'ä rá nt'ui gä nsukäte dä t'ot'e ha nu'ä yä tetänoya;
- IV.-** Dä thoki'ä yä nzote t'ot'e gá nxani ne ma 'ral'ä yä nhandä nt'udi rá Hñu Nzaya;
- V.-** Dä thoki'ä rá nzot'e nt'ot'e 'yonxii rá Hñu Nzaya;
- VI.-** Dä t'ot'ä mfatsi rá M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsukäte hánja dä mpefi yä nt'ui'befi gá nsadi ne nu'u ma 'ra'ä yä 'befi rá Hñu Nzaya;
- VII.-** Dä ts'edibi rá nsu gá m'emansu rá Hñu Nzaya, dä umbä rá nxängät'ot'e yä ntho'mi ne yä 'befi;
- VIII.-** Dä t'ohni rá nxii ñot'i gá 'bähmiä bojä rá Hñu Nzaya, rá nxii ñot'i gá 'bähmiä bojä twitter, Facebook ne ma xo'tho yä nt'ui gá hnute bahmiä bojä, ne ngu'ä ngu't'ähñubi ko nu'ä n'año'u yä xeni gá xäni'u nu'ä rá nthotsämfeni ngu'ä ri 'ñe'ä yä Nkohits'uhui, yä ohnit'ot'e, yä mut'ä kohi ts'uthui ge nu rá Hñu Nzaya ja dä 'yot'e ne dä xani 'bestho;
- IX.-** Dä juänibi ha rá noyá hñämfo t'embi chat nxii ñot'i gá 'bähmiä bojä ma juäni ha rá Hñu Nzaya, ko rá mfatsi nu'ä gatho yä xeni'ä ha nuna;
- X.-** Dä xani'ä Nhetänt'ot'e ma n'a huxä yä 'bai ge ts'oki ne di gelä yä ntepi ri 'ñe'ä yä t'u hnini ne yä müdi me hai ha rá Ngu'tähai, ha di gelä ha nu'bu'ä yä hñäki nu'ä ri 'ñepäbi ge de gelä;
- XI.-** Dä t'ot'e rá hogä küt'i, uekäte, nsu ne gá 'betsi yá mfihe'mi ge di peui rá 'betsähe'mi di thoki ha nu'ä rá xeni;
- XII.-** Dä t'ot'ä nthotsi yä he'mi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, nu'bu dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bet'ofeni'u ha rá kohitsuthui gá Metsä He'mi ha rá Ngu'thai Hñunthe ne ngu ma 'ra mut'ä kohi ts'uthui gá ts'uthui ri 'ñepi;
- XIII.-** Dä t'ot'e ngu ri ñehe yä 'befi di thet'äbi rá Hmunts'i ne rá Ndä gá Ndäts'uthui ha di gelä rá 'befi nu yä sekuäte'u; ne
- XII.-** Ma 'ra'u ri 'ñe'ä yä m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'u.

M'epi 38.- Rá 'yompäñuu gá Nsu 'betsi gelä tsits'i rá 'befi ha su 'betsi, supäte ne hñekuämfädi nu'ä yä mfatsi ha rá Hñu Nzaya, ngu'ä ri 'ñe'ä yä hño gá bojä, mangä majuäni, hogä mfädi, hogi ri nehe, hogä mfeni ne hiasot'e.

Hä rá 'ño'ä, dä mets'iä rá Pot'bali nsu ne 'bets'änjubojä, rá Pot'bali gá nt'et'ä mefi gá jä, ne ngu'ä ma 'ra'ä yä xeni gá nt'et'ä mpefi ne ma xo'tho yä hogä hño ri 'ñe'ä dä t'ot'ä gatho yä 'befi.

M'epi 39.- Nu'ä dä ne dä Ndä hä rá Nsu 'Betsi, ma hyoni:

I.- Drä jä'i ma'mandä, ha di petsi yä nt'epi gá njä'i ne gá ñähni; ne

II.- Di petsi'ä n'ä rá rá he'mi gá sekuämfädi ne gá rá 'bede gá dängä mfädi, gá nsu 'betsi, nsu 'bede bojä ha nu'bu hina ma 'ra'a yä xeni di gelä.

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 40.- Rá Ndä hä rá Nsu 'Betsi, dä mętsi'ä yä:
Sękuäte ri 'ñe'ä:

- I.- Dä uni'ä ma hyoni ne dä su yä 'betsi nu yä t'et'ä mpefi,gá bojä, ne yä męfi, nu ma hyoni'ä ri 'ñe'ä dä mętsi'ä n'ä rá hogä 'bęfi rá Hñu Nzaya;
- II.- Dä thoki rá 'bęf'ofengät'ot'e gá Nt'ękuäbojä hä rá Hñu Nzaya ne dä t'ot'ä ntani ha nu'ä to'o pęfi'ä rá nsu gá Ndä gá Ndäts'uthui;
- III.- Dä'bęfi'ä ne dä su 'betsi yä nt'ungä nthekäbojä ri 'ñe'ä rá nkohi nu'ä hñä rá nsu rá ndäts'uthui;
- IV.- Dä töt'ä yä kohi 'bęfi gá thai nu'ü yä mpefi ne'ä ma xot'ho yä hogä hño nu'ä ma hyonibi rá Hñu Nzaya, nu'ä ma'ä ha rá mut'ä kohi ts'uthui ri 'ñe'ä;
- V.- Ngu't'äl'ñubi yä t'ot'e 'yo'ä'ü ri 'ñe'ä yä nętsi ne nsu 'betsi nu yä męfi'ü ha rá Hñu Nzaya;
- VI.- Dä su ne dä zitsi xä n'ä rá nt'ofu nu'ä gatho pęts'i ne yä mpefi rá Hñu Nzaya;
- VII.- Dä thoki rá nt'üi ngu'ä ri nehe ha n'a di ge'ä yä hñuxämfeni, yä xęi gá nsu 'betsi ha ne ma xot'ho Hñu Nzaya;
- VIII.- Dä nkohi ko nu'ä t'o'ä pętsä rá nsu gá ndä ha rá Ndäts'uthui yä 'bede nu'ä ri 'ñepi;
- IX.- Dä thoki rá fengät'ot'e un rá nt'üi un'ä yä męfi gá hñuxämfeni, rá xei, ne yä xęni ngu'ä ri 'ñe'ä rá Nt'ękuäbojä gá njukä bojä ha rá Hñu Nzaya;
- X.- Dä t'unil'ä rá nsuki ri 'ñe to'o'ä dä hñäni rá nsu gá ndä hä rá Ndäts'uthui, nu rá mfengät'ot'e un'ä di hneki yä nt'adi gá m'emansu;
- XI.- Dä thoki yä hmangänt'ot'e'ü nu'ä di hne'ä ma hyoni ha rá hmunts'i h nu'bu hina to'o'ä di pęts'iä rá nsu gá ndä ha rá Ndäts'uthui;
- XII.- Dä sipäbi nzäntho nu'ä to'o di pęts'iä rá nsu gá ndä ha rá Ndäts'uthui, nu'ä rá m'ęfi'ä yä 'bęfi gá 'mede ne su 'betsi xä sęku'ä.
- XIII.- Dä mętsi ma hyoni yä nsu ha ri 'ñepi n'a rá hogä 'bęfi ha rá Ngu gá ndä pęts'iä.
- XIV.- Dälyot'e ne dä jä t'ot'e yä mut'ä nkohi ne ñahni ri 'ñe'ä töt'e ha na nsu 'betsi gá t'etä jä'i, mpefi ne yä 'yubojä;
- XV.- Dä t'üi ne dä hma'ä yä nsu ngu ri ñehe gá xükämfeni, gá su bojä ne rá nthotsä nju bojä ge dä maste dä ungä n'a rá hogä njuu ha rá nsu gá 'betsi'ä yä bojä xä t'umbäbi ha ra Hñu Nzaya;
- XVI.- Dä küt'i ne dä nja t'otel'ä yä nt'üi'bęfi nu xä t'ädi ha rá Hñu Nzaya, nu'ä ri 'ñe'ä yä ngut'änt'ot'e hma'ä ri 'ñepi di ge'ä;
- XVII.- Dä t'unbabi n'a'ü yä 'bęfi ne dä Dä ngu't'äl'ñubi yä t'ot'ä 'bęfi nu yä męfi pętsi'ü;
- XVIII.- Dä pöt'uä rá 'bai rá Hñu Nzaya hä yä t'ot'e gá t'ädi nkohi ri 'ñe'ä yä 'bęfi ri 'ñepi'ü;
- XIX.- Dä su'ä rá hogä küt'i hño hotho hmunts'i, gá uekäte, gá nsu ne gá 'betsi yä hę'mi küt'ä ah rá 'bętsähę'mi thoki ha ä Ngu Ndä;
- XX.- Dä t'ot'ä nthotsi yä hę'mi ha rá nt'üi 'bętsähę'mi, nu'bu dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bęf'ofeni'ü ha rá kohitsuthui gá Mętsä Hę'mi (ha rá) Ngu't'ähai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä mut'ä kohi ts'uthui ri 'ñepi: ne

Nu'ä rä Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

XXI.- Ma 'ra'ly t'umbä nseki ne yä 'befi dä 'bepäbi rä Hmunts'i ne to'o'ä pefil'ä rä ndä gä Ndäts'uthui.

M'epi 41.- Nu'ä dä ne dä Ndä ha rä Pot'bal'i nsu ne 'bets'änjubojä ne rä Pot'bal'i gá nt'et'ä mefi gá jä'i, ne ngu'ä ma 'ra'ä yä xeni gá nt'et'ä mpefi ne ma xo'tho , hne'ä:

I.- Drä jä'i me'manda, ha di petsi yä nt'epi gä njä'i ne gä ñähni; ne

II.- Di petsil'ä n'ä rä he'mi gá nzoxä mfädi ne gá t'ly he'mi di mal'ä rä 'bede gá zoxä mfädi, gä nsu 'betsi, nsu 'bede bojä ha nu'by hina ma 'ra'a yä xeni di ge'ä.

M'epi 42.- Rä Xeni'ä gá Bämhña Bojä dä 'yetuil'ä rä Ngu gá Ndä gá Su gá 'Betsi, ne dä mepsi nuya yä sekuäte'ly:

I.- Dä mfaste'ä rä mefi gá mut'äkohi dä hyoki yä mut'ä gá nt'ompä'ñuu ne yä mpepä bamhiaboja, dä umbabi rä ntihi yä nt'ompä'ñuu gá ngut'äts'uthui;

II.- Dä nt'lyi ngu rí nehe yä nt'ompä'ñuu gá t'ly'bede ma hyoni rä nsupäte gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä.

III.- Dä hyoki ne dä dä t'ot'e yä mut'ä njuni bamhiaboja dä mepsil'ä nuyü ma thoni gá Mut'ä njuni ntengä mfädi ha ga'tho yá ngut'äxeni rä Hñu Nzaya;

IV.- Dä Su gá 'Betsil'ä ne dä t'ot'ä rä nsu'ä Mfisnt'ohni rä nthet'ä nxii gá ñot'i gá Hñu Nzaya, njabü nehe dä 'yompä 'ñuu ha ga'tho ya ngut'äxeni, rä 'ra'yo nthokä mfädi ngu ri 'ñepi yä Kohitsuthui, Kohit'ot'e ne rä Mut'äkohi ts'uthui nu'ä rä Hñu Nzaya ma hyoni dä t'ot'e ne dä nxani ngu ri 'ñepabil'ä

V.- Dä Su gá 'Betsil'ä yä t'ot'ä'befi ne zoxä mut'i njuni gá nthotsäntheti;

VI.- Dä t'unga rä mfäste gá fät'ot'e, rä nt'utate ne rä teta mfädi, janja da mpefi gá bamhia bojä xä ungä ha rä ngut'äxeni gá Hñu Nzaya;

VII.- Dä t'unga rä t'ot'ä rä nsu gá 'met'o'ly ne dä 'yopäthoki nu'ly yä bamhia bojä gá Hñu Nzaya;

VIII.- Dä thoki yä hmangänt'ot'e nu'ly dä 'yapäbi'ly ha rä Hmunts'i ma Xo'tho, nu'ä to'o hñä'ä rä nsu Ndäts'uthui ha nu'by hina rä Ngu gá Ndä gá Su gá 'Betsi;

IX.- Dä thäni'ly nu'a yä t'ot'e mä hyoni dä mpefi xä hño gá ngut'äxeni nu'ä su;

X.- Dä 'ñuni rä mfäste gá fät'ot'e ne rä nt'utate ha yä mut'ä ngut'äts'uthui'ly ne rä su gá 'betsi, gä nsu ne gä 'betsi gá 'bets'ä he'mi gá bamhiaboja;

XI.- Dä 'yompä 'ñuu ne dä su rä ma hotho hmunts'i, rä uekäte, rä nsu ne rä 'betsi yä he'mi ku'ä ah rä 'betsähe'mi gá 'yompä 'ñuu gá ngut'äxeni;

XII.- Dä t'ot'ä nthotsi yä fixhe'mi ha rä nt'lyi 'betsähe'mi, nu'by dä kot'ä yä ya'ä ne yä hmal'ä 'bet'ofeni'ly ha rä kohitsuthui gá Metsä He'mi (ha rä) Ngu'tähai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä nt'ompä'ñuu gá ts'uthui ri 'ñepi;

XIII.- Dä 'yot'ä yä 'befi nu'ä dä xipil'ä rä rä Hmunts'i ma Xo'tho, rä Ndäts'uthui ha nu'by hina rä Ngu gá Ndä gá Su gá 'Betsi, nse nu'ä xä sekuäbi'ly; ne

XIV.- Ma 'ra'ly ri 'ñepi gá m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'ly.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 43.- Ha ri 'ñelä 'bu dä Ndä gá Xeni'ä gá Hiast'ot'e, ge ma hyoni'ä:

I.- Drä jäli me hñunthe, habu ge di pëtsi'tho yä nt'epi gá njäli ne gá ñahni; ne

II.- Dri pëtsi rá he'mi gá sekuämfädi ne'ä rá he'mi gá sekuä'bëfi, ne di pëtsi madi goho njeja gá 'bëfi mfädi.

M'epi 44.- Rá Xeni'ä gá Hiast'ot'e dä me'tsi nu ya yä sekuät t'ot'e:

I.- Dä t'ofu ne dä thokä t'ot'e rá t'ungä mfädi na'ä dä t'apäbil'ä rá Hñu Nzaya ha na'ä rá Nthet'ä nxii gá ñot'il'ä gá Hiast'ot'e ma xot'ho M'onda, mrä m'ëhnant'ofu ne ma hñatsüä se;

II.- Dä 'yapäbil'u, dä su gá 'bëtsi'ä ne dä nxani'ä rá t'ungä mfädi gal'tho yä jäli mä hyoni ne mä m'ëpätel'u gá Hñu Nzaya;

III.- Dä hñani'ä, dä t'ot'e ne dä 'yompa rá 'ñuu yä nt'adi t'ungä mfädi dä hats'i ha ra Hñu Nzaya;

IV.- Dä hmuntsi rá 'bëtsähe'mi ne dä t'ofu rá 'bëfi gá ngu xeni;

V.- Dä mfätsi yä mpefi se'l'u dä hoki yä nt'adi dä hongä yä mfädi ma xot'ho ne njabu nehe, dä sipäbil'u to'lo ja rá nsu da t'umbabi rá mäfdi;

VI.- Dä 'yot'ä yä t'ot'ä se'ä ma hyoni dä 'yode yä nt'adi gá hongä yä mfädi ma xot'ho.

VII.- Dä pëhna yä nsipäte nu'l'u yä yadi.

VIII.- Dä hmä'ä ha rá Hmunts'i Hiast'ot'e gá nt'ompä'ñuse ge dä juäni'l'u rá ndunthi yä hño ha rá t'ot'ä thoni gá nt'apätel'u ha rá nzoxä thotsämfeni;

IX.- Dä zitsi n'a rá nt'ofu gá nt'apätel'u gá nzoxä thotsämfeni, yä nthadi, yä boo majuäni, yä njut'i gá yopät'ot'e ne gá 'mehni;

X.- Dä t'udi ne dä thokil'ä yä t'ot'äñähni gá hiast'ot'e nu'bu hingi thogitho ha ge di 'ra ma nubi rá nzots'e;

XI.- Dä ñ'utäte rá hiast'ot'e ne rá nzots'e'ä ha se'ä rá Hñu Nzaya;

XII.- Dä t'ot'e ngu'ä ri 'ñelä rá hmunts'i yä he'mi gá uekäte, gá nsu ne yä mfixhe'mi ge ku'ä ha rá 'bëtsähe'mi temat'ot'e ha rá xeli;

XIII.- Dä t'ot'ä nthotsi yä mfixhe'mi ha rá nt'lui 'bëtsähe'mi, nu'bu ge dä zoxä yä ya'ä ne ma ge ge'ä nu'ä ya huts'i ha rá kohitsuthui gá 'Bëtsähe'mi ha rá Ngu'tähai Hñunthe ne ngu ma 'ra'ä yä mut'ä kofi ts'uthui dä zä dä t'ot'e ha nuna kohits'uthui hma'ä; ne

XIV.- Nu'ä ma 'ra ge dä böni ha nu'ä rá mut'ä kofi ts'uthui ge tsa dä t'ot'e.

M'epi 45.- Rá M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsukäts'uthui gá mut'i ge hängä rá fats'i ha rá Hñu Nzaya, nu'ä tsits'i yä t'ot'ä nt'ani, nt'lui mfädi ne gá Dängä Mfädi nu'l'ä yä mefi ma xot'ho'l'u ha rá Hñu Nzaya, yä mut'ä gá mut'ä ñahni ne'äu yä jäli.

Nu'ä rä Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

Dä mpefi ngu gá m'emansu ma xot'ho rä Dängä Ngu'tudi, ge yä mefi yä Mut'ä njuni gá Dängä Ngu'tudi Ngu'tähai, ge'ä xä t'umbi rä seki dä mpefi ha ma xot'ho'u yä dänga nt'ludi, ha ngu nu'ä mangä ha rä 'Bepäkohi bi guki'ä rä Ndä gá Ts'etändä ge muhuibi'ä rá 'befi.

M'epi 46.- Rä m'emämsu dä za'ä mpefi ko nu'ä yä mefi gä xahnate ne'u rä T'ot'ä Nt'ani ha dä hma'ä rä nt'ot'ä kohit'ot'e se, ha ne'ä (dädi ge za)dä za dä 'yot'e Rä hmunts'i gá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui.

M'epi 47.- 'Bu ne dä ndä ha rä M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rä T'et'ä Mfädi gá Nsükäts'uthui, ma hyoni:

I.- Drä jä'i me hñunthe, habu ge di petsi'tho yä nt'epi gä njä'i ne gä ñahni; ne

II.- Dri pets'i rá he'mi gá sekuämfädi nelä rá he'mi 'bede gä sekuämfädi, ne di petsi madi goho njeya gá 'befi mfädi.

M'epi 48.- Rä Ndä gá M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rä T'et'ä Mfädi gá Nsükäte dä me'ts'i'ä yä sekuäte ri 'ñepi:

I.- Dä pot'al'bai gä nsu "betsi rä M'emansu;

II.- Dä gut'äl'ñu'u yä 'befi gá mfädi ha ne dä ma mahyegi'u rä M'emansu.

III.- Dä thoki rä kohit'ot'e se'u rá M'emansu dä ne t'ot'ä nt'ani 'bu dä za dä 'yot'e Rä hmunts'i gá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui.

IV.- Dä thoki ne dä t'ludi rä nt'uimfeni ga njutsi mafaste, rä nt'uimfaste gá t'ot'e rä jeyä, nt'uit'ot'e ne ma 'ra yä mut'ä kohi ts'uthui ha ra m'emansu, ne t'ot'ä nt'ani 'bu dä za dä 'yot'e rä hmunts'i;

V.- Dä hmä'ä nu'ä rä 'bet'ofengät'ot'e gá nt'ekuäbojä njeyä ha rä M'emansu, ha dä t'ot'ä nt'ani 'bu dä za dä 'yot'e ha nu rä ntekäbojä gá njubojä ha rä Hñu Dängä Nsükäts'uthui;

VI.- Dä gut'äl'ñuu, dä su ne dä seku'i ra njuts'i nu yä nt'uimfeni gá nt'uimfaste gá nsadi, nu di nge'ä rä dänga nt'ludi, nu ts'itsi ra M'emansu.

VII.- Dä gut'äl'ñuu, dä su ne dä seku'i rä nt'uimfeni, hänja dä 'ño ne da t'ot'e nu rä nt'uit'ot'e gá t'ungä mfädi, rä nt'uimfadi ne 'ra'yo nthokä mfädi;

VIII.- Dä gut'äl'ñuu, dä su rä nt'uimfeni gá fengät'ot'e gá t'ot'ä nt'ani xä mfaxäbojä rä M'emansu, ngu'ä xä nkohi ha yä ngut'änt'ot'e bi ma'ä'u nu ä Hmunts'i gá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui.

IX.-Dä zuki, dä kuti, ngut'äl'ñubi ne dä su hmuntsi gä dängä mfadi ne'ä gä t'ot'ä nt'ani rä M'emansu, rä t'ot'ä hmää Hñu Dängä Nsükäts'uthui;

X.-Dä hyoki yä thuhu zo'xämfädi, 'bede gá mfädi, yä he'mi ha juäni'u yä mfädi ne ma 'ra'ä yä he'mi gá mfädi ha di juäni'ä rä zo'xä mfädi, te ma dägä mfädi, t'di ha rä M'emansu.

XI.- Dä thandi ge'ä ma juäni, nt'ofu yä 'baha, njuänahemi, zot'ä mfädi ne'ä ma 'ra'ä yä he'mi hoki rä M'emansu ge juäni yä nt'ui'befi gá t'ungä mfädi, rä nt'uimfadi ne 'ra'yo thoki mfädi;

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'táhai Hñunthe.

- XII.-** Dä hyoki yä he'mi ha juäni'ä rá mfädi gel'ä ja ha yä 'bets'ähe'mi rá M'ëmansu;
- XIII.-** Dä sekui,dä su, dä hiandi yä mfistofu xä Nt'ohna Njutsi yä n'tana mfädi gá dängä mfädi ha nu'bu hina gá 'bede mfädi ,ha rá Nt'ofu n'a ngu n'ä pa gá Juänähe'mi ne yä He'mi gá Mfädi, ne nu'yu ma 'raä ma hyonibí rá M'ëmansu dä zixä rá 'befi;
- XIV.-** Dä ma'ä ne, ngu't'ä'nubi rá nthoki gá ungä mfädi, rá hña gá t'utä mfädi, yä ñanhi gá mfädi, ne nu'yu yä 'befi ma nsukitho, gá dängo, ha dä nxangänt'udi ha dä fädi'ä rá nsukäts'uthui nu'ä hma'ä ha m rá Hmunts'i ma Xot'ho.
- XV.-** Dä hma'ä xä hño te ma 'befi,hanjä dä 'ño ne hñjä dä mefi nu'ä rá ngu mfist'ofu rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui, dä hnu'ä xä hño rá 'befi.
- XVI.-** Dä ngu't'ä'nubi ne dä su nu rá hñä yä Ngu Hmuntsi,yä xeli nguu ne yä xeni ri 'ñel'ä yä 'befi gá mfädi ne gá t'ana mfädi rá M'ëmansu;
- XVII.-** ngu't'ä'nubi ne dä hnu'ä xä hño rá 'ño 'befi ne rá mpefise nu rá nt'exä bämhña mfädi,nxii ñot'i, nt'yu bämhña nxii, ne nu'yu ma 'raä yä xeni ne mpefi bämhña ñot'i nel'ä yä 'yongä bämhña ñot'i rá M'ëmansu.
- XVIII.-** Dä nzitsi'ä rá M'ëmansu ko ma 'ra'ä yä m'ëmansu'yu gá nsadi, nguu muts'a mfeni ne yä t'ani mfädi,mu't'ähmuntsi nu'ä gá jäli ne yä mu't'ähmuntsi mahyegi;
- XIX.-** Dä nt'udil'ä ne dä thoni dä nja yä nkohi dánt'ohni yä hogä hño ne yä nkohi gá mfatsi, nu'ä hma'ä ha ma rá Hmunts'i ma Xot'ho;
- XX.-** Dä ngu't'ä'nubi ne dä hnu'ä rá t'ot'ä hño yä jäli ne yä hogä t'ot'e dängä mfädi, nja gu'ä yä mudi 'befi ha nu'bu hina rá nsits'i yä nt'ompä'nuu, Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui;
- XXI.-** Dä 'yompä 'ñuu ne dä su rá ma hothon hmunts'i, rá uekäte, rá nsu ne rá 'betsi yä mfixhe'mi ku'ä ha rá 'betsähe'mi já nthokiha rá M'ëmansu;
- XXII.-** Dä t'ot'ä nthotsi yä he'mi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, nu'bu dä kot'ä yä ya'ä ne yä hma'ä 'bet'ofeni'yu ha rá kohitsuthui gá Mëtsä He'mi ha rá Ngu'táhai Hñunthe ne ngu ma 'ra yä Mut'ä kohi ts'uthui ri 'ñepi: ne
- XXIII.-** Ma 'ra'yu ri 'ñepi manga ha rá Kohitsuthui ne ma 'ra'yu yä m'epät'ot'e ri 'ñepi Ha nu'bu hina xä sekui'ä rá Hmunts'i ma Xot'ho.

M'ëpi 49.- Rá ngu't'äxeni gá Mëtsä He'mi ge dä nzitsi rá 'befi gá nsu, rá ja ma su ne dä hña gá ts'logi he'mi bi thokä rá Hñu Nzaya, njabu nehe dä mpefi ngu pet'si rá nzitsi gá Nt'ui 'Betsähe'mi ne gá thogi.

Rä Ndä ma hyoni dä mëtsi rá mfädi ri 'ñel'äse ha nu'bu hina ma di yoho njeya gá 'befi gá Mëtsä He'mi 'befi

M'ëpi 50.- Rá Ngu't'äxeni gá Mëtsä He'mi dä 'yetuil'ä rá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne dä mëts'i'ä yä sekuäte'yu xä 'ñekua:

I.- Dä t'ofu, dä dotse, dä 'betsi'ä ne dä ja ma su yä fixhe'mi gá Hñu Nzaya, ngu nu'yu yä yä'ä ma thoni ge ri 'ñepi'ä;

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

II.- Dä 'yompä 'ñuu, dä su gä 'betsi ne dä dotse rá Nt'ui 'Betsähe'mi ne gä thogi gá Hñu Nzaya ha nehe yä nt'ofu ri 'ñepi, ngu mäa ha rá kohits'uthui ha nu'u ma t'ot'e gä 'betsähe'mi ne nu'u ma 'ra yä m'epät'ot'e ri 'ñepi;

III.- Dä hnu'ä yä fixhe'mi bi hma'ä xä jäts'i, ge dä yuhü xä hño, ngu'a ri 'ñepi rá mut'ä kofi gä t'ot'e gä 'betsähe'mi:

IV.- Dä 'yotüa mfädi yä jäli petsi'ä rá nzitsi gä 'betsähe'mi gä 'yompä 'ñuu, n'a ngu n'a'ä ränts'o'b'efi ha nu'bu hina hin ge rá nge'ä ge dä nu'u ha yä mfixhe'mi ha nu'bu hina ha yä he'mi bi 'ñudi dä t'ot'ä nthotsi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, rá ngäts'i njabu, dä hyoki xä hño ha nu'bu hina dä gäts'i ha nu nu'bu hina dä mäa hanja himbi za dä t'ot'e;

V.- Dä hyoka yä hmäa gá ngut'ant'ot'e ne yä mfäts'i gá nsupäte ne thongä 'betsähe'mi, dä t'ot'e, dä mut'ä nt'ui, dä zots'e, dä thongä'ä, dä muhui ne dä xoge'u ya he'mi, njabu nehe dä ja ma su yä mfixhe'mi;

VI.- Dä mfats'i dä t'uni yä k'oi ne yä njuäni he'mi gá mfixhe'mi ge dä nja ha rá 'betsähe'mi ge petsi'ä rá nzitsi;

VII.- Dä 'yot'ä rá 'bede gá b'etsi rá njeya gá mfixhe'mi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä, dä sipäbi rá Ndä gá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne rá Ngu gá Ndä gá Bämhnä Bojä;

VIII.- Dä 'yompä 'ñuu yä nt'ompä'ñuu gä muhui ne rá gäxä tsoni gá mfixhe'mi, ngu ri 'ñepi ha rá mut'äkofi, dä njä 'met'o'u rá kofi gá Ndä gá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne to'ö di hña rá nsu gá Ndäts'uthui ha rá Hñu Nzaya;

M'epi 50.- Rá Ngut'äxeni gá Metsä He'mi dä 'yotui'ä rá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne dä mets'i'ä yä sekuäte'u xä 'ñekua:

I.- Dä t'ofu, dä dotse, dä 'betsi'ä ne dä ja ma su yä fixhe'mi gá Hñu Nzaya, ngu nu'u yä yä'a ma thoni ge ri 'ñepi'ä;

II.- Dä 'yompä 'ñuu, dä su gä 'betsi ne dä dotse rá Nt'ui 'Betsähe'mi ne gä thogi gá Hñu Nzaya ha nehe yä nt'ofu ri 'ñepi, ngu mäa ha rá kohits'uthui ha nu'u ma t'ot'e gä 'betsähe'mi ne nu'u ma 'ra yä m'epät'ot'e ri 'ñepi;

III.- Dä hnu'ä yä fixhe'mi bi hma'ä xä jäts'i, ge dä yuhü xä hño, ngu'a ri 'ñepi rá mut'ä kofi gä t'ot'e gä 'betsähe'mi:

IV.- Dä 'yotüa mfädi yä jäli petsi'ä rá nzitsi gä 'betsähe'mi gä 'yompä 'ñuu, n'a ngu n'a nts'o'b'efi ha nu'bu hina hin ge rá nge'ä ge dä nu'u ha yä mfixhe'mi ha nu'bu hina ha yä he'mi bi 'ñudi dä t'ot'ä nthotsi ha rá nt'ui 'betsähe'mi, rá ngäts'i njabu, dä hyoki xä hño ha nu'bu hina dä gäts'i ha nu nu'bu hina dä mäa hanja himbi za dä t'ot'e;

V.- Dä hyoka yä hmäa gá ngut'ant'ot'e ne yä mfäts'i gá nsupäte ne thongä 'betsähe'mi, dä t'ot'e, dä mut'ä nt'ui, dä zots'e, dä thongä'ä, dä muhui ne dä xoge'u ya he'mi, njabu nehe dä ja ma su yä mfixhe'mi;

VI.- Dä mfats'i dä t'uni yä k'oi ne yä njuäni he'mi gá mfixhe'mi ge dä nja ha rá 'betsähe'mi ge petsi'ä rá nzitsi;

VII.- Dä 'yot'ä rá 'bede gá b'etsi rá njeya gá mfixhe'mi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä, dä sipäbi rá Ndä gá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne rá Ngu gá Ndä gá Bämhnä Bojä;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- VIII.-** Dä 'yompä 'ñuu yä nt'ompä'ñuu gä muhui ne rá gäxä tsoni gä mfixhe'mi, ngu ri 'ñepi ha rá mut'äkohi, dä nja 'met'o'ü rá kohi gá Ndä gá Maxäts'uthui ma Xot'ho ne to'ö di hña rá nsu gá Ndäts'uthui ha rá Hñu Nzaya;
- IX.-** Dä hnu'ä yä mfäxä bojä ge ja ma su ha rá bämhña gá sehe 'betsähe'mi, gä nkohi gá nt'uit'ot'e ngu ri 'ñepi;
- X.-** Dä seku'ü rá thongä gä mfixhe'mi, dä hñäni rá k'oi ha nu'bü hina dä hñäni rá k'oi 'ñäni yä he'mi dä 'betsi'ä ha rá mfixhe'mi;
- XI.-** Dä hmää ha rá Hmunts'i ma Xot'ho yä t'ot'e ma hyonibi ha rá Mut'ä njuni gä 'betsähe'mi, rá nsu ne rá 'ra'yol'ä ha rá mut'ä nt'ui ne rá 'betsähe'mi 'befi;
- XII.-** Dä hyoki ra njuäna he'mi, rá gäxä tsoni gä mfixhe'mi, rá 'bede gá nxii, yä he'mi ne yä t'ot'ä n'ambu ge kuts'l'ä, dä hmää rá 'bede ri 'ñepi;
- XIII.-** Dä nt'ui gá mfeni ne dä 'yoni ha ga'tho rá Ngu't'äxeni gá Bämhña bojä, rá Mut'ä njuni nsupäte ne thongä bämhña bojä gá 'betsähe'mi rá Hñu Nzaya;
- XIV.-** Dä 'yot'ä yä tsokuä'befi nu'ä dä xipi'ä ha rá Hmunts'i ma Xot'ho ne rá Ndäts'uthui, nse nu'ä xä sekuäbi'ü; ne
- XV.-** Nu'ü ma 'ra'la ri 'ñepi gá m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'ü.

RÄ GOHO THUHU GÄ MUT'Ä NSUPÄTESE'Ä

M'epi 51.- Rá Hñu Nzaya dä me'tsil'ä n'a rá Mut'ä Nsupätese'ä, ge pe'tsi rá t'ot'e se ne gá hyongä t'ot'e ge dä xuki nu'ä rá t'ot'ä 'befi ne yä gäts'i, dä su ge yä bojä'ü yä jäl'i dä su gá 'betsi ne dä juu nu ri nehe ha ya kohi xä thoki di ge'ä, njabu nehe, dä 'ñudi'ä rá t'ungä t'ut'ä uenda ha nu'ä yä t'ot'ä 'befi'ü ne dä sul'ä rá t'ot'e nu'ü yä nthomte gá m'emansu'ü.

M'epi 52.- Rá Mut'ä Nsupätese'ä dä me'tsi n'a ra ndä ge dä potuä rá 'bai ne dä mfatsil'ä nu'ä yä xe'i gá nutäte gä gu bojä, nzixä'befi, ne rá nsupätese'ä, di ge'ü yä ndä'ü hindä me'äse n'a rá jäl'i, ne'ä nehe, dä 'yongä Xukä 'bego, yä mpe'fi ne yä 'yubojä ma hyonibi ri 'ñe'ä dä t'ot'e rá nt'ot'äkohi'ä. gá nkohi ngu nja nu'ä ma'ä.

Rä xeni'ä gá nzixä'befi, ge'ä dä me'ä rá nt'ana gá mfädi, nthokä 'bede gá nsekuäts'uthui ne rá juatil'ä nu'ä yä nt'ompä'ñuu gá nsu 'betsi, gá nkohi ngu nja nu'ä ma'ä ha ra m'epi 208 ha nu rá Kohits'uthui ma Xot'ho gá nzixä'befi gá nsu 'Betsi ne rá kohits'uthui ngu nu mangä ha rá m'epi 208 ha nu ra Kohits'uthui gá Mfädi gá nthäkanfe.

M'epi 53.- Rá Ndä ha nu rá Mut'ä nsupätese'ä dä me'tsil'ä yä sekuäte ri nehe'ä:

- I.-** Dä pot'äba'bai gá ts'uthui rá Mut'ä nsupätese'ä rá nsul'ä, ha yä 'bede ri 'ñepäbi;
- II.-** Dä 'yapabi nu'ä yä maste jäl'i, rá thots'ämfeni ne rá he'mi ma hyoni ri 'ñe'ä rá t'ot'e nu'ä xä sekuäbi'ü;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

III.- Dä l'ñumbä rá thogäl'ñuu ha dä ja t'ot'e nu'ä hnuu, yä t'ot'a hño ne yä hogä hño ri l'ñe'ä yä seni'u ne yä nutäte gä gu bojä t'ot'e'u, di l'ñe'ui nu'ä xä t'ot'e ma 'ra'u xenälä gä gä ts'uthui;

IV.- Dä ot'ä mafadi ne 'yo t'ot'e yä thoni gá su 'betsi gá hñetsakohi xä thuts'i ngu hindi ge'ä yä t'ot'e ge di bog'ä se ha rá Mut'ä nsupätese'ä;

V.- Dä t'ofu ne dä 'betsi yä njuäni 'betsi nu'ä yä mefi ts'uthui ha rá Hñu Nzaya, ne'ä ge dä uni yä he'mi ngu'ä ri l'ñe'ä;

VI.- Dä 'yot'ä n'a rá hnute ma nsuki nu yä njuäni gá 'betsi xä hmalä yä mefi ts'uthui ha dä malä rá juäni xä hnutsi nt'ofu. Ha nu'ä dä hnu xä hño ne hindi malä majuäni nu'ä nt'ofu, dä mudi 'ä n'a rá nt'ompäl'ñuu gä nsu 'betsi ri l'ñe'ä;

VII.- Dä thoni ha rá Mut'ä njuni gä nt'ofu yä nts'its'i ne yä t'omp'l'añuu gá su 'betsi, ha dä hnuu ge hinxä thäkualä rá seki gä 'befi ha nu'bu hina xä huts'i n'a rá t'omp'l'añuu gá nsu yä jäli di mpefi'ä ne yä 'rats'a mpefi ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui, ne ha di gelä dä nt'ofu, ha yä ts'uthui ri l'ñepi, yä nts'its'i xä thutsui yä 'rats'a mpefi ne nu'äy yä mefi'ä ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui;

VIII.- Dä su ge nu'ä yä t'ot'e gá t'uni-thäni ge dä t'ot'e ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui, dä thoki ngu'ä ri l'ñe'ä nu'ä malä ha rá mut'ä kofi ts'uthui ri l'ñe'ä;

IX.- Dä yut'i'ä nu'ä yä 'mehnä 'befi ne yä mut'befi gá jäli ha nu yä kofi ts'uthui ri l'ñe'ä;

X.- Dä ñuta'ä ra Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui yä hmängät'ot'e ha nu rá seni'u ne yä l'ñutäte gä ju bojä ge dä t'ot'e ha dä thandi ngu ri ñehe xä hño ne ngu malä rá t'ot'e ts'uthui nu'ä yä ju'u bojä ne nu'u ma 'ra ja yä muhuibi di ge'u'ä, njabu ne rá hño'ä ne ngu ri ñe rá t'ot'ä ts'uthui nu yä mefi gá ts'uthui ri nehe yä rá zoxä t'ot'e'u ne rá hogä 'befi, ha di gelä dä l'ñuni ha rá Dängä Xengä Njubojä gá Ngu'tähai Hñunthe ne ha rá Hmuntsi ma Xot'ho;

XI.- Dä njuäni yä he'mi ha nu'a yä nzi'xa 'befi ge t'ot'e ha nu'ä yä 'befi ngu'ä nu'ä ri l'ñepäbilä; ne

XII.- Ma 'ra'u yä ri l'ñe'ä nu yä m'epät'ot'e gá kohits'uthui, gá ts'uthui ne gá nt'ot'ä kohit'ot'e'u.

M'epi 54.- Yä nt'ompäl'ñuu gä nsu gä nsu 'betsi ne yä nts'itsäte nu'äy yä mefi gá ts'uthui ha rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui, dä thoki ngu'ä mangä ha ra Kohits'uthui gá nt'uit'ot'e'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe, Rá Kohits'uthui gá Mut'i Ma Xot'ho M'onda gá Nthäkamfe, ra Kohits'uthui gá Nzixä'befi'u nu yä Mefi Ts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe ne ma 'ra'u ge ri l'ñe'ä nu yä m'epät'ot'e gá kohits'uthui ri ñepi'u.

RÁ HÑUU GÁ THUHU

RÁ MUT'Ä NJUNI GÁ NTHOTSÄ NGASTE, NU'U RI 'ÑEPI'Ä RÁ NSUKI, RÁ T'OT'E, RÁ ADI NE RÁ NGUADI'Ä RÁ NGASTE.

**HMUNTS'ÄNTOFO N'AA
YÄ MFÄDI MA HYONI**

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 55. Yä t'ot'e di thoki nu'bu ja rá ngaste gá nthotsa ngaste, dä zo rá 'ye'ä rá nzaya gá hñuts'uthui ge'ä dä udi te dä thogibil'ä, nu'ä dä hñäni rá mfats'lä Rá Maxädäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e, ge'ä dä mpefi'bil'u yä jäli ngu gá mefi ge majänibil'u yä he'mi gá tsu'thui.

M'epi 56. Nu'u yä jäli xä thuts'i dä hñänga yä 'mehnanoya ne xa thuts'i dä xeni'u, dä za dä:
I.- Xeni yä he'mi ne dä api yä tsu'thui dä xeni ha rá nguts'uthui; ne
II.- Dä hätsi yä he'mi nu'bu xa t'umba nseki, m'et'ol'ä xä k'ult'ä n'a rá he'mi gá nseki ne xä ofo ge xa thanibi.

M'epi 57. Yä mfixhe'mi ma hnute ne ma nthet'ä ñot'i di ge'u n'ä ngu ma n'a'u yä ngaste, dä za dä xeni nu'u yä jäli xa t'umba nseki dä mefi'ä, ha 'bu ge nuna t'ot'e hin dä k'ats'ibi'ä rá gäts'i .

Ha nehe, nu to'o ja yä nts'ixa njuäni, dä za dä adi ma nju'ti yä k'oi ha nu'bu'ä yä k'oi xä njuänibi.

RÁ YOHO MUT'ÄNT'OFO GÁ KOHIT'OT'E RÄ YA'Ä 'BĒFI

M'epi 58.- Ngu mää ri 'ñe'ä ha rá m'epi 364, mut'änt'ofu I, gá T'ukohi, to'ö di hña rá nsu gá Nda gá Ndäts'uthui, dä m'empäbil'u 'bestho rá Dänzaya dä t'lumbi rá 'ñuu yä mfixhe'mi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä dä nxangañ'udi ne ma 'ra yä 'bede ri 'ñepi, njabu dä t'ot'e'u rá nthuxähe'mi gá nthanthña ne dä thoki'u yä fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui ngu ri 'ñe'pi'ä, dä theti ngu'ä ri nehe:

I.- Yä 'bede dä m'empäbil'u dä t'lumbä rá 'ñuu ma nkohi dä nsihni rá Ndäts'uthui ne rá Maxäts'uthui ma Xo'tho, ge dige'u yä Dängä Nzaya ku'ä ha rá Hmunts'i ma Xo'tho, ngu ma juäni rá nt'ui mhunts'a nt'ofu ngu ena rá yothuhu ha nehe ngu rá 'bede'u ne ngu ri 'ñepi'ä dä 'ñudi ha n'a ngu n'al'ä yä t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä, ngu hmää rá pa ne rá ya'ä gä thäni rá nt'ofu ha nu'bu hina rá t'ohnahe'mi xä meñni ha rá Ngu gá Hñängä Nt'ofu gá Hñunzaya;

II.- Yä 'bede xä meñni ha n'a ngu n'al'ä rá hñuxämfeni dä nxäni ma hyegi ha di ge'u nu'u 'bu'i ha yä xeni gá Maxäts'uthui gá Nsukämfädi ne Fengät'ot'e ri 'ñepi'ä, hänge rá nge'ä rá nt'ui mhunts'ä nt'ofu ngu ena rá yothuhu ha nehe ngu rá 'bede'u ne ngu ri 'ñepi'ä dä 'ñudi ha n'a ngu n'al'ä yä t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä;

III.- Nu'bu dä hneki ge ha ma yoho ha nu'bu hina ma 'ra yä nthanthña nu'bu hina dri ja rá nt'etsi ha rá xuñhaa, ha nge dä ntuhni ha mahyegi 'bede ha nu'bu hina rá gäts'i, ha nu'bu hina, dä 'ñudi ha rá 'bede ha nu'bu hina ya gäts'i ngu mahyegi, n'a rá t'adi mahyegi ne te dä ne dä adi, ma hyoni dä hoki rá nsukämfädi ha n'a mahyegi hñuxämfeni, rá Nguts'uthui gá Hñunzaya dä meñni yä mfixhe'mi yä dängä nazaya ge'ä xä 'ñudi ma m'et'o.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

IV.- Nu'bu rá nge'ä jo'o n'a di ge'á yä nazaya ngetho xa mehni ma ya'bu dä hokä n'a rá 'befi ha nu'bu hina xä t'umbä rá nseki, ha nu'bu xä mrä t'uki rá nseki ngu n'a, yoho, hñu, goho pa dä nja yä b'efi ngu njabu ri 'ñe'ä.

Nu'bu dä thogi hñato pa rá nseki ngu nu'y rá ya'ä bi mäa, dä k'lats'i rá 'bede hñato pa bi thogi ham'bu bi fudi rá njo'o ne dä müdi ma n'aki rá hñato pa ma 'me't'o da mengi.

V.- Nu'bu bi t'umbi rá ya'ä rá Dängä Nazaya ha jo'o ha rá b'efi ngetho ja ra nseki, dä hoka n'a rá 'befi ha nu'bu hina ma'ra yä m'ehni, ha nge'ä rá nkohi gá Dängä Ngu Ts'uthui dä za dä mehni ra 'bede ah nu'y ma 'ra Dängä Nazaya go ge'ä dä umbä rá ñuu ra fixhe'mi nubya dä mengi rá b'efi ra Dängä Nazaya mi tsits'i rá xuñhaa, ha nu'bu n'eha dä hyoki ya fengä t'ot'e gá nsekuäts'uthui 'bu goge'ä rá 'bede hongä rá gäts'i ma hyoni, dä 'yode yä ya'ä nsukä ts'uthui'y.

Ra nge'ä, dä za nts'edi dä t'umbi mayegi ra nhet'i ngu ha rá xeni I;

VI.- Ha nu'ä dä t'ot'e gá nsekuäts'uthui ha nu'bu hina rá nt'ohnä he'mi gá n'a di ge'y yä xunhña, rá ya'ä ri 'ñepi rá Dängä Nazaya gá thotsämfädi dä hña ha rá 'ñuu rá 'bede. Ha rá hmää nu'y bi nthogi (bi mäa), ra Dangä Nzaya dri jo'o ha ra 'befi di hyoki hyastho, ha nehe go ge'ä rá 'bede bi thandi ha ra gäts'i ra xeni IV, ha nu'bu hina nge'ä xä ma thoni ha ngu'ä dä hne'ä, rá 'bede dä t'umbi to'o di mpe'fi ngu rá ya'ä ge ri 'ñepi, ngu hmää ha rá xeni I.

VII.- Yä 'bede habu dä hmää dä mpadi rá 'ñu yä yopähñeti, ha nehe rá nsu dä t'umbi rá Hñunazaya sehe ge bi go ra kohi dä yopä umbä rá 'ñuu, dä umba rá gäts'i rá Dängä Nazaya di 'bui di mpe'fini ngu rá ya'ä; ne

VIII.- Ha nu'bu hin dä za dä gotua ra 'ñuu dä t'ot'e ngu rá müdi ri 'ñepi'ä rá ya'ä, rá muha nu'bu mi tsixä rá Dängä Nanzaya ngu di ge'ä dä umba rá nt'lets'i, ha nu'bu dä njani nu rá 'bede dä t'umba ma 'ra nda nanzaya ngu ri 'ñepi rá nt'ui gá mut'ä nt'ohni, dä nt'ofa ha rá nkohi dä hmää ngu ri 'ñepi'ä hanjä bi guki rá ya'ä rá Nda Nanzaya ge di ge'y.

RÄ HÑUU MUT'ÄNT'OFO RÄ YOPÄ NT'ENT'Ä 'ÑUU

M'epi 59. Ha nu'bu ha yä ngäste gá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä dä hneki ge nu'y to'o bi hñuts'i rá hgäste dä hñuts'i n'a rá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä hingä mayegi ngu ena ha ra t'ohni, bi tsoki ra hogä 'ñu nsuki xä nehe, rá Hñunzaya ma hyoni dä t'umbi nu'ä 'yofo rá hoga 'ñuu ngu ri 'ñepi'ä ha rá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä majuäni.

RÄ GOHO MUT'ÄNT'OFO YÄ HE'MI T'ADI

M'epi 60. Ngu nu'ä hmää ha yä he'mi t'adi njaua dä m'efi:

I.- Go ge'ä rá me'ti to'o dä me'fi'ä rá nsu gá Ndä gá Ndäts'uthui:

a).- Dä me'fi ngu ena ya nt'ohnahe'mi gá he'mi t'adi ha yä 'bede go rá 'befi rá Hñunzaya;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

- b).-** Dä hyoki yä tohnahe'mi gä he'mi t'adi nuä adi yä ts'uthui ne yä mut'ä ja rá nsu, rá nge'ä dä sipäbi te ma l'ñu dä me'fi ngu bi sipi ha yä hno'tuä rá kohil'ä, xä t'otuäbi n'a rá 'bede gä xuhñe nuä bi boni ha nu'by hina n'a rá gäts'i nu'ä bi hmää'y, hänge rá nge'ä nubyë bi uadi rá pa majuäni ngu ri l'ñepi, ge'ä himbi me'ni yä juänähe'mi gu ri nehe; ne
- c).-** Dä hmunts'i yä he'mi t'adi nu'u ma hyoni 'by xa ma thoni, ah nu'by jo'o rá Ndängä Nanzaya dä t'lumbi rá l'ñuu, ah njabu dä nkyt'i na ra hoga mfixhe'mi.

II.- Go ge'ä rá nsu rá Ndängä Nanzaya dä t'lumbi rá l'ñuu, dä 'yadi nuä mä thoni ngu:

- a).-** Gal'tho nu ya hmängät'ot'e ha nu'by hina n'a rá he'mi mahyoni dä t'ot'e ri l'ñepil'ä dä metuäbi ngu ri nehe ngu hyastho go ge'ä lombä ra l'ñuu ya mfixhe'mi;
- b).-** Rá t'ot'ä nthotsi go ge'ä rá hiuxängaste dä hmää hanja ma dä mpe'fi ge nu'ä rá jä'i dä 'bats'uthi, dä uni ra k'oi he'mi gá xuhñä ha nu'by hina rá gäts'i gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä ne rá ts'uyhui nu'u ja rá nsu.
- c).-** Rá t'ot'e gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä;
- d).-** Rá me'ni ma 'ra'y rá he'mi dä thants'i ha ma 'ra yä mfixhe'mi;
- e).-** Rá yopähmää dä sogi gá t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä, ne
- f).-** Rá t'ot'e ena ha yä t'ot'ä he'mi habu bi mpe'fi gá thotsämfädi.

M'epi 61. Go ge dä zohö rá ngäts'i ngu ri l'ñel'ä rá zoxä t'ot'e'y gá he'mi t'adi, rá Hmunts'i ma Xot'ho, to'lo pefil'ä rá nsu gá Ndä gä Ndäts'uthui ha nu'by hina rá Ndängä Nanzaya dä t'lumbi rá l'ñuu, dä za dä hokä ma l'met'o'u rá t'ot'ä 'befi ma hyoni ngu hmää rá m'epi 380 rá T'yukohi.

M'epi 62. Ha rá nsipäte gä hmängät'ot'e, ngu'u nu'u ma 'ra yä t'ot'ä ge dä za gal'tho dä t'ot'e, nehe dä za dä t'ot'e'y rá 'mehna nt'ofö ndä, ngu nu'by ma hyoni dä za njabu xa hño dä me'ni rá nkohi gä nsipate.

RÄ KUT'A MUT'ÄNT'OFO RÄ NT'E'ITSI NGÄSTE, RÄ HMUNTS'I N'E RÄ NTHEKE

M'epi 63. Rá munts'i dä fudi nubyë dä nja nu'by yoho ha nu'by hina ma 'ra yä t'ot'ä hno'tuä rá kohil'ä, yä nthanthñä gá sukäte, ne/ha nu'by hina yä nts'itsäte gá nt'ompä'nñuu se'y, dä pahña rá 'bede ha nu'by hina yä gäts'i ngu ma hyegi ha nu'by hina ma hyegi rá t'ädi, ha nu'by hina dä nja rá bl'ai ha rá tsuthui ha nu'by hina ha rá mut'i ge ja rá nsu, dä hyoki mayegi rá nsukämfädi ha n'atho rá thotsämfädi.

M'epi 64. Ri l'ñepil'ä go ge'ä dä mää ra hmunts'i rá Ndängä Nanzaya ge di ge'ä dä t'umbä rá l'ñuu ra mfixhe'mi ma ya'by.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsykäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 65. Ha nge rá nge'ä ra hmunts'i, ngu hanja dä njä yä t'ot'e gá nthotsäkohi dä hñuts'i'ü kut'a ma pa ma 'met'o dä nja ra nsuki, nu'bu rá Ndängä Nanzaya dä hmää ge di 'bui rá poho gá nxuhña, dä hmää rá mfengät'ot'e gá hmunts'i ha go ge'ä dä 'ñudi ne dä kutä nt'ani ha rá Hmunts'i ma Xot'ho, habu ma hyoni dä za dä yut'i, ge njabu dä umba ra huadi ra b'ede ngu ma hyegi rá nthanthña hñetsakohi ha nu'ü ma 'ra di 'ñoui'ü.

M'epi 66. Rá Dänzaya go ge bi t'ot'e ri 'ñepi'ä dä metuäbi ngu ri nehe n'a rá mfixhe'mi, dä za dä hmää ha Ma Xot'ho rá Hmunts'i n'a rá kohi gá 'uege ri 'ñe'ä na'äse, nu'bu ha rá nt'ofogä ngäste dä hno'tuä rá kohi'ä ma 'ra'ä yä 'bede, ha nu'bu hina, dä nja ma 'ra'ä yä'ü rá nt'epi gá ngäste, to'o bi 'ñuts'i rá ngäste ha nu'bu hina to'o bi ngästebi ha nu'bu hina nu'u 'ra'ü yä ngäste bi t'ot'e'ä hñahni go ge'ä rá nsu rá 'befi ha ma 'ra'ä yä ts'uthui ne, ngu ri 'ñe'ä, dä nuu ge nu'bu hin ge majuäni dä huati'ü mahyegi ha ma 'ra'ä, han ge rá ge'ä him bi 'ñuts'i rá xunhña nge'ä ma juäni ne nehe nu'bu himbi 'ñuts'ä rá 'rayo ngäste ge hin ge majuäni.

M'epi 67. Bi 'yofo rá kohi gá ntheke'ü, rá Maxäts'uthui ma Xot'ho dä t'ot'e 'bestho dä hmunts'i rá mfixhe'mi nu'ä ri 'ñepi'ä ne dä 'mehni nu'ä rá Ndänzaya ge ri 'ñepi'ä, go ge'ä dä uat'i rá t'ot'e ri 'ñepi'ä dä metuäbi ngu ri nehe ne dä t'ofogä nge ri 'ñe'ä rá fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui

M'epi 68. Nu'bu ja rá sohni, ha 'met'o'ü rá ya'ä gá mfixhem'i bi ntheke'ü ha rá Ndänzaya to'o ri 'ñepi'ä, to'o ja rá nsu rá Ndäts'uthui ge'ä dä za'dä hmal'ä yä nsu ma hyoni dä müdi ha nu'bu hina dä gäts'i rá hoga 'ñuu ha rá t'ot'ä hno'tuä ngu ri 'ñepi'ä

RÄ 'RATO MUT'ÄNT'OFO RÄ HOGÄ HÑO YÄ XENI GÄ NTHANTHÑA

M'epi 69. Rá Ndänzaya guhnäte dä za dä mää, habu rá za rá xeni gá nthanthña, dä zox'ä 'met'o dä mal'ä rá nsekuäts'uthui, dä pot'e ma 'ra yä 'befi hi te bi hoki ha nu'bu hina hin ge rá nge'ä rá nt'ompä'ñuu ha nu'ä dä hnu dä umbä rá 'ñuu, hin ge rá nge'ä hin dä 'ueke rá ngäste, hin dä nt'yngäte nu'ü dä hoki xä hño gá xeni gá nthanthña gá t'ot'e gá hno'tuä rá kohi'ä ne rá nthanthña gá nsykäts'uthui, hin ge gal'tho honse yä t'omp'ä'ñuu nsukitho gá nts'itsäte ge di ge'ä dä 'mehni ha rá ts'uthui dä t'umba rá 'ñuu ha njabu dä pot'e nu'ü rá 'befi hi te bi hoki habu dä hnu'ü.

RÄ YOTO MUT'ÄNT'OFO YA NSIPÄTE

M'epi 70. Ya nsipäte gá mut'ä 'bede gá mfixhe'mi, yä nkohi ne ya nsekuäts'uthui hinxä t'etsuä rá nsu ha ra T'ykahi ha nu'bu hina ha nuna Kohit'ot'e, dä t'ot'e ngu hmal'ä, to'o dä mpefi rá Ndä ha rá Ndäts'uthui ha nu'bu hina rá Ndänzaya ngu ri 'ñe'ä.

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 71. Yä nsipäte gä hnute dä t'ot'ä'a ngu ri l'ñepia rá nt'ompä'nñuu:

I.- Ma hyoni dä kuete ha yä nt'ohnijädo gä nsipäte njabu dä t'umbi rá l'ñuu ra Dängä Nguts'uthui, rá k'oi gá 'bede, rá nkohi ah nu'bu hina rá nsekuäts'uthui, njabu nehe rá he'mi gä nsipäte ge ri l'ñe'a, bi hmunts'i ha rá mfixhe'mi ge ri l'ñe'a rá t'endui rá t'ot'ä thoni; ne

II.- Yä ngäxä 'mede gä ngäste ma dä gohi ha ra hnute ge ri l'ñe'a rá ya'a xa mrä t'uki gä yoto pa.

M'epi 72. Ha yä mut'i gá M'emansu, yä tsuthui Ma Xo'tho M'onda, gá Ngu'tähai ne yä hyodi gá ñaxu hnini, l'ne njabu yä mut'i gá ñähni nse nu'bu dä nja rá nsu, dä 'mehni rá nsipäte ngu mäa rá Kohits'uthui yä he'mi t'adi ne yä nsekuäts'uthui, dä nts'its'i n'a rá k'oi gá gäts'i ne yä nthoke he'mi, nse nu'bu bi nthuts'i ngu rá l'ñuu dä hñäni yä nsipäte rá 'mehna nt'ofu gá m'emansu.

M'epi 73.- Nu'a yä nsipäte dä 'mehni gä 'mehna nt'ofu l'ñot'i gá m'emansu, ma hyoni yä ngaste ge di ge'u honibi, gä nt'ofu ha rá mut'a gä nsipäte gá l'ñot'i ge 'yobu ha rá nxii l'ñot'i majuäni gá Hñunzaya, han ge rá nge'u yä ts'uthui ja rá nsu, nuyü mahyoni dä uni ha rá müdi he'mi n'a rá 'mehna nt'ofu gá l'ñot'i ha di ge'u dä bädi rá 'bede m'emansu, ha njabu dä hñäni yä nsipäte ge ri l'ñe'a ha rá mfixhe'mi ha di mpefi. Dä t'ot'ä nt'ani ha rá nzixä'befi ge mäa ha yä ngut'ant'ot'e gá nsipäte gá l'ñot'i ge di 'bui ha rá nxii l'ñot'i gá Hñunzaya.

M'epi 74. Yä nsipäte bi t'ot'e'a gä m'ehnant'ofu l'ñot'i gá m'emansu dä 'mehni han ge rá nge'a ngu ri l'ñepi:

I.- Gal'tho yä gäts'i ge dä mäa ha yä t'ot'ä hno'tuä rá kohilä, yä nthanthñä gá sukäte ne/ha nu'bu hina yä nts'itsäte gá nt'ompä'nñuu se'u ma hyoni dá thäm'i rá k'oi ne dä 'mehni ha rá m'emansu 'bede na'a bi t'umbä rá Hñunzaya.

II.- Bi t'ot'i gäl'tho nu'u bi mäa ha yä xeni bi thogi rá Ndä 'Betsä Mfixhe'mi dä mäa ma juäni'a ge rá t'ungä mfädi bi 'mehni ha rá m'emansu 'bede rá uenda nuü t'o honi mi 'bui ha rá menha nsipäte; ne

III.- Ngu mahyegi gá nsipäte l'ñot'i rá Ndä 'Betsä Mfixhe'mi ma hyoni dä nxani ha yä hnute gá nt'onha he'mi gá gäts'i ge ri l'ñepi'a.

M'epi 75. Yä nsipäte 'bēhni ha rá m'ehnant'ofu ngunda'a, dä nja rá ts'edi nu 'bestho dä zohō ha rá Ndä 'Betsä Mfixhe'mi ge dä mäa ge nu'u rá nsipäte dä ja ha ya mfixhe'mise ma juäni, hänge rá nge'a dä hñuxä rá hmeya, ge di ge'u dä hñuts'i ha yä ngäts'i gá mfixhe'mise nu'a ri l'ñe'i'a.

M'epi 76. Dä t'ot'e nu'a yä nsipäte m'ehnant'ofu mäa ha rá T'ukohi ha nehe ha rá Kohit'ot'e rá Hñu Dängä Nguts'uthui dä mäa yä kohi ne yä ngut'ant'ot'e nu'u go ge'u ts'iki rá hñu, hanja dä hñä ne rá hmuhui rá uenda rá m'ehnant'ofu ngundäa uni rá Hñu Dängä

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

Nguts'uthui nuyü gehyü mäa ge yä he'mii tsoho ha rá m'ehnant'ofu majuäni, ha ja rá jamfri yä nsipäte

RÄ HÑATO MUT'ÄNT'OFO HANDÄ XÄ HÑO GÄ NSEKUÄTS'UTHUI

M'epi 77.- Rá Ma Xot'ho rá Hmunts'i dä za, ngu ri 'ñe'ä rá nsukamfeni dä nuu ma hyoni, dä handä xä hño n'a rá noya ha nu'byu hina dä mäa xä hño yä t'ot'e gá nsekuäts'uthui, nse nu'byu ge nuna hinda t'ot'e n'arä dängä ntso 'befi gá 'bede gá jäts'i ha nu'byu hina rá 'ñuu gá nsekuäts'uthui, di ge'ä dä za t'ot'e ngu mäa rá ts'uthui ha nu'byu hina dä 'yadi rá ngäste.

Rá Ndänzaya ge bi mpefi ngu gá thotsänt'ludi ha rá müdi mfixhe'mi, za dä hñuts'i ha rá Ma Xot'ho rá Hmunts'i, rá kofi ge ri'ñepi'ä dä p'ote rá nts'o 'befi ha nu'byu hina rá 'befi himbi thoki, handä xän hño g'atho yä 'bede bi mpefi; ha nge bi nja ndunthi bi t'ot'e, dä ma'ñä nu'ä ri 'ñe'ä ha n'a ngu n'aa.

M'epi 78. Dä handä xän hño n'a rá nsekuäts'uthui ge di ge'ü ngu mäa rá ts'uthui ha nu'byu hina dä 'yadi rá ngäste dä t'ot'e ha di ge'ä dä nja hñu pa di f'udi na ham'bu bi hñäni rá nsipäte, ne dä ja dä t'ot'e ngu ri 'ñe'ä:

- I.- Dä ngäts'i rá pahñä, rá not'ki, hin dä nu ma juäni, himbi hoki, rá t'uk'a ts'o 'befi ha nu'byu hina himbi 'yofo xä hño rá nsekuäts'uthui;
- II.- Hõse dä za dä t'ot'e nu'ü ri 'ñepi gá pahñä ha rá ngäste ne da ungä rá uendä nubyu dä ngäxä rá 'bede ngu ri nehe; ne
- III.- Ni xi n'a di ge'ä rá 'bede hin dä za dä t'ot'e ma n'aki ha bi ngäts'i nu 'byu bi uat'ä rá 'bede.

Rá handä xän hño gá nsekuäts'uthui dä k'ats'i rá ya'a ge dä hñuts'i yä t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä nu'ä ri 'ñepi, dä mpefi ma n'aki rá pa ri 'ñe'ä gá nsipäte dä ngäxä dä handä xän hño.

RÄ GÜTO M'UT'ÄNT'OFO YÄ NGASTE RÄ NXII ÑOT'I

M'epi 78. Dä gäts'i'ü n'a rá hogä t'uni gá ts'uthui ne njaby nehe dä t'ot'e n'a rá hogä 'befi go ge rá mfats'i gá nt'et'ä mefi ne gá nt'et'ä mpefi, ne njaby hin dä hopi n'angu t'ot'e dä ts'okä rá nzaki yä jäli ne yä mefi rá Hñunzaya njaby hindä hñeni, dä t'ot'e rá mut'i gá 'ñudi ne rá nthuxähe'mi gá nthanthña gá ngäste gá 'ñot'i, ge nehe yä nsipäte ge dä nja rá ma hyegi rá 'ñuu, dä t'ot'e rá ngäts'i rá bämñä 'ñot'i ge ri 'ñe'ä nuna mut'i ngut'äts'uthui dä 'bui t'engu'ä dä za dä mpefi ha rá 'rayo xim'hai; di mpefi nuna mfa'xä bämñä 'ñot'i hin ge ma hyoni dä ho yä ngäste ne njaby nehe yä ts'uthui, nu 'byu hina dä za dä juki n'a rá t'ot'e xä nthänts'i.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

RÄ MUJDI NTHEKE RÄ 'ÑUDI NE RÄ HÄNI GÄ NGÄSTE

M'ëpi 80. Rá Hñunzaya, ha nu ri 'ñe'ä ha rá nxii gá ñot'i mänjuäni dä umbä rá nseki dä 'ñudi rá ngäste gá ñot'i, ha njabu, ha nu ri 'ñe'ä nu'use, yä jäli nuü to dä ne dä za dä 'ñudi rá 'ñuu ñot'i yä ngäste gá t'ot'ä hno'tuä rá kohl'ä.

M'ëpi 81. Yä jäli to'o ne di 'ñudi ngu nuna ngäste, dä 'yut'ä ha rá nxii 'ñot'i nuni t'embi link ha rá "Presentación de demandas en línea" n'ehé dä yut'i mäthoni yä mfädi ge ri 'ñepi'ä:

- a).- T'engu'ä rá t'ot'ä yopähñeti te ma ngäste;
- b).- Gal'tho rá thuhu to'o nu'ü bi hñuts'i rá ngäste;
- c). - Rá pot'ä 'bai gá ñante nu'bü dä za dä mpefi rá ngäste, di 'ñudi rá he'mi ha di juäni'ä sehe;
- d). - Rá Ndo'mi 'bede gá m'ehnant'ofó gá 'ñot'i, bi thäni ngu hmää yä ngut'ant'ot'e gá nsipate gá 'ñot'i ge di 'bü di nxani ha rá nxii 'ñot'i ma juäni gá Hñunzaya
- e). – Rá nt'oxgu 'bede gá 'ret'ä 'bede; nehe
- f). – Dä häni rá hma'ti gá nsehehe.

M'ëpi 82 . Rá jäli ne di muhui ne di 'ñudi n'a rá t'ot'ä yopähñeti rá 'ñuu gá nxii ñot'i, dä za dä t'ot'e n'a rá 'yompa nt'ui ngu dä za dä thoki, nse nu'bü dä nja sehe nu'ü mäthoni mää ha rá m'ëpi 352 gá T'ukohi

M'ëpi 83. Rá nt'ompäl'ñuu hanja dä 'ñudi rá ngäste gá nxii gá ñot'i go ge'ä ngu ri 'ñe'ä:

- a).- Rá nt'ofó he'mi gá ngäste ma hyoni dä nthoke rá k'oi ha rá nxii gá ñot'i ha rá xeni "**Adjuntar demanda**" gá 'yompa nt'ui t'engu n'a rá k'oi t'embi PDF;
- b).- Ha rá xeni "**Adjuntar identificación oficial**" ha rá nxii gá ñot'i ma hyoni dä nthoke rá 'yompa nt'ui t'engu rá k'oi t'embi PDF rá he'mi gá ns'uka ts'uthui to'o nu'ü bi hñuts'i rá ngäste, ge ma hyoni n'a rá k'oi dä hneki xan hño gá he'mi gá ns'uka ts'uthui ge ku'ä rá k'oi rá hmi;
- c).- Ha nu'bü dä ne dä 'ñudi yä he'mi nu'ä pot'a ra 'bai ne/ha nu'bü hina yä njuänant'ot'e, ha rá xeni "**Adjuntar documentos de presentación y pruebas**" ma hyoni dä nthoke nu yu ma hyegi se'ä gá 'yompä nt'ui t'embi PDF; ne N'aki ge bi nthoke gal'tho yä mfixhe'mi bi 'mehni nuü t'o honi dä töt'e dä put'i ha rá xeni "**enviar demanda y anexos**"

M'ëpi 84. N'aki ge bi pehni rá ngäste ne yä nthoke he'mi, rá mut'ä 'ñot'i dä 'mehni se rá noya ha nubü hina rá k'oi nu'ä rá ngäste xä thäni ha rá m'ehnant'ofó gá 'ñot'i gá uni, ge hni ma hyoni dä ku'ä yä mfädi ge ri 'ñepi:

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

a).- Rá pa ne rá ya'ä bi hñäni;

b).- Rá 'bede gá he'mi; ne

c).- Rá 'bede gá 'betsahe'mi gá nthoke he'mi.

nehe njabu, rá mut'ä 'ñoti gá 'ñudi gá ngäste dä nsipatese ha rá Ngu gá Hñängä Nt'ofu gá Hñunzaya ge bi yu'ti rá t'ot'ä yopähñeti nu'ä bi 'ñudi.

M'epi 85. Rá hñuts'i gá ngäste ne yä nthoke he'mi dä hongä rá töt'ä 'befi gá tsuthui nu'ä rá ya'ä bi m'ehni ha na'ä rá link t'embi gá nzubi ne dä put'i ha yä noya gá hñamfo **“Enviar demanda y anexos”**

M'epi 86. Yä ngäste di hñuts'i gá t'ot'ä yopähñeti gá nxii gá 'ñoti dä hñani'ä ha rá m'ehnant'ofu gá 'ñoti Ngu gá Hñängä Nt'ofu gá Hñunzaya.

Rá Ngu gá Hñängä Nt'ofu ha rá ya'ä mpefi dä t'ot'ä dä hñäni gá t'ot'ä yopähñeti bi hñuts'i ne yä nthoke he'mi, dä hmää hanja bi t'ot'ä gathu nu'u bi thogi, dä ungä uenda ha rá Ndä rá Maxäts'uthui ma Xo'tho gá thänngä he'mi.

Rá Ngu gá Hñängä Nt'ofu dä nsini rá k'oi nu'ä rá he'mi xä thäni rá t'ot'ä yopähñeti ne ya nthoke he'mi, dä mehna rá k'oi nu'ä rá he'mi xä thäni ha rá m'ehnant'ofu gá 'ñoti na'ä bi t'umbä rá nseki rá hiuxängaste.

M'epi 87. Rá Ndäts'uthui gá Hñunzaya dä hyoki rá nkohi di boh'ä ne rá ya'ä gá t'ot'ä yopäntheti bi 'ñuti, ge nu'u ma sehe dä menhi ah rá m'ehnant'ofu gá 'ñoti na'ä bi t'umbä rá nseki rá hiuxängaste n'aki tho, ha nge njabu dä za dä thoki yä nt'adi gá nt'ofu gá m'ehnant'ofu gá 'ñoti gá ngum'emänsu dä hñäni yä nsipate ngu ri 'ñe'ä ah rá 'bede 92 ne nu'u ma 'ra'ä ge di ge'ä nuna Kohit'ot'e.

M'epi 88. N'aki bi pehni rá mfixhe'mi ha rá Dänzaya dä t'umbä rá 'ñuu ngu ri 'ñepi'ä, dä hokä n'a rá nkohi t'engu rá 'ñudi gá t'ot'ä yopäntheti. Rá nkohi go ge ma thonibi dä mehni rá nsipate gá Ndä 'Betsä Mfixhe'mi ngu hmää ha rá mut'ant'ofu gá ts'ohni ha nuna Kohit'ot'e

M'epi 89. Gatä rá ya'ä ge, ha rá t'ot'ä hno'tuä rá kohi'ä dä hñuts'i gá 'ñoti hin dä nja rá nsini rá hiuxängaste, rá Dängä Nzaya dä umbä rá 'ñuu, t'ot'ä rá gaxä 'mede habu'ä dä mää rá pa ne rá ya'ä ham'bu dä hokä n'a rá nzohna'u gá thändä 'yabu go ge rá 'yofu Maxädäts'uthui gá Nsukäm'fädi ne Fengät'ot'e ne rá hiuxängaste, ge dä nja rá ngaxä ge rá hiuxängaste dä yopämää rá nt'ofu gá ngäste.

Rá t'ot'ä bi mää ha rá xeni bi thogi da za da t'ot'e ha n'a ngu n'a'u ngu ri 'ñepi yä t'ot'ä 'ñoti, t'embi gá ñamfo ne gá nzubi: correo electrónico, video conferencias, WhatsApp, Zoom,

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

Skipe, Google Meet, Jitsi, Messenger ne ma 'ra yä mpefi ngu mahyegi ge dä za dä häni gá Hñunzaya ge dä nsekuate rá tetänoya gá 'ioḁe ne thandi'ä.

M'epi 90. Dä za dä hyokä n'a rá nzohna gá thändä 'yäbu, rá xeni'ä gá Tetänoya gá Hmunts'i jä'i ha nugua Hñunzaya, mahyoni dä thoki'u n'a rá junate ha nu'bu hina n'a rá hmat'i dä hyokä rá nzohna gá thändä 'yäbu, mahyoni dä meṣi ha rá bamhña bojä nu'a rá hmat'i.

Nubyē bi guat'ä rá t'ot'e rá ts'uthui, rá Ndä gá xeni'ä gá Tetänoya gá Hmunts'i jä'i, ma 'met'o dä meṣi n'a rá k'oi gá nzohna thändä 'yäbu nepu dä t'umbabi, rá 'bets'a he'mi bi thoki rá 'yofo Maxädäts'uthui, njaby'ä dä nt'ui ha rá mahyegi mfixhe'mi, dä hoki n'a rá njuäni he'mi habu dä 'yofo gatho bi thogi ha rá nzohna'ü thändä 'yäbu, nehe dä mäa ma njuäni rá ngäste bi t'ot'e.

RÁ YOHO NTHEKE RÁ NT'UDI GÁ HMÄNGÄ NT'OT'E'U

M'epi 91. Yä ts'uthui nu'ü to'o ja rá nsu, ma thoni dä meḥni yä njuäni he'mi gá ts'uthui ngu'ä dä hmää ha yä m'epi 362 ne 363 gá T'ukohi .

Rä Hñunzaya dä 'ñuni'ü gá ts'uthui nu'ü to'o ja rá nsu rá thuhu m'ehnant'ofu gá Ngu gá Hñängä Nt'ofu ha nuna mut'i ngut'äts'uthui njaby dä meḥni rá he'mi gá 'ñot'i 'tembi gá nzubi PDF yä njuäni he'mi gá ts'uthui ngu hmää ha yä m'epi 362 ne 363 gá Mut'akohi, njaby nehe ngu ma 'ra yä njuäni he'mi ge ma hyonibi. Ge di gel'ä ma thoni dä mäa rá thuhu rá 'bede gá thuhu m'ehnant'ofu rá 'bede gá mfixhe'mi ne rá nzi'xa 'befi dä meḥni'ä

M'epi 92. Rá Ngu gá Hñängä Nt'ofu dä fudi dä häni yä njuäni he'mi bi meḥni rá ts'uthui to'o ja rá nsu, dä meḥna rá k'oi nu'ä rá he'mi xä thäni ha rá thuhu m'ehnant'ofu habu dä mäa rá ts'uthui to'o ja rá nsu ngu ri 'ñepi ha rá ngut'änt'ot'e gá nsipäte 'ñot'i.

M'epi 93. Rá xeni gá Maxäts'uthui ma Xo'tho dä meḥna ha rá xeni gá Maxäts'uthui gá Nsükämfädi ne Fengät'ot'e ngu ri 'ñe'ä rá t'ängängastei bi yu'ti ne yä nthoke he'mi, njaby rá Dängä Nzaya gunte'ä dä hokä rá nkohi nu'ä rá Nt'epi ri 'ñe'ä. Rá gäxä 'mede na'ä bi thogi ma thoni dä meḥna rá nsipäte ngu ri 'ñepi ha rá ngut'änt'ot'e gá nsipäte 'ñot'i.

RÁ HÑUU NTHEKE RÁ 'ÑUDI GÁ T'ANGÄGASTE

M'epi 94. Nu'ü yä jä'i di nthanthña dä za dä hñuts'i yä nt'ofu ha nu'bu hina yä t'ängängaste t'engu gá 'ñot'i ha rá Hñunzaya ah nu'ü yä 'bede bi meḥni xä ma hyoni.

Nu'a rá Kohit'ot'áse'á rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'táhai Hñunthe.

Yá nt'ofó ha nu'bu hina yá nt'ohnä he'mi ma hyoni dá mehni gá he'mi gá 'ñot'i 'tembi gá nzubi PDF ha rá thuhu m'ehnant'ofó gá Ngu gá hñängä nt'ofó ha nuna mut'i ngut'änts'uthui habu'á ma hyoni dá hñuts'i rá thuhu rá 'bede gá mfixhe'mi nuni habu dá mehni rá t'ängängaste.

M'epi 95. Nu'á sti uadi dá thani rá hnetsi rá t'ängängaste ri 'ñepil'á, rá jál'i gá hiängä nt'ofó nu di pe'lá rá ya'lá dá müdi 'á dá hñani dá hñuts'i ngu ri 'ñel'á, dá 'yot'á rá 'mëni ha rá 'mëhni gá nduhe'mi gá 'bähmiä bojá ha nu'á xá unil'á nseki nu rá hñuxängste.

RÁ GOHO NTHEKE RÁ NTINI MA 'RA YÄ JÄ'I DI NE'U

M'epi 97. Rá jál'i ne ge dá nthini ngu ma n'a rá jál'i di di ne dá m'ui ha di gel'á rá t'ot'e ri 'ñepil'á dá metuäbi ngu ri nehe ha dá hno'tuä rá kohil'á, jal'á nu'á rá ya'lá ge ma'lá rá xeni III nu rá m'epi 362 rá Nt'ukohi dá udi rá nt'ofó ha dá mehni'á ha rá 'bëtsi gá PDF ha nu'á rá Nduhe'mi gá bahmia bojá nu rá Ngu gá Hiängä Nt'ofó ha nuna Mut'i Ngut'äts'uthui.

Ha nu dá hne'lá xá hño dá hnuu rá nt'ofó ri 'ñepi, ha rá nduhe'mi gá bahmia bojá ha nu'á te ma noya ja dá huts'i nu'á rá 'bede rá mfixhe'mi nu te ma njase ngäts'i nu rá noya "TERCERO INTERESADO"

M'epi 98.- Nu'á sti uadi dá thani ra t'ängängaste ri 'ñel'á, rá jál'i gá Hiängä nt'ofó nu di pe'lá nu'á rá ya'lá dá müdi'á dá hñani dá hñuts'i ha ri 'ñel'á, ne dá ot'á rá 'mëni ha rá 'mëhni gá nthotsämfeni ha nu'á xá unil'á nseki nu'á rá hñuu jál'i handi muhuibi.

M'epi 99.- Rá Maxäts'uthui ma Xo'tho dá ot'al'á rá m'ehni ha rá Maxäts'uthui gá Mfädi ne gá Fengät'ot'e ri 'ñepi rá t'ängängaste bi zopi, Ha dá nu xá hño nu'á rá Dänzaya gunte'lá ra noya dá nkohi nu'á ngu ri 'ñel'á rá t'epi, ha dá za dá adi rá hno'tuä rá kohi nt'ofó rá hñuu jál'i handi muhuibi nge'lá otho'lá rá nsihni se.

Ri 'ñel'á rá gäts'i ge dá sipäbil'á ngu mal'á ha rá kohits'uthui ha yá Ngut'änt'ot'e nu'á hmal'á gá t'ot'a nsipäte gá ñot'i.

M'epi 100.- Rá nthotsämfeni m'ehni ha rá Hñunzaya ri 'ñel'á ga nduhe'mi gá bahmiä bojá má juáni pe'ts'il'á rá muhui nu'á rá ya'lá bi m'ehni, hänge ri 'ñel'á, nu'á ge'lá otho rá mpadi di gel'á ma n'a dá 'mëhni ngäts'i.

Go ri 'ñel'á nu'á yá 'yo ngaste dá nuu xá hño nu yá mfädi too'ü ne yá he'mi nu'ü uni, nja'bu nehe ngu'lá nu uni rá thuhu gá nduhe'mi gá bahmia bojá ri 'ñel'á nu mal'á ha yá Ngut'änt'ot'e nu rá nsipäte gá 'ñot'i ha nu'á dá za dá thoki nu'á yá nsipäte nu'á ri 'ñel'á, ha nixi dá mets'lá rá nthoxäthai nu rá Hñunzaya 'bu ngu di jal'á n'a rá nts'loki ha nu rá he'mi ne rá nthotsämfeni ha nu'á bi mehni.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 101.- Yä nt'ofol'ä gá ngaste ne nu yä nthoke, yä hmängänt'ot'e ha mal'ä xä hño, yä nt'ofol'ä rá hñuu jäli handi muhuibi nel'ä ma 'rä'ä yä t'ängängaste ja dä 'mehni ha nul'ä rá 'betsi gá PDF. Ne dä yopähnuu ha nul'ä gá nthotsa thet'ä 'ñot'i ha dä nuu rá Hñunzaya ngu nul'ä ri 'ñe'ä mal'ä rá Kohit'ot'e.

M'epi 102.- Yä nt'ofol'ä gá ngaste, yä hmängänt'ot'e ha mal'ä xä hño, yä nt'ofol'ä rá hñuu jäli handi muhuibi nel'ä ma 'rä'ä yä t'ängängaste dä mü'ä yä tsedi nul'ä rá ya'ä dä t'uhni, hänge nja'bu nul'ä rá 'betuäte ngu ri 'ñehe gá nthanthña nel'ä nu rá t'ot'ä nthokil'ä da ja'ä ngu'ä manga ha rá T'ukohi.

M'epi 103.- Di sipäbil'ä nu yä 'yo ngaste hno'tuä rá kohil'ä, ha di gel'ä dä unil'ä rá müdi nt'ofol'ä ge dä huts'i'ü ha n'a ngu n'au yä mfixhe'mi n'a te ma thuhu gá nduhe'mi gá bahmia bojä nja ngu'ä manga ha yä Ngu't'änt'ot'e ha nul'ä rá nsipate gá 'ñot'i, ha dä nsipäbi ha di gel'ä nu'u'ä, nu'bu hinda ja nja'bu, dä t'ot'ä n'a rá nsipäte ha yä hnute gá he'mi nxii.

Yä 'yo ngaste 'bepätebi ge dä hyandi rá nduhe'mi gá bahmia bojä nul'ä bi uni ha nzänthol'ä 12 ya'ä, habu ge di gel'ä dä bädi 'bestho rá ngätsil'ä dä mal'ä ha nuna Hñunzaya.

M'epi 104.- Yä Dänzaya ku'ü ha rá hmunts'i n'a di gel'ä rá ya'ä dä za dä adi dä hnuu yä he'mi gá nxii ha nu'bu hina yä njuäni xä unil'ä ha yä nxii not'i nu'ü yä 'yo ngaste, ha dä za dä hnuu nul'ä ge'ä má juäni. Njabu nehe'ä, dä zä dä 'yadi dä thoki nu yä t'ot'e ts'uthuii ge handi ge mahyoni ra t'ot'e ri 'ñepil'ä dä metuäbi ngu ri nehe ha nu'ü hno'tuä rá kohil'ä.

M'epi 105.- Rá 'mehnil'ä yä nxii ha nu'bu hina yä njuäni ri 'ñe'ä mahyoni dä hnuu ja dä mehnil'u ha nu ri 'ñe'ü nu ra xengä nduxä he'mi ha nu rá yä'ä mal'ä rá ts'uthui.

**YÄ GOHO THUHU
RI 'ÑE'Ü YÄ T'OT'E DÄ TSQ'KUÄBI RÄ NZAYA**

**YÄ MÜDI MUT'ÄNT'OFOL'Ä
MA XOGE'Ü**

M'epi 106.- Yä t'ot'e bi tsq'kuäbi ja dä hyokil'ä rá ngäntsi ri 'ñepi nu rá Dänzaya ge xä ungä rá müdi thotsämfädi ha rá müdi mfixhe'mi, nu'ü yä t'ot'e bi tsq'kuäbi ge hindi petsi ngu'ä tsitsi ha ma 'ra mut'ä kohl'ä ts'uthui gá nsuki rá ngu't'ähai dä ja t'ot'ä nthoki ri 'ñe'ü'ä rá Dänzaya Guntel'ä ne dä gäts'i nul'ä Ma Xo'tho rá Hmuntsi, ngu'ä mal'ä nuna Kohit'ot'e ha ne 'bu ngu hothol'ä rá m'epät'ot'e di mal'ä dä t'ot'e ma pöte ko nul'ä rá T'ukohi gá Nthenat'ot'e yä Jäi rá Ngu't'ähai, ha dä 'me'ä ngu ri 'ñe'ä:

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

I.- Yä t'ot'e bi tsö'kuäbi ha nu ri ñe'ü yä nzi'xa 'bëfi bi 'mëhni 'mët'o nu nixi mi ja'ä rá gäts'i ha ma hyoni, hindä 'yot'ä rá nk'atsi rá 'bede ne dä huati'ä mahyëgi nu ma hyoni, se nu'bü ge ja rá böse xä ma hyoni da huati'ü 'mët'o; ne

II.- Yä t'ot'e bi tsö'kuäbi ngäts'i'ä sti t'uni rá 'mëhni gá nsekuäts'uthui, dä ngäts'i gá sekuäts'uthui ngaste; rá Däts'uthui ge xä ungä rá thotsäm'fädi ha rá müdi mfixhe'mi, go dä nuu te ngu'ä dä hma nu rá fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui ri 'ñepi'ä, ha nu'bü'ä n'añu'ü yä t'ot'e bi tsö'kuäbi, dä t'ot'ä rá njuäni n'a ngu n'au ri 'ñe'ü.

M'ëpi 107.- Nu'ä rá ya'ä ri ñe'ä rá t'ängängaste gä t'ot'e bi tsö'tuäbi 'met'o'ü nu sti t'uni rá nsekuäts'uthui, ri malä nu yo n'ate ma hñäto yä'ä dä müdi dä 'mede rá palä dä t'umba mfädi nu rá t'ot'e gá tsö'tuäte; ha nu'ä ri ñe'ä yä t'ot'e bi tsö'tuäbi bi thuts'i ngäts'i nu'ä sti t'uni rá nsekuäts'uthui rá ya'ä gá yo n'ate ma hñäto yä'ä ri 'ñepi dä uni, dä müdi dä 'mede nu'ä rá ya'ä gä njuati ge ri 'ñe dä zöts'e nu'ä bi uadi.

M'ëpi 108.- Nu'ä yä nzixä nt'ot'e ha nu'ä yä t'ot'e bi tsö'kuäbi dä thoki'ä n'a rá mfist'ofu ha dä ma rá müdi nt'ofu, ne ngu'ä yä nzi'xa 'bëfi dä nja nu di ge'ä'ü, ne dä thutsi ha nu'ä rá mfixhe'mi ma hyoni, ha nu dä mët's'a uenda nu'ä ri 'ñe dä nuulä:

I.- Yä ya'ä ri ñe'ä rá nsipäte, rá nthats'i, nuyü ma thoni, dä mëfi'ä nuyü nzixä t'ot'e, rá nts'ote ha nu'bu nu'ä rá t'uni rá nsekuäts'uthui ngaste ne'ü ma 'ra'ä yä tot'ä nthanthña, ge dä hnuu ma hyoni ha dä sulä yä nt'ëpi yä jäli tsits'i yä 'bede ga ngaste, ha ma hyoni dä mä'ä nu'ü'ä yä Dänzaya Gunte ha ungä rá noya ha dä hñäni yä t'ot'e bi tsö'kuäbi, ha'bü ge dä mët's'i uenda ge xä zöni dä thoku'ä rá gäts'i nu rá 'bede ma hyoni, yä t'ot'e bi tsö'kuäbi ha nu'bü hina nu di ge'ü, ha di ja'ä rá muhui ne di malä xä hño yä ja'ü'ä rá nzixä 'bede;

II.- Ha rá t'uni, rá thani ne nzixä t'ot'e gá njuäni, ha dä t'ot'e nu'ä ngu'ä rá nsükä ts'uthui, ja dä t'ot'e ngu'ä ri 'ñe t'adi ngu nu'ä malä ha rá T'ukohi; ne

III.- Yä nsekuäts'uthui ngaste ha dä gäts'i'ä yä t'ot'ä nts'okuate ge'ä dä zox'ä yä gäts'i ne nja'bü dä njä.

YÄ YOHO MUT'ÄNT'OFU

RA T'OT'E NE RÄ NSITS'I YÄ NSEKUÄTS'UTHUI

M'ëpi 109.- Ha nu'ä yä hmalä ha nu t'oge rá m'ëpi rá 99, xëi C, ha ra rá T'ukohi, nualä sti t'uni rá nsekuäts'uthui ha nu'ä di hma ge ge'ä, thakui rá muhui ha nu'bü hina rá 'boni nu'ä rá t'ot'e di ngaste ha nu'bü hina rá gäts'i hnö'tuä rá kohi'ä, ra Hñu Hñunzaya dä malä ga nt'ofu ha nixi ndunthi ra ya'ä n'a'ü'ä di ge'ä yä ts'uthui pefi'ü ha nu'bü hina nu'ä yä mut'i gá tot'ä ñahni ge nu xä mëhni nu rá t'ot'ä ngaste nu ri nehe ge dä nthoki ha ne dä sipäbi'ü nu yä 'yo ngaste, ha nu yä 'mëhni malä ha rá T'ukohi.

Nu'ä rä Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

Ha nu'äy yä 'bede xä ma hyoni ja dä 'bepäte ge dä 'mehni nduhe'mi gá 'bahmña bojä rä nsipäte nu rä nsekuäts'uthui, ha nixi dä 'medi na nsipäte gatho, ngu'ä mä nu'ä rä xei 'me'fa.

Ha nu'äse na nt'ofu ha nu dä 't'ot'u'ä rä nsipäte ha nu yä ts'uthui pefi'u ha nu'by hina nu'ä yä mut'i gá tot'ä ñahni ge nu xä mehni nu rä 't'ot'ä ngaste, ja dä dä sipäbil'ä ge dä ma'ñä nu'ä rä 't'ot'e ha nu'ä di gäts'i ha nu'ä 'befi, ha nu'ä rä ya'ä ge nu rä gäts'i ma'ä, ha nu'ä dä me'ts'a uenda nu ri 'ñe'ä rä nu bi gäts'i, ha dä nthoke'ä yä njuäni ge di ma'ä ma juäni.

M'epi 110.- ha nu'ä ri 'ñepi dä 't'ot'e'ä nu'ä yä nsekuäts'uthui, nuna'ä dä nzixät'ot'e ha nu'ä 't'ot'e ts'okuätbi, ha dä me'ä rä nt'ompañuu ri 'ñe:

I.- Ge bi häni gá nt'ofu ha nu'ä ge bi nxangät'ot'e rä 't'ot'e ts'okuäbi, nu'ä to'lä pefi rä nsu ha rä Ndäts'uthui dä 'bepäte thutsui ha rä mfixhe'mi ri 'ñepi ne da mehni yä 't'ot'e ha nu'ä yä Dänzaya ge yä me'ä ngu gá thotsämfädi ha nu'by hina, ngu'ä, ge xä thutsi dä 'yot'e'ä rä nsekuäts'uthui nu'ä rä gäts'i ha nu'ä dä 't'ot'e da hno'tuä rá kohi'ä hä dä sits'i rä nthoki nu rä mfengät'ot'e ri 'ñe'ä;

II.- Nu'ä'ä rä Dänzaya ge ri 'ñepi mahyonibi nu rä ts'uthui ha nu'by hina ra mut'i gá hñahni tsits'i rä 'befi ha nu'by'ä gá nzitsi rä 't'ot'e, uni rä hmangänt'ot'e ha nu'ä yä ya'ä nu ri uadi rä pa. Ha di ge'ä rä hmangänt'ot'e ja dä mä rä he'mi ge di ma'ä nu bi ma'ñä'ä;

III.- Ha nu rä hmangänt'ot'e ne rä he'mi ri 'ñe'ä ja dä nuu'ä nu'ä to'lä ot'ä rä 't'ot'e ts'okuäte nja'by dä za dä mä nu'ä ri 'ñepi'ä.

IV.- Nu'ä'ä ma hyonibi nu tsitsate rä 'befi ha ne di handi nu'ä rä xuñhaangaste dä zä da nuu ya 'miki nu'ä dä ne rä Dänzaya dä nu'ä mahyoni, ha ge nja'by dä zä'ä dä bädi rä Ma Xo'tho rä Munts'i rä fengät'ot'e gá ngäts'i gá 't'ot'e ts'okuäte ri 'ñepi;

V.- Da uadi rä 'bepäte, nu'ä'u rä Dänzaya dä huts'i'ä ha Ma Xo'tho rä Munts'i rä fengat'ot'e gá ngäts'i, ge dä zä'ä dä ma'ä ha nu'by hinbi hmää rä hmangänt'ot'e ha nu'ä rä ya'ä bi 't'uni, ha gu'ä nja'by nu ngu'ä rä njuanahe'mi ge di ja'ä ha di gäts'i ne nu'ä yä nt'ofu ge xä zo'ä; ne

VI.- Nu'by'ä rä 't'ot'e ts'okuätbi ge hindi 't'ot'e ha ja rä muhui, nu Ma Xo'tho rä Hmunts'i dä uni'ä ha rä hmunts'i gá ñahni ha nu'by hina rä ts'uthui 'bai ma'ü nu rä ya'ä ngu'ä ri 'ñe'ä ha dä 't'ot'a nu'ä rä nsekuäts'uthui ne dä 't'ot'ä yä nsu ri 'ñe'ä ge xä hño ha dä zot'sä dä thoki, ha nu'ä dä sipäbi ge, nu'by hindä hoki, dä 't'ot'ä na rä 't'eni gá ntsitsate ha nu'ä ma'ä nu rä xeni II ha nu rä m'epi 380 ha rä T'ukohi.

M'epi 111.- Nu'by ge rä hmangänt'ot'e nu ra Ts'uthui Zits'i rä 'befi dä boni di hneki rä 't'ot'ä hño nu rä nsekuäts'uthui, nu'ä rä Däts'uthui dä ja'ä ge ha'ä bi 't'ot'e.

**RÄ KU'T'A THUHU
HA NU YÄ T'OT'Ä T'ENI GÄ NTSITSATE NE YÄ THOKÄ HÑO GÄ KOHIT'OT'E**

Nu'ä rä Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

YÄ MUJDI MUT'ÄNT'OFO GA'THO'U

M'epi 112.- Yä thokä hño ne yä t'ot'ä t'eni gá ntsitsäte nu'ä ma'ä rä m'epi rä 380 rä T'ukohi ge nu'ä ma'ä nu rä Dänzaya gunte'ä ne ge'ä dä t'ot'e nu'ä to'lo di hña rä nsu rä Ndäts'uthui pa dä zä dä 'yot'e nu'ä yä t'ot'e nu xä mä'ä Ma Xo'tho rä hmunts'i, nu yä ngaste ne nu'ä pot'a ra 'bai ne maxoge, ha n'a di ge'ä rä jä'i ge dä ne dä ot'ä n'a rä ts'okatate, hindä me'ts'i rä t'ek'ei ne hindä me'ä ngu ri 'ñel'ä ha nu'by hindä ma'ä ri 'ñepi hindi juäni'ä xä hño ne hindä 'bui'ä gá t'ek'ei, dä me'ä ma njohne ha hinda me'ä nu'ä ngu sipabi n'a ngu n'au'ä ha nu'by'ä ma 'ra'ä yä t'eni'ä gá nts'itsate ge da thandi ge dä ot'ä rä hño.

Nu'by'ä ot'ä rä m'ui ge ngu ri 'ñel'ä n'a rä nts'okäte, nu'ä to'lo hña rä nsu gá Ndäts'uthui dä 'bepäte'ä ge dä thoki n'a rä nkohi ri 'ñel'ä ne dä t'otul'ä mfädi nu rä ts'uthui ri ñe, ha nja'bu dä t'ot'ä ngu'ä ma'ä rä ts'uthui.

Ha nu'ä ri 'ñel'ä yä t'ot'ä t'eni gá ntsitsäte ge dä hma'ä ha yä fengät'ot'e rä gäts'i, go nu'ä Ma Xo'tho rä Hmunts'i dä gäts'i ne dä m'a'ä rä t'ot'e gá hmunts'i da gäts'i, dä ot'ä hño nu'ä rä ya'ä gä nsipate nu'ä rä ngäts'i.

M'epi 113.- Yä t'ot'ä t'eni gá ntsitsäte mefi'ä ha:

I.- Dä sipäbi: ge hmandäbil'ä ge dä t'otul'ä n'a rä ntsitsi nu'ä yä 'yo ngaste ha nu'ä dä hyoki n'ä nts'okäte ha nu'bu'ä hindä 'me'ä nu'ä sipäbi, sipäbi'ä yä nts'okäte 'by hinte ri mefi, nu'ä sipäbi dä nja'ä na'ä tsits'äte 'by hindä ot'e.

II.- Ts'ama'ñu: ge nu rä tsofo gá ndämhña ha nu'by hina gá nt'ofu ha nu'ä hadi dä pongä xä hño 'ñom'ui nuna ge ja yoho yä Nts'ohnate ma nsehe ne nu'ä nuu mä xo'tho rä jä'i;

III.- Rä nts'ohnate gá nsehe, go dä ja'ä rä Dänzaya Gunte'ä nu tsits'i yä thokä nkohi, ha nu di ja'ä ts'edi nu'ä rä di sipäbi;

IV.- Rä nts'ohnate dä nuu mä xo'tho rä jä'i, go dä ma'ä nu rä Dänzaya nu ot'ä rä fengät'ot'e ra gäts'i, ha di ge'ä ja dä ma'ä nu Ma Xo'tho rä Hmunts'i ha dä nuu ma xo'tho rä jä'i, ha dä ja ts'edi nu'ä rä ya'ä dä 'ma'ä rä gäts'i nu rä fengät'ot'e gá nsekuäts'uthui, ha ge nu'ä pets'i rä nsu gá ndä ha rä Ndäts'uthui dä ma'ñä nu'ä ri 'ñel'ä; ne

V.- 'Ñuxbojä ge ri 'ñel'ä ge dä ot'ä n'a rä njut'i ha nu'ä dä zots'e n'a nthebe 'miki rä Thai rä T'eni ne gá Mponi'ä; ha nu'by dä me n'aa rä hñuts'i dä t'ot'ua rä thadi nu'ä dä yotui nu'ä rä thai t'udi.

M'epi 114.- Ha nu'ä rä nkohi nu'ä'ly yä t'ot'ä t'eni gá ntsitsäte dä me'ts'i'ä uendä, ne'ly ma 'ra'ä yä t'ot'e ri 'ñel'ä:

Nu'ä rä Kohit'ot'äse'ä rä Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rä Ngu'tähai Hñunthe.

I.- Te ma ts'edi rä ndusthai rä ntsoki nu'ä rä t'ot'e ha ne ma hyoni dä häki rä yopät'ot'e, nja ngu'ä hindä 'yote rä t'ot'e ge dä ot'ä rä nts'oki, ngu'ä ma n'a'ü ri 'ñe'ä yä m'epät'ot'e ri 'ñe'ä ha nuna nsukä ts'uthui ha ot'e ngu'ä ri 'ñe'ä rä ts'uthui nu'bu'ä yä tsixä t'ot'e ge dä gäts'i ri 'ñe'ä ha rä;

II.- Ha ma nja bi nja'ä, hä'mü, hä'bu nu'ä rä ts'ot'äte rä ts'uthui;

III.- Hämanja dä nuu hñnjä tsu rä bojä ha nu'ü tolä ot'ä rä nts'okäte;

IV.- Te ma nts'okäte bi mefi ne ha ma njä dä nts'itsi rä nxuhñää;

V.- rä yopä ndusthai;

VI.- Ha nu'ä ri 'ñe'ä nu bi 'yote rä ntsoki ha nu'bu hina rä rä muhui nu'ä himbi ot'e nu rä 'bepäte ha nu'bu hina rä nu bi hutsu'ä nu rä Hñunzaya.

YÄ YOHO MUT'ÄNT'OFO NU RÄ NJUT'I NU YÄ THAI

M'epi 115.- Yä thäi nu'ä dä uts'i rä Hñunzaya ja dä njut'i nu'ä rä ya'ä thuts'i nu ri 'ñe'ä ha rä nkohi ha nu'bu hina rä gäts'i ri 'ñepi, ha rä Ndä 'Yompäñuu ra Nsu Bets'i ha rä Hñunzaya ha rä Ngu'tähai Hñunthe, ha n'a di ge'ä nu'ä ri 'ñe'ä:

I.- Nu'bu ga xäni, dä njut'i ha rä xeni ja'ä ha rä Hñunzaya, ha dä t'uni rä he'mi gá njut'i ri 'ñepi;

II.- Ha nu'bu gá he'mi t'embi cheque ri 'ñe'ä rä thuhu rä Hñu Nzaya Ngu'tähai Hñunthe, ha dä uni nu'ä rä he'mi ha rä xeni ja'ä rä Maxä Ngu'täts'uthui;

III.- Ha nu'ä rä rats'i gá nju 'bets'i ge dä t'ot'a ha rä Hñu Nzaya Ngu'tähai Hñunthe, dä hñä rä 'bede gá ngu gá 'bets'a bojá ha nu'bu dä ja'ä nt'adi ma nt'ofu;

IV.- Ha nu'bu dä ma dä ut'ä rä bojä ha rä 'bede gá ngu gá 'bets'a bojá, ha dä hogi dä adil'ä gá nt'ofu.

M'epi 116.- Yä mut'i ne yä jä'i ge hä'ä dä zä dä ja nu'ä rä ot'ä t'eni gá ntsitsäte ha ri 'ñe'ä yä thai ngu:

I.- Yä mfeni gá t'ot'ä ñahni ne ma xot'ho rä hmunts'i;

II.- Nu'ä'ü yä pota 'bai yä mut'ä mfeni gá t'ot'ä ñahni nu'ü yä 'bets'i ja rä muhui;

III.- Nu'ä ma 'ra'ä ri 'ñe'ä ha ra hmangät'ot'e gá ts'uthui.

IV.- Ma 'ra yä'ü dä bohō gá m'epät'ot'e ts'uthui.

M'epi 117.- Ha nu'bu hindä t'ot'e nu yä njut'i gá thai gá ts'uthui hadil'ä, Hñunzaya dä müdi dä ot'e rä ts'edi ha nu ri 'ñe'ä yä ts'uthui:

I.- Ha di ge'ä ge hindä me'ä ha di 'ñe n'a rä mfeni gá t'ot'ä ñahni, pot'a 'bai ha nu'bu di ge'ä n'a rä hmunts'i di kuy, dä t'uni dä nuu rä ts'uthui gá nsu bets'i gá nsukäte, ha njaby ma'ä

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsykäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

nu yä sekuäte dä dots'a yä thai nu ts'itsi gá nzoxä thai ri 'ñe'ä, ha ne dä m'ä hängu bi hmuntsi ha rá Hñunzaya.

II.- Bu ge rá thai hinxä t'ot'e ge xä huts'i'ä n'a rá ts'uthui gá ngu'tähai ha nu'bu'ä rá hñaxu hnini, rá j'äli ge hña rá nsu ja dä jut'i ri 'ñe'ä rá bojä se ha ne 'bu hindä 'yot'e dä t'umbä rá hnute rá rá Maxäts'uthui gá nzixä bojä ma Xot'ho rá j'äli, ha nu ri 'ñe'ä nu'ä yä xeni ri ñehe, dä nt'ompä'ñuu gá thai ri 'ñe'ä, dä ñuni rá thai ge xä ma'ä ha rá nkohi bi t'ot'e a nuna Hñu Nzaya, ha nja'bu nu rá ts'edi nu rá Kohit'ot'e; ne

III.- Ri uadi 'bu ge himbi ja t'ot'e ri 'ñe'ä n'a rá thokä hño nu dä ot'ä n'a rá mefi ha rá Hñunzaya, ri nehe n'a rá nt'ompä'ñuu gá nzixä tot'e gá nsu 'bets'i ot'ä nu rá Mut'ä Nsupätesel'ä, Rá Ndä gá nt'ompä'ñuu Xot'ho rá Nsu 'Betsi ha rá Hñunzaya, ngu'ä m'ää ne nu'ä yä sekuäte'ly dä zähmi rá thai nu rá nsits'äte.

M'epi 118.- ha nu'ä rá thai dä ot'ä n'a rá j'äli'se nuna ja dä jut'ise, ha ma hyoni ge dä su ge nu yä t'ot'e ha nuna ts'uthui dä t'ot'e ngu'ä ri ñepi ne dä ja mfeni nu yä j'äli di ja'u rá t'ot'e ha n'a rá hño'tuä rá kohi'ä ge hindä t'ot'ä nu yä ts'o m'ui di njut'i.

'Bu ge rá thai dä t'ot'ä rá j'äli'se hindä ja'ä rá njut'i nu'ä hma'ä ge di nja'ä, nu ma'ä ha rá m'epi 8 rá T'ukohi gá mepäte ne Nt'epi rá Ngu'tähai Hñunthe, rá Hñu Nzaya ne gá ts'uthui gá mfatsi nu rá Maxäts'uthui gá nzixä Bojä ma Xot'ho rá J'äli, ha dä mpung'i'ä nu rá thai ga njut'ä bojä ha di ja 'bepäte ha nu'ä nt'ompä'ñuu gá nsu 'bets'i gá t'ot'e di nuu ha rá Goho Mut'änt'ofu, Xeni n'a ha nu rá T'ukohi nu bi thuts'i me't'o.

M'epi 119.- Nu yä bojä dä thani ri 'ñe'ä yä t'ot'ä thai nu'ly yä t'eni gá thai ha nu'bu'ä yä thokä hño gá kohit'ot'e dä r'ats'i'ä ha yä 'befi gá nt'äna mfädi ne yä nxani nu yä nzai gá mut'ä nkohi-nsykäte, 'bu ge ngu di ge'ä, dä 'meñni ha rá Hmuntsi gá Boq 'rayo Pefi ne 'Rayo Mfeni rá Ngu'tähai Hñunthe, ha ngu'ä ma'ä rá ts'uthui t'ot'e.

Ha di ge'ä yä thai xä t'ot'e nu ri ja'ly rá nt'ompä'ñuu gá t'ot'ä nsu 'bets'i, nu'ä rá thai dä thuts'i ha rá nju 'bojá ra Hñunzaya ha thuts'i rá nseki'ly xä t'umbäbi ma'ä ha rá xei XVII, ha rá m'epi 41 rá xeha rá Maxäts'uthui gá nzixä Bojä ma Xot'ho rá J'äli ha dä jal'äly nu rá njots'i rá 'bojä nu'ä xä nkohi ha n'a ts'uthui gá ngu'tänts'uthui.

YÄ R'ATO THUHU HA NU YÄ 'BEFI GÁ NSU GÁ 'BETS'I NT'OFU TS'UTHUI

YÄ MUDI MUT'ÄNT'OFU RÄ TQT'Ä NTHEKÄBOJÄ

M'epi 120. Rá Hñunzaya ja'ä rá seki dä pefi rá mut'i gá ts'uthui se ne gá 'befise, ha n'a di ge'ä yä Däts'uthui ha rá Ngu'tähai ne M'emansu, rá nt'uxbojä gá njuu, ne gu'ä yä njut'i ma hyoni dä 'yot'ä seki nu'ä rá nt'uxbojä tat'äjeya ge ri 'ñepi.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

Rä mut'i gá ts'uthui se gá nt'uxbojä ha mal'ä ha rá m'epi 116, xeni IV, xei c), ha nu rá Nt'ui'kohi gá M'epätebi'ü yä Mut'ähai gá Me'manda; 24 xeni IV, rá Mut'änt'ofu ha rá T'ui'kohi gá M'epäte gá Ngu'tähai Hñunthe; 2 ha rá Kohits'uthui nt'uit'ot'e gá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe ne 5 rá Kohits'uthui gá Nt'ekuäbojä ne 'Bedebojä rá Tsu'ithui ha rá Ngu'tähai Hñunthe, ja'ä rá sekuä'ü dä ot'ä yä mponi rá nt'ekuäbojä, ha nu'ä, ha di ge'ä yä 'ratsi ha nu'bu hina yä 'mehni gá bojä ne yä t'ungä njut'i ma hyoni, ha'bu ge nixi dä thogi nu'ä rá thai rá nt'ekuäbojä rá Hñunzaya.

M'epi 121. Nu ri l'ne'ä dä nj'ä n'a rá hogä 'befi rá Hñu Nzaya, rá thai gá nt'ekuäbojä ge nu'ä dä mal'ä ja jeyä nu rá rá Mut'ä Hmunts'i kohits'uthui rá Ngu'tähai.

M'epi 122. Rä fengät'ot'e gá nt'ekuäbojä gá Njukä bojä dä yut'i'ä ha nu'ä rá Hñu Nzaya se ne rá nu'ä ri l'ne'ä nu'ä rá t'ot'e rá Mut'ä Nsupätesel'ä, nja'bu ne'ä ha nu rá 'befi rá M'emansu gá T'ot'ä Nt'ani, Dängä Mfädi ne rá T'et'ä Mfädi gá Nsükäte.

YOHO THUHU RÄ NT'UI'MFENI NE RÄ NT'UIT'OTE

M'epi 123. Rä t'ot'ä'befi gá nt'uit'ot'äfeni gá ntho'mä m'emänsu dä za dä junibi'ä nu ha rá yä'a rá 'befi rá Ndäts'uthui gá Nsükäts'uthui.

Rä nt'uit'ot'äfeni gá ntho'mä m'emänsu ge, nu'bu'ä, dä hñai rá Ndäts'uthui, ge'ä rá hel'mi dä 'yompa rá 'ñuu nu'ü ma 'rä'ü yä nt'ufeni, yä t'ot'ä'befi ne yä fenat'ot'e'ü mut'amaste, yä xeni ne yä t'uxeni'ä rá Ndäts'uthui gá Nsükäts'uthui.

M'epi 124. Yä Nt'uit'ot'e gá 'befi habu ge dä mpefi'ü yä mut'amaste gá nsugat'ot'e, yä xeni ne'ü yä t'uxenu, da nja tat'ä jeya, ne da juki habu ge dä juänibi'ä nu'ä to'o rá ndä ha na'ä rá xeni.

HÑUU THUHU NU'Ü YÄ T'OT'E GÁ NT'UTÄ'BEFI, MBÄDI NE RÄ NTEMBÄDI

M'epi 125. Ndäts'uthui gá Nsükäts'uthui dä 'yompa'ñuu gá nte'mbädi, dä l'nuti ne da l'nutä rá 'befi gá nsükäts'uthui dä mefi ha n'a rá nt'ufeni ne nt'uit'ot'e gá nt'udi ne yä 'ra'yo mfädi, ge xa unga nseki nu'ä rá hmunts'a t'huthui, ge'ü dä mefi ngu yä 'Yompa'ñuu gá Nt'utäte'ä rá ngunt'utäte.

I.- Rä l'nutä 'befi dä uni'ä rá Nsükäts'uthui ri l'nepi dä 'yompa rá 'ñuu habu ge da japi dä nte'ü yä mfädi, t'ot'äm'fädi, hanja'ä rá t'ot'äm'fädi nu'bu'ä rá t'ot'e nu'ä ge junibi'ü yä nu'ä te ne ne nu'ü te ma hyoni, mboo nu'ü'ä mōte di ge'ü, dä za dä nja'ä mant'ä, ha di ge'ü yä

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'ut'hui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

nt'uit'ot'e, ngu'u yä t'ungamfädi, yä t'ungamfädi gá t'ot'e, yä xangamfafi ha yä mut'ahmunts'li nu'by'ä ha yä nut'ahmunts'li habu ge dri ñä di ge'ü;

II.- Rá nt'uimfadi ge dä uni rá m'emänsu ri dä ma'ü nu rá t'ot'e yä mut'a nju ni ma xo'tho ha ma dee ya'ä, ge dä ge dä yu'ä ha rá ntheti yä dängä mfädi, yä mut'a mfehni ge dä mats'li rá ndunthi rá tetamfädi ne dä za'ä dä t'ot'e ngu'ä'u yä hnute gá nut'ahmunts'li, yä hmunts'li gá nteäm'fädi, yä ntihi gá dämfädi ha nu'by'ä rá tetansadi;

III.- Rá Dängä Mfädi ge dä uni ha rá m'emansu ri 'ñe'ä dä t'ot'e nu'ä ra nt'ut'äte ge fädi ha rá kohits'ut'hui ne gá nt'udi, ha dä mats'li dä zo'xä rá mfädi ha ne'ä dä za dä ot'ä nu ri 'ñe'ä yä nt'ui'befi gá nsekuäm'fädi, gá nsuki'ä, Dä xähmateha nu'byu hina Dä bädi; ne

IV.- Rá t'ot'ä mfädi dä mefi dä mats'li rá M'emansu dä me'ä ngu nu yä nguna ngut'ant'ot'e bät'ot'e nt'ekuäbojä ha ge nu dä ja rá ts'edi dä ma'ä nu Ma Xo'tho rá Hmunts'li.

M'epi 126. Yä t'ot'e hma'ä ha nu rá m'epi m'et'o, dä t'ot'e ngu nu ri 'ñe'ä rá t'ek'ei gá hñegise gá hnñutäte ne gá nt'ana mfädi, hmangämbeni ne ñahna nfeni. ha dä nuu nu yä nthomte'ü da zo'xä ne nu rá nt'ui 'befi rá M'emansu; ha hindä thäku'äbi ge dä su rá Ts'ut'huise rá Hñu Nzaya na ne rá t'ek'ei ne rá Nt'epi rá jä'i.

M'epi 127. Nu'ä nsu rá hmunts'li gá dängä mfädi ne'ä gá t'ot'ä nt'ani rá M'emansu ha nu rá xeni gá thots'a noyä ne gá mfats'li nu yä jä'i tsits'il'ä dä mefi, rá t'ungä mfädi, rá nt'uimfadi, rá dängä mfädi gá T'ot'ant'ani rá M'emansu. Dä za dä yut'il'ä ha yä mefi rá Hñu Nzaya ha nu'byu hina nu yä jä'i n'año'ü, mem'andä ha nu'bu'ä nu'ä n'año m'londa; ha nzäntho dä sitsti n'a rá jä'i di petsi ndunthi yä jeya di ge'ä, nu'ä ri 'ñepi dä hnu rá jeya bi m'ui ha nu'byu hina rá 'ñexä nsu.

Nu rá nsu hmunts'li ga ya'ä ge n'a rá xeni di muhui ne di kyu'ä nu yä jä'i xä t'umbä n'a rá nsu ri 'ñe'ä rá 'befi ne rá mfats'li ha nu rá Hñu Nzaya ne rá M'emansu ha nu'byu hina nu yä jeyä petsi gá tet'amfädi nu'byu di ge'ä rá Dängä mfädi. Rá nyut'li ma hyoni dä hnuu nu Ma Xo'tho rá Hmunts'li di pefi nu rá Ndä gá Nt'udi, ha di ge'ä dä hñähni ha n'a rá hmunts'li gá t'ek'ei, ha ri 'ñe'ä mahyoni dä sits'li ma hyegi yä njuts'li ne yä hogähño nu yä nt'uimfeni ne rá nzitsi nu rá M'emansu.

M'epi 128. Nu Ma Xo'tho rá Hmunts'li dä za dä ma'ä nu yä nkohi, hänja'ä ne yä thai nu rá njut'li ge ri 'ñe'ä yä 'befi ja dä t'lumbi nu rá meKJfi gá ntudi, gá mfats'li ne'ä gá T'ani mfädi.

M'epi 129. Ha nu rá t'ot'e nuyä nt'uimfeni ma'ä ha rá m'epi dä hnut'ui geotholä rá njut'li.

M'epi 130.- Rá kohit'ot'e'ä rá m'emansu, ge dä 'ñembil'ä hää nu'ä rá Hmunts'li ma Xo'tho'ä rá ts'ut'hui, di petsi'ü yä m'epät'ot'e gá mfädi, rá ngut'at'ot'e gá nt'ani, ne yä nkohi ri 'ñe'ü dä 'üi ne dä japi'ä dä ñ'o nu'ä rá ngu gá mfist'ofu ne nu'ü yä xeni ri 'ñepi go dä mefil'ä rá m'emansu.

GOHO MUT'ÄNT'OFU

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

NU'Ä RÄ NTHOTSÄMFENI GÄ JÄ'I NE RÄ NXANGÄMFENI

M'epi 131. Nu'ä rá mfist'ohni gá nthotsämfeni'ä rá ngu gá Hñu Nzaya ge'ä n'a rá xeni'ä rá ts'uthui gá nxangämfeni ne gá jukä nt'udi'ä rá Hñu Nzaya, ge'ä rí l'ne'ä gá hñu nzäna, gá nt'ofu ha nu'bu hina ma nxii gá ñot'i, ge'ä dä xani'u yä mfeni gá nthetät'ot'e ngu rí nehe, yä mfeni gá ts'uthui ne yä nsükämfeni ge ma n'a xa hño; njabu nehe nu'u yä m'epät'ot'e gá nt'ompät'ot'e yä mefi ne nu'u yä xeni ge'u xä ts'okuäbi, ha ge hingä ma hyonibi drä juki dä t'udi ha nu'ä rá mfist'ohni rá ts'uthui rá mut'ähai'ä hñunthe; ne nu'ä ma n'a rá m'epät'ot'e gá ngu'täts'uthui ha nu'bu hina nu'ä gá sugä'betsi ge go dä mañ'u Ma Xoge'u yä Hmunts'ä Zaya ha nu'bu hina nu'ä rá Dängä Ts'uthui.

M'epi 132, Nu'ä rá Hñu Nzaya dä me'tsi nehe ngu gá nthotsämfeni gá nxangämfeni nu'ä rá nxii gá ñot'ise, yä njuna nthotsämfeni'u yä jä'i gá m'emansu ne nu'u yä nthetähe'mi thuti "Agora" ne "Tolerancia".

M'epi 133. Rá nxii gá ñot'ise dä xani'ä rá mfeni ne nu'u yä t'ot'e'ä rá Hñu Nzaya ge ma n'a xä hño, nehe nu'u yä mpeui'u yä t'ot'e ri l'nepi'ä dä metuäbi ngu ri nehe ne yä juati'u yä t'ot'e habu ge di hno'tuäbi rá kohi'ä rá ts'uthui, ngu njabu nehe nu'u ga'tho yä mpeui ge nu'u ma xoge rá hmunts'i ha nu'bu hina nu'ä to'o go di ndä'ä rá ts'uthui ge go dä ne.

M'epi 134. Nu'ä rá nthetähe'mi "Agora" dä xani'ä rá mfeni, gá nt'ofu ha nu'bu hina ma nxii gá ñot'i, nu'ä rá mfeni rí l'ne'ä rá l'befi gá ngu'täts'uthui; yä fengät'ot'e ha nu'bu hina nu'u yä l'befi gá mfädi ha nu'bu hina nu'u gá nt'ani, yä t'ukä nt'ofu ha nu'bu hina nu'u yä nt'ohnamfenise, ri l'nepi'u yä l'befi gá nsükäts'uthui, ne nu'u ma 'ra yä he'mi di gehyu ma hyonibi ga'tho.

M'epi 135. Nu'ä rá thetähe'mi "Tolerancia" ge'ä n'a rá nthotsämfeni ge go dä xani'ä, gá nt'ofu ha nu'bu hina ma nxii gá ñot'i, yä t'ot'e gá ngu'täts'uthui ne gá nsu gá l'betsi, rí l'ne'ä ge dä l'yonibil'ä n'a ngu n'a'u yä jä'i, rá nsu, rá t'ek'ei ne rá hñäni'u yä nt'epi gá nsükä ts'uthui; Ne dä gohi ngu n'a rá xeni gá mfaste ne yä nthotsämfeni nu'u yä mut'äjä'i ge l'bu'i xä ma nst'uni'u yä m'ui ha rá Hñu Nzaya.

Ma hyoni ge dä thoki di peui 'ra yä noya hinsträ hñei ne ge di pädi ga'tho'ä rá jä'i ne ge xa dä hyoni ge dä l'ñudi'ä rá t'ek'ei ne rá nzetäte njabu ge dä hñäki'u yä t'ot'ä nt'utsate.

**RÄ YOTO THUHU
RÍ IÑE'U YÄ M'EHNA'BEFI NE YÄ MUT'ÄMFATS'ISE**

**MUDI MUT'ÄNT'OFO
MA XOGETHO**

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 136. Rá Hñu Nzaya dä me'tsi'u yá m'ehna'befi ne yá mut'äm'fats'i ge dä beni'ä ge ma hyonibi, njabu ge'u dä ohna rá hñuu, dä teni ne dä hyekui'u yá 'befi ge rí hñe'u yá xeni gá mfaste ne gá mfats'iu'i'u yá hñu nzaya, ngu ri hñepi'u yá ntho'mi ne yá zots'e gá m'emansu ge'u xä thuts'i, njabu ge'u dä uni'ä yá ntini nel'ä get'ätho'u yá 'befi ge xä t'umbi ha njabu dä mfaste ha nu'ä rá t'ot'e ge dä t'ungä ma hñekui'ä rá t'ot'ä ts'uthui ri hñe'ä rá 'befi gá nsukäte.

Nu'ä rá 'befi ge go dä hñuts'i'u yá kofi ge dä mañ'u yá Hñu Nzaya. Nu'ä rá hmunts'i drä jabu ngu ri hñe'ä rá nyoho 'bai ha ge dä mpefi'ä nixi dä hñetä 'bai.

**YO MUT'ÄNT'OFO
M'EHNA'BEFI GÁ NTHETÄMFENIBI'U YÄ NSUKÄMFENI NE
GÁ NTHETÄT'OT'E NGU RÍ HÑEHE**

M'epi 137. Nu'ä rá m'ehna'befi gá nthetämfenib'i'u yá nsukämfeni ne gá nthetät'ot'e ngu rí nehe, go dä gut'i'ä rá hñuu ne dä 'ui'ä rá nxangämfeni, rá njondi, rá nt'ui ngu rí nehe ne rá njukä nt'udi'ä rá nthetät'ot'e ngun rí nehe, yá mfeni gá ts'uthui ne nu'u yá nsukämfeni uni yá mfats'i'u yá ngu'täts'uthui gá nsukäts'uthui; njabu nehe ge dä 'yot'ä nu'ä rá nteni, rá nt'ui ngu rí nehe, rá nthetämfeni ne gá nxangämfeni'u yá t'ot'e rí hñepi'u yá nsukäte, ge'u ja ha n'a ngu n'a'u yá maste'ä rá Hñu Nzaya, ha ne nu'u yá nsukämfeni xä guki'u yá Hñu Nzaya ne n'a ngu n'a'u yá maste ha ma 'ra yá Dähai, njabu ma n'a dä japi dä fädi'ä rá mfädi gá ntheti'u yá nt'epi gá jäli peui'ä rá ts'uthui gá nsukäts'uthui.

M'epi 138. Rá M'ehna'befi gá nthetämfeni gá nsukämfeni ne gá nthetät'ot'e ngu rí nehe, dä 't'ui'ä di ge'ä n'a rá 'u'tämfeni gá ts'uthui rí hñe'ä rá Ngu gá Däts'uthui, ge'ä dä me'tsuä rá ts'edi'ä gá Ndä'ä rá m'ehna'befi, nu'ä rá Ndä'ä rá maxäts'uthui ma Xoge, njabu nehe nu'u yá 'yompä'hñuu'u n'a ngu n'a'u yá nthotsämfädi.

M'epi 139. Rá M'ehna'befi gá nthetämfeni gá nsukämfeni ne gá nthetät'ot'e ngu rí nehe, dä me'tsä nuy'u rí hñepäbi dä 'yot'e:

I.- Dä hñeti ge ge'ä, dä xyki ne dä jondi nu'u yá nsukämfeni xä ja ma juäni'u ha yá njuati'u yá Hñu Nzaya;

II.- Dä theti ndañ'u yá mfeni ts'uthui'u ma n'a xa hño'ä rá Hñu Nzaya ge dä za dä t'ui n'a rá nthetät'ot'e ngu rí nehe;

III.- Dä xipi ma xo'tho'u rá maxäts'uthui, nu'u beni ge xi'bu ja yá nthotsämfeni ha n'a ngu n'a'u yá nsukämfeni ge zedibi'u yá juat'ilä rá maxä ngu'täts'uthui;

IV.- Dä 'yofo n'a ngu n'a'u yá nsukämfeni ge ge'u dä 'ui'u yá nthetät'ot'e ngu rí nehe ha nu'bu hina nu'u yá mfeni rá ts'uthui ge ma n'a xa hño;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

V.- Drä jondi ne dä nt'ui ngu rí nehe nu'ä rá ntheät'ot'e ngu rí nehe nel'ä rá mfeni gá ts'uthui ma n'a xä hño ge'ä bi 'yena ge hääl'ä rá ts'uthui ma xot'ho, njabu nehe ma xot'ho'ä rá dähai ha nu'bu hina ha nu'ü ma 'ra yä dähail'ä nximhai.

VI.- Dä uadi dä dädil'ä rá nt'ungämfeni gá nk'latsi, gá yopä ja ma juäni, gá mpadi, gá hyatsate ha nu'bu hina rá m'edi'ä rá ts'edi nu'ä rá ntheät'ot'e ngu rí nehe ne'ü yä mfeni ts'uthui ma n'a xa hño;

VII.- Dä hñeti, ngetho adi'ä rá ts'uthui ma xot'ho, nu'ü yä nt'ungämfeni gá ntheät'ot'e ngu rí nehe ne nu'ü yä mfeni ts'uthui ma n'a xa hño ge dä hyoki'ü yä Dänzaya;

VIII.- Xa dä hñeti xä hño, nu'bu ge nixi dä t'enatho ge hää ne nixi xä jukitho, ge nu'ä rá nt'ofu ne nu'ü yä noya ge ge'ü di ma te ngu'ä rá ntheät'ot'e ngu rí nehe ha nu'bu hina nu'ä rá mfeni ts'uthui ma n'a xa hño ge ge'ä ri 'ñepi'ä rá nsekuäts'uthui di ge'ä; ne

IX.- Dri t'ot'ä n'a rá yopä ntheä nzäntho nu'ä rá ntheät'ot'e ngu rí nehe ne nu'ä rá mfeni ts'uthui ma n'a xa hño ge'ä xä 'yena ge hää nu'ü yä maxä ngu'täts'uthui gá nxukäte, njabu dä hyandi 'bestho nu'ü yä mpadi gá nsukämfeni, ngu njabu nehe nu'ü ngu xi'bu xä yopä mäa ha nu'bu hina nu'ü xä 'ñobri ne, nu'bu njabu, dä xipäbil'ä rá ts'uthui ma xot'ho.

HÑU MUT'ÄNT'OFU

M'EHNA'BEFISE GÁ NTHETÄMFENIBI'Ü YÄ T'OT'E GÁ NHOTUÄTS'UTHUI

M'epi 140. Rá M'ehna'befise gá Nthetämfenibi'ü yä T'ot'e gá Nhotuäts'uthui, ge'ä rá mut'i dä hñetiui ma hyegi ma hmunts'i, nu'ü yä t'ot'e gá nhotuäts'uthui habü ge ma hyoni'ü nu'ü hñuu yä nthuxämfeni, ngetho ge rí 'ñe'ä rá ndunthil'ä rá 'befi ne nu'ä ge hää dä za dä uati nu'ä rá ya'ä ngu ri 'ñehhe nu'ü yä T'ot'e gá Nhotuäts'uthui,

M'epi 141. Rá M'ehna'befise gá Nthetämfenibi'ü yä T'ot'e gá Nhotuäts'uthui, nu'ä dä mpefiui n'a'ä rá maxäts'uthui gá ntheä ne gá fengät'ot'e n'a ngu n'a'ü yä thotsämfädi, ge'ü go dä ma to'o'ü nu'ü yä Dänzaya ge dri ndä; nu'ä to'o dri ndä ha nu'ä rá m'ehna'befi ge go rí 'ñepäbi nu'ä to'o huts'il'ä rá mfeni, ha nu'bu hina nu'ä to'o xä zopäbil'ä rá ya'ä 'befi.

M'epi 142. Rá M'ehna'befise gá Nthetämfenibi'ü yä T'ot'e gá Nhotuäts'uthui, rí 'ñepä nuya yä t'ot'e:

I.- Dä mats'il'ä ha rá ntheä xä hño nu'ä rá T'ot'e gá Nhotuäts'uthui ge'ä dä ts'okuäi ngetho'ä rí 'ñepi xä nt'ui nuna m'ehna'befi;

II.- Dä 'yot'e'ü yä 'befi ge dä zokuä nu'ä rá ts'uthui ma xot'ho ha nu'bu hina nu'ä rá Dänzaya ge go di ge'ä rá ya'ä di mpefi;

III.- Dä mfasteuil'ä rá maxäts'uthui gá ntheä ne gá fengät'ot'e di ge'ä rá ya'ä 'befi, ha nu'ä rá nthoki'ä rá fengät'ot'e ngu ge'ä ri 'ñepi'ä rá nt'epi, nu'ü rí 'ñe'ü ge dä böni ha nu'ä rá t'ot'e ri 'ñepäbi ge dä metuäbi ngu ri nehe ha nu'ä rá t'ot'e gá nhotuäts'uthui;

IV.- Dä mats'i ha nu'ä rá yopäntheti nu'ü mahyonibi ne nu'ü yä nt'ekuäbojä ngu rí nehe gá t'ot'ä nhotuäts'uthui;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

V.- Dä thokä n'a rá 'bë't'o fengät'ot'e gá gäts'i ne dä udibi te dä mañ'ä rá 'bë'hña Dänzaya ha nu'by hina nu'ä rá ñ'ohö Dänzaya ge go Huts'il'ä rá Mfädi; ne

VI.- Dä t'ot'e ne dä ja nu'ly yä nt'oxä'bestho ne yä nt'oste ma hyoni ha nu'ä rá m'ëpäte ha nu'by hina ha nu'ä rá t'ot'äthoni'ä rá 'bede ge di theti.

GOHO MUT'ÄNT'OFO

M'ËHNA'BËFI GÁ M'ËPÄTE'U YÄ MPAHÑA RÍ 'ÑEPI'U YÄ HÑU NZAYA GÁ NXUKÄTS'UTHUI NE NU'U YÄ 'BËHÑA MAFTS'I NE YÄ Ñ'OHÖ MFATS'I

M'ëpi 143. Nu'ä rá M'ëhna'bëfi gá m'ëpäte ge'ä go ma dä uatil'ä nu'ly yä xuhña gá 'bëfi rí 'ñëpäbil'ä rá Hñu Nzaya ne nu'ly yä 'bë'hña mfats'i, yä ñ'ohö mfats'i ne nu'ly yä 'bë'hña mëfi ne yä ñ'ohö mëfi ngu njabu mangä nu'ä rá m'ëpi 32 nu'ä rá kohits'uthui gá maste ts'uthui,

M'ëpi 144. Nu'ä rá ts'uthui ma xot'ho go ge'ä dä 'ui'ä rá m'ëhna'bëfi gá m'ëpäte, ha ge nu'ä dä za dä mfats'iuu nu'ly dä beni ge ma hyonibi ngetho ge njabu dä za dä 'yot'e ngu rí nehe nu'ly yä dängä 'bëfi rí 'ñëpäbi ne nu'ly dä ma ge njabu.

M'ëpi 145. Nu'ly yä 'bë'hña mfats'i ne yä ñ'ohö mfats'il'ä rá Hñu Nzaya nu'ly pëtsä yä nt'ëpi ne nu'ly rí 'ñëpäbi dä 'yot'e ge mangä nu'ä rá Nt'uikohi gá M'ëpäte ne nu'ä rá kohits'uthui gá m'ëfi ge'ä t'ot'e ngu'ly yä m'ëpäbil'ä rá kohits'uthui.

M'ëpi 146. Nu'ä rá m'ëhna'bëfi gá m'ëpäte dä za dä 'yot'ä nuya:

I.- Dä 'bede ngu ri nehe'ly yä xuñhaa ha nu'by hina nu'ly yä ñhëhë mëfi ri 'ñë'ä rá Hñu Ts'uthui ne nu'ly yä 'bë'hña mfats'i ha nu'by hina nu'ly yä ñ'ohö mfats'i, dä 'ñudi'ly yä zoxäjuäni n'a ngu n'a ha nu'ä rá hmunts'äts'uthui ma xot'ho, ngu mangä nu'ä rá m'ëpi 32 nuna kohits'uthui;

II.- Dä hñuts'i'ly yä 'bë't'onsu'ä dä beni ge rí 'ñëpi ngetho ge njabu ma n'a xa dä zots'e ne dä ntihi ha nu'ä rá nthotsät'ot'e'ly yä 'bede ge go rí 'ñëpi;

III.- Dä dädi dä hñetä yä njuati'ly yä mfeni ma n'añ'o ne nu'ly yä t'ot'e faste xä udi'ly yä ñhanthña ge di ñ'ängibi'ly yä kohi xä t'uni; ne

IV.- Nu'ly ma 'ra ge di hopä nuya m'ëpäte rí 'ñëpäbi ne nuna kohit'ot'e.

KUT'A MUT'ÄNT'OFO

M'ËHNA'BËFI MA XOT'HO GE GO DÄ 'UI'U YÄ MUT'ÄMFATS'I

M'ëpi 147. Nu ma xot'ho'ä rá M'ëhna'bëfil'ä rí 'ñëpi dä 'ui'ly yä mut'ämfats'i ge'ä dä mangä to'ol'ly yä mfats'i 'ra n'añ'o'ly yä mut'ämfats'i ge dä beni ge go ge'ly xä hño, ngetho hne ge dä nja'ä rá m'ëmahño'ly yä ts'ogi 'bëfi ge xä ts'okuä'u yä maste gá Hñu Nzaya, ngu ri 'ñëpi'ly yä ntho'mi ne yä zots'e gá m'ëmansu ge'ly dä hñuts'i ma xotho'ly yä hmunts'äts'uthui.

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'epi 148. Nu ma xot'ho'ä rá M'ehna'befil'ä rí ñepi dä 'ui'u yä mut'ämfats'i nu'u dä nt'uiui'u ma xot'ho'ä rá hmunts'äts'uthui rá Hñu Nzaya

M'epi 149. Nu ma xot'ho'ä rá M'ehna'befil'ä rí ñepi dä 'ui'u yä mut'ämfats'i dä za dä 'yot'ä nuya;

I.- Dä ma to'o'u ma dä mfaste ha n'a ngu n'a'u yä mut'ämfats'i, sti hñeti nu'ä rí ñepäbi'ä rá 'befi xä ts'okuäbi;

II.- Dä 'yot'e'u yä hmunts'i ma hyoni ge'u dä hñuts'i'u yä nt'ungämfeni to'o'u ma dä mfasteni ha yä mut'ämfats'i;

III.- Dä hyoki'ä rá fengät'ot'e gá Nkahi ma Xot'ho, ge ma hyonibi'ä rá nt'ui'u n'a ngu n'a'u yä mut'ämfats'i;

IV.- Drä theti xä hño'u rí ñepäbi dä 'yot'e n'a ngu n'a'u yä xeni ha nu'bu hina nu'u yä ndä, ngetho ge njabu dä t'ui ngu rí nehe'u yä mut'ämfats'i; ne

V.- Dä hyandi'ä rá hogä 'befi'u yä mut'ämfats'i ge dä t'ui.

'RATO MUT'ÄNT'OFO RÍ ÑEPI'U YÄ MUT'ÄMFATS'ISE

M'epi 150. Nu'u yä mut'ämfats'i ge'u 'ra yä maste xä mut'i nzäntho rí ñepäbi ge dä ñ'opäñuu, dä mfaste, dä t'andui ne dä ma'ä dä t'ot'e ngetho ge njabu dä hokä xä hño ne dä hyatsi'u yä t'ot'e gá nthai, gá mhi ma njut'i, gá t'ungä nt'oste ne yä nthokä 'befi ma xot'ho'ä rá jä'i, yä n'uekä hño, rá nt'ui gá t'ot'ä mfats'ise gá nsu ne gä hño'ä nzäntho.

M'epi 151. Nu'u yä mut'ämfats'i dä metsi'u n'a rá Ndä rá 'behña ha nu'bu hina n'a rá ñ'ohö, n'a rá maxänt'ofa ha nu'bu hina n'a rá maxä t'ot'e ha nu'bu hina ge drä bät'ot'e, hñuu'u yä mfats'i ha nu'u yä jä'i di ndä ha nu'u ma 'ra yä xeni'ä rá Hñu Nzaya ge dä thandi ge ma hyoni dä xoki'u yä mfeni gá mbät'ot'e ha nu'bu hina ma m'etsänsu rí ñ'e'u yä 'bede ge xä thantui dä hñeti'ä rá mut'ämfats'i, ge'u ma dä mfaste ngu gá mbänte.

M'epi 152. Nu'u to'o dri ja yä nsu gá 'behña Ndä ha nu'bu hina gá ñ'ohö Ndä, maxänt'ofa ha nu'bu hina n'a rá maxä t'ot'e ha nu'bu hina ge drä bät'ot'e ne yä mfats'i, dä metsi'u yä ts'edi yä noya ne yä nsukäte ha nu'u yä 'bedelä rá mut'ämfats'i n'a ngu n'a'u ha nu'u faste ma bänthe nsehe'ä rá noya dä t'ots'ebi.

M'epi 153. Yä hmunts'i'u yä mut'ämfats'i dä za drä juki'u dä hma ha nu'u yä nthotsi'u yä Hñu Nzaya; ha nu'u yä hmunts'i dä za dä m'uhni yä jä'i'u ma 'ra yä maxäts'uthui, yä memänsu gá nt'utäte ha ne nu'ä ma xot'ho'ä rá jä'i ge dä ne dä hyandi, ngetho ge njabu drä däma hyatsi nu'u yä t'ot'ä nthai. Yä ntheti'u yä jä'i di mañhua dä njabu ngu nu'u yä kahi ge'u dä mbeni dä zots'e ge dä ungä nu yä mut'ämfats'i

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

M'ëpi 154. Nu'ä rá mut'ämfats'i gá nthai, gá mhi ma njut'i, gá t'ungä nt'oste ne yá nthokä 'befi ma xot'ho'ä rá jä'i, ge'ä rí 'ñepi ge dä zoxl'ä ma juäni'ä hmää, dä ñahni, dä ungä rá mfeni ne, nu'bu njabu, dä uñ'ä rá nseki dä thai'u yä hño ne dä gut'l'u yä t'ot'ä 'befi, yä hmih ma njut'i, yä 'befi'ä rá jä'i ne nu'u yä 'befi rí 'ñehui'ä ma hyonibi nu'ä rá 'befi'ä rá Hñu Nzaya.

M'ëpi 155. Rá mut'ämfats'i gá n'uekä hño ge'ä rí 'ñepi ge go dä uni'u yä nseki, rí 'ñe'u yä hño 'o rá 'ye'ä Hñu Nzaya

M'ëpi 156. Rá mut'ämfats'i gá hogibi'ä rá nsu gá t'ot'e ge'ä rá xeni'ä rá Hñu Nzaya, ge rí 'ñepi dä hyoki'u yä nt'ompät'ot'e xa di hyatsi, dä ja hinsträ hñei ne ma n'a dä hogibi'u yä t'ot'ä 'befi ne yä t'ot'äthoni ge unibi'u yä jä'i, ge'ä njabu dä hogi'ä rá 'befi.

M'ëpi 157. Rá mut'ämfats'i gá homfeni ne gá 'bet'onsu'u yä xuhña gá nduste ge'ä rí 'ñepi ge dä mot'i'ä rá m'ui ngu rí nehe ne nu'u yä hom'ui'u yä mefi yä jä'i ha nu'u yä 'befi ne dä mfaste ha nu'u yä nzedi'u yä t'ot'e rí 'ñe'ä ge dä ungä nuenda n'aa ne dä hyatsi'u yä t'ot'e.

M'ëpi 158. Rá mut'ämfats'i gá nsu ne gá m'ëfi gá m'ëmansu ge'ä rá maste rí 'ñepi dä hñeti ne dä mbeni xä hño'u yä nts'luna m'ëmansu, rí 'ñe'u yä ntenät'ot'e gá ntheät'ot'e ne yä t'ot'ä nsu ge'u xä thuts'i ha nu'ä rá nt'uit'ot'e gá 'befi nu'ä rá m'etsänsu, ge dä ja'u yä t'ot'e ma hyonibi ge dä ñani'u.

HÑÄTO THUHU NU'U YÄ NTSOKÄTE GÄ TS'UTHUI NE NU'U YÄ THAI

MUDI MUT'ÄNT'OFO YÄ NTS'OKÄTE GÄ TS'UTHUI

M'ëpi 159.- Dä fädi ge nuya ngu yä nts'okäte gá ts'uthui 'ot'e'u yä mfats'i'ä rá Hñu Nzaya ge 'ots'e'u yä jä'i:

I.- Drä ja'u yä t'ot'e ge ungä nu'ä rá nthegise'ä rá t'ot'e rá ts'uthui ha nu'bu hina nu'ä rá mbenise'ä rá Hñu Nzaya, ngulä dä 'yode ha nu'bu hina dä 'yotä n'a rá nkaxät'ot'e, rá nts'litsäte, rá ts'ogi ha nu'bu hina n'a rá m'ëhnat'ot'e, ha nu'bu hina ma n'a'ä rá m'ëhna'befi ge dä ja ha nu'bu hina ge dä japi dä m'ëgobi n'a rá jä'i, n'a rá mut'ä hñähni ha nu'bu hina ma n'a rá ts'edi'ä rá ts'uthui gá Mut'ähai;

II.- Dä nthint'i ha nu'u hingo rí 'ñepi ha nu'u yä t'ot'e rí 'ñe'u yä ngu'täts'uthui;

III.- Dä hneki ge xa hinte rá säki ha nu'bu hina ge hindi sul'ä rá 'befi 'ot'e ha nu'bu hina nu'u yä 'befi ge rí 'ñepi hma dä 'yot'e;

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

IV.- Hindä hopi ha nu'bu hina dä go'tuä rá 'ñuu ha nu'ü yá nthängä nt'epi ge rí 'ñepi'ü n'a ngu n'aa ha nu'bu hina ma n'a ha nu'ü yä t'ot'e gá nhotuäts'uthui;

V.- Nu'bu ge hindä zohol'ä rí thogi nu'ä hñu pa ge nixi dä nja'ä n'a rá thogi ge dä punduäbi ha nu rí ma'ä rá ya'ä n'ate ne 'ret'a ma pa;

VI.- Dä 'yadi ha nu'bu hina dä hñani'ä te t'umbi, yä hmihi, yä 'baha ha nu'bu hina ge dä hñäni n'a ngu n'a'ü yä thähä rí 'ñe'üse ha nu'bu hina nu'ü rí 'ñe'ü ma 'ra, n'a di ge'ü ha nu'bu hina rí 'ñe'ü yá mpotä'bai, ha n'a ngu n'a'ü yä t'ot'ä hnotuäts'uthui ge xä bädi ha nu'bu hina nu'ä ma dä mefi ngu rí 'ñe'ä rá kohits'uthui;

VII.- Dä hneki ge japi dä ntotse ha xa dä fädi ge nixi jabi'ä rí nehe hánja dä njabu, nu'ü yä t'ot'e ge rí 'ñepi dä ja ha nu'bu hina nu'ü yä 'befi ge xä sipi ge xä ts'okuäbi;

VIII.- Nu'ü xä 'bet'ofeni ha nu'ä rá kohits'uthui gá mpets'i'ü yá mefi'ü yá jä'i rá ts'uthui, nsehe nu'bu ge hinge ma n'añ'o'ü yä nt'ui'ü rá ngu'täts'uthui, ne

IX.- Nu'ü ma 'ra ge dä mañ'ü yä kohits'uthui ha nu'bu hina nu'ü yä kofi ge xä 'ñembil'ä hää ma xot'ho'ä rá hmunts'äts'uthui.

M'epi 161. Fädi ge ngu yä nts'una nts'okäte nu'ü feni ha nu'ü yä xeni I, IV, VI ne nu'ü ge dä mangä ma xot'ho'ä rá hmunts'äts'uthui rá Hñu Nzaya.

YO MUT'ÄNT'OFO RÍ 'ÑE'Ü YÄ T'UNGÄ 'BAHA

M'epi 162. Nu'ä ma xot'ho'ä rá hmunts'äts'uthui rá Hñu Ts'uthui dä za dä ja'ü 'ra yä t'ungä 'baha, dä ja uenda nu'ü yä t'ot'e'ü yä 'befi ma ñhuts'i, rá 'befi'ä gá bädimefi'ä xä hño, nu'ä rá hogä'befi rí 'ñehni yä pa, yä ndunthi'ü yä jeya di mpefi, rá ya'ä gá zohö ngu rí nehe ha nu'bu hina ma 'ra yä t'ot'e ge dä hmää.

M'epi 163. Rá nt'unil'ä n'a ngu n'a'ü yä 'baha hingä ma hyoni'ä nsehe nu'ä rá ñhää ha nu'ä rá koh gá hmunts'äts'uthui ma xot'ho.

HÑU MUT'ÄNT'OFO YÄ NJUT'ÄTHAI

M'epi 164. Yä njut'äthai na' ngu n'a'ü ge drä dä t'ot'üabi nu'ü yä nts'okäte gá ts'uthui huxä ha nuna thuhu xä nt'ofö dä za dä nja ngu n'a:

I.- Rá ntho'tuähña, ha ma xot'ho rá jä'i ha nu'bu hina habü di sehe;

II.- Rá nts'üte ma nt'ofö;

III.- Rá nthäkuäbojä;

IV.- Rá nkät'i

V.- Rá nthäkuä 'befi xä ts'okui

Nu'ä rá Kohit'ot'äse'ä rá Hñu Dängä Ngu gá Nsükäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

VI.- Rá nthäkuä 'befi n'a zi ya'ä ge hindä za dä mefi yä 'befi ha nu'by hina hindä ts'okuäbi ni n'a'ä rá 'befi ma xo'tho rá jä'i.

M'epi 165.- Nu'ü yá nt'eni nu'ü yä nts'okäte ne'ü yä t'ot'ä njut'äthai dä thetuäbi'ü yá nts'luni, rá hño gä ts'uthui dri su, ha ne ngu'ä rá ndängi'ä rá nts'okäte ge bi 'yo'tuäbi, hage nu'by ge n'a rá t'ot'e ge xa bi ne'ä, nu'by nsehe n'aa ha nu'by hina ge di ndunthi'ü yä nts'okäte ne nu'by ge di yopä ja, nu'ä bi dähä, ne nu'ü yä ts'utho ha nu'by hina ge xa ma nts'unil'ä rá t'ot'e

GU'YO THUHU NU'Ü YÁ MPADI'Ü NUNA KOHIT'OT'E

MU'TÄNT'OHNI NSEHE HÄNJA DÄ T'OT'Ä NUNA MPADI

M'epi 166. Dä metsä rá ts'edi ge dä 'ñudi n'a rá fengät'ot'e gá mpadibi nuna kohit'ot'e nu'ü yá Dänzaya ge'ü yá hmunts'äts'uthui ma Xo'tho.

M'epi 167. Nu'ü yä mpadi ha nuna kohit'ot'e dä ja dä t'ot'e ngu:

I.- N'a ngu n'a'ü yä fengät'ot'e gá mpadi dä t'udi'ä ha ma xo'tho'ü yá hmunts'äts'uthui ha go rí 'ñepäbil'ä to'o dri ndä ha rá ts'uthui;

II.- Rá fengät'ot'e dä hñeti ma xo'tho'ü yä hmunts'äts'uthui, ha ge di gelä, rí 'ñepil'ä to'o dri ndä ha rá ts'uthui'ä rá Hñu Nzaya gelä dä 'yo'te'ä rá hmatäte ngu rí nehe;

III.- Ma xo'tho'ü yä hmunts'äts'uthui dä hñahni ne, ngu n'a di gelä, dä 'ñena ge hina, dä 'ñena ge hää ha nu'by hina dä patil'ä rá zo'xäjuänil'ä rá futäfeni gá mpadi nu'ä rá kohit'ot'e; ne

IV.- Nu'by dä t'embi ge hää nu'ä rá mpadi nu'by dä gohi 'bestho ha nu'ä rá nt'ofu nuna kohit'ot'e, ha ge peste dä 'bepil'ä rá njuki dä t'udi ha nu'ä rá Mfist'ohni rá Ts'uthui rá Mut'ähail'ä Hñunthe ha ne dä gu rá ts'edi rí hyax'ä, nsehe hina nu'by ge dä hma njaby ngu rí 'ñe'ä n'a ngu naa. Ha nu'by hina, nu'ä rá futäfeni dä 'betsi.

YÄ THOGITHO

Rí mudi . Nuna kohit'ot'e dä gu rá ts'edi rí hyax'ä ge drä juki dä t'udi ha nu'ä rá Mfist'ohni rá Ts'uthui rá Mut'ähail'ä Hñunthe.

Yoho. Kohi ge dä thäki'ü ga'tho nu'ü yä m'epäte gá kohit'ot'e bi thogi ne nu'ü yä m'epäte gá nt'ompät'ot'ese ge mangä ma n'añ'o nu'ä mangä nuua.

Nu'a rá Kohit'ot'äse'a rá Hñu Dängä Ngu gá Nsukäts'uthui ha rá Ngu'tähai Hñunthe.

Hñuu. Nu'ü yä maste, yä xeni ne yá t'umfats'i'ä rá Hñu Nzaya peste dä guki ha nu'bü hina dä ja nu'ü yä padi ma hyonibi ngetho ge nu'ü yä he'mi gá 'yompä'nñuu, yä nt'ompä'nñuu ha nu'bü hina ma 'ra yä mpefi gá nt'ompät'ot'e, dä 'yote nuya yä m'epäte ja ha nuua nuna Kohit'ot'e, ha n'a rá nguni'ä ngu rí nehe n'a rá ya'ä 'rato zäna ge dä 'bede'ä nu'bü sti juki dä t'ludini.

Goho. Yá nt'uni nuyü yä thähä feni ha nu'ä rá m'epi 11 nuna kohit'ot'e drä ja mpengitho'ä ha nu'ä rá ntenat'ot'e 2020-2021, jabye

Bi thoki ha nu rá hnini Njunthe gá Soto Hñunthe, rí 27 n'ate ma yoto yä pa nu'ä rá hñäto zäna rá jeya 2021 yo m'o ne n'ate ma n'aa.

Njabü bi mañ'ü ne bi xihni'ü yä Dänzaya gehyü di mfats'i ma xot'ho ha nunä Hmunts'äts'uthui rá Hñu Nzaya gá Nxukäts'uthui rá Mut'ähai Hñunthe, ha rá 'bai'ä rá Maxäts'uthui ma Xot'ho, ge'ä ena ge hää ne di ma ge ma juäni.

Dänzaya Ndä Rosa Amparo Martínez Lechuga. – Nsihni; Dä Nzaya Manuel Alberto Cruz Martínez. – Nsihni; Dä Nzaya Leodegario Hernández Cortez. – Nsihni; 'Yofo ma Xot'ho Naim Villagómez Manzur. – Nsihni.